

วารสารนวัตกรรมสังคม
วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

Journal of Social Innovation
College of Social Innovation, Rangsit University
Year 5 Volume 1 January – June 2022

วารสารนวัตกรรมสังคม

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

เจ้าของ

รองศาสตราจารย์ ดร.สังคิต พิริยะรังสรรค์

ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

คณะที่ปรึกษา

ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์

รองศาสตราจารย์ ดร.สังคิต พิริยะรังสรรค์

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

พลเอก เอกชัย ศรีวิลาส

ศาสตราจารย์ ธีรยุทธ บุญมี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยะใส กตะศิลา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.จอมเดช ตรีเมฆ

ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ศาสตราจารย์ ธีรยุทธ บุญมี

นักวิชาการอิสระ และอาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.ภิรมย์ จันทวาร

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรวรรษุช อังคสิงห์

ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ วงศ์สินศิริกุล

นักวิชาการอิสระ ด้านเศรษฐศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พลเดชา

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนารวมภิบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
กรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนารวมภิบาล มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูลีรัตน์ เจริญพร

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

ดร.ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง

อาจารย์ประจำสาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.ธัญพร สุนทรธรรม

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.สุภัศตรา แก้วประดิษฐ์ ทรัพย์ชุกกุล

อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายใน**ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน**

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ศาสตราจารย์ ธีรยุทธ บุญมี

นักวิชาการอิสระ และอาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.ภิรมย์ จันถาวร

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

คณบดีสถาบันเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรวรรษุช อังคสิงห์

ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษิตา สังข์แก้ว

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร

รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.ธัชกร ธิติลักษณ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง (ระบบการศึกษาทางไกลทางอินเทอร์เน็ต) วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.ชาญชัย จิวจินดา

ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา และอาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.บุญส่ง ชเลธร

หัวหน้าหลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง (ระบบการศึกษาทางไกลทางอินเทอร์เน็ต) วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายนอก**ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์**

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

รองศาสตราจารย์ วิทยากร เชียงกุล

นักวิชาการอิสระ ด้านปรัชญาสังคมและการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ วงศ์สินศิริกุล

นักวิชาการอิสระ ด้านเศรษฐศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บงอร พลเดชา

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาระบบนิเวศ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาระบบนิเวศ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ ยศไกร

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาระบบนิเวศ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาระบบนิเวศ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูลีรัตน์ เจริญพร

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

ดร.ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง

อาจารย์ประจำสาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ร้อยเอก ดร.จารุพล เรืองสุวรรณ

อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พันตำรวจตรี ดร.ชวณัฐ เจนการ

อาจารย์ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.ธัญพร สุนทรธรรม

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.สุภัศตรา แก้วประดิษฐ์ ทรัพย์ชูกุล

อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองเลขานุการ

ดร.เปรมณัช โภชนสมบูรณ์

นางสาววิรญา อังศุธรถาวริน

English Editors

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐิพร ศิริพันธ์ พันธเสน

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.นพ.มโน เมตตานันโท เลหาพนิช

ผู้อำนวยการสถาบันคานธี และอาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Journal of Social Innovation

College of Social Innovation, Rangsit University

Year 5 Volume 1 January – June 2022

Owner

Assoc.Prof.Dr.Sungsidh Piriyarangsana, Director, Ph.D.Leadership, College of Social Innovation, Rangsit University

Editorial Advisor

Dr.Arthit Ourairat

Assoc.Prof.Dr.Sungidh Piriyarangsana

Professor.Dr.Apichai Puntasen

General Ekkachai Srivilas

Professor.Thirayuth Boonmee

Asst.Prof.Dr.Suriyasai Katasila

Editor in Chief

Asst.Prof.Pol.Capt.Dr.Jomdet Trimek

Director, M.A.Leadership, College of Social Innovation, Rangsit University

Editorial Board

Professor.Dr.Apichai Puntasen

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Professor.Thirayuth Boonmee

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Sitanon Jesdapipat

Lecturer in Faculty of Economics, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Pirom Chantaworn

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Rattaphong Sonsuphap

Deputy Dean for Academic Affairs, College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Chatwarun Angasinha

Director, Ph.D.Leadership, College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Visanu Vongsinsirikul

Director, Institute for SME Innovation, Lecturer in Economics, College of Innovation Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

Asst.Prof.Dr.Bangon Poltechar

Lecturer, Graduated College. Chandrakasem Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Chuleerat Charoenporn

Lecturer, Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University

Dr.Thanyaporn Soontornthum

Lecturer, College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Dr.Supatta Kaopradith Supchukul

*Lecturer, Department of Sociology Faculty of Humanities and Social Sciences
Burapha University*

Peer Review

Professor.Dr.Apichai Puntasen

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Professor.Thirayuth Boonmee

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Pirom Chantaworn

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Sitanon Jesdapipat

Lecturer in Faculty of Economics, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Narong Petprasert

Dean of Faculty of Economics, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Chatwarun Angasinha

Director, Ph.D.Leadership, College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Rattaphong Sonsuphap

Deputy Dean for Academic Affairs, College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Pol.Capt.Dr.Jomdet Trimek

Director, M.A.Leadership, College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Apirat Kangsadanporn

Deputy Dean of Administration, College of Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Buchita Sungkaew

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Dr.Dhachakorn Thitiluck

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Dr.Chanchai Chewjinda

Director of Intellectual property office and Lecturer in College of Social Innovation,
Rangsit University

Dr.Boonsong Chaletorn

Director, B.A.Leadership (Online), College of Social Innovation, Rangsit University

Peer Review (Outside)***Adjunct Professor.Dr.Anek Laothamatas***

Minister of Higher Education, Science, Research and Innovation

Assoc.Prof.Witayakorn Chiengkul

Independent Scholar in Philosophy, Sociology and Education

Asst.Prof.Dr.Visanu Vongsinsirikul

Director, Institute for SME Innovation, Lecturer in Economics, College of Innovation Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

Asst.Prof.Dr.Bangon Poltechar

Lecturer, Graduated College. Chandrakasem Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Kanokrat Yossakai

Lecturer, Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Chuleerat Charoenporn

Lecturer, Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University

Dr.Chairat Wongkitrungruang

Lecturer, Social Development Program, Faculty of Social Science, Kasetsart University

Captain.Dr.Charupol Ruangsuwan

Lecturer, Public Administration, Faculty of Political Science, Thammasat University

Pol.Maj.Dr. Chavanut Janekarn

Lecturer, College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Dr.Thanyaporn Soontornthum

Lecturer, College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Dr.Supatta Kaopradith Supchukul

Lecturer, Department of Sociology Faculty of Humanities and Social Sciences
Burapha University

Co-ordinator***Dr.Pramemanut Pochanasomboon***

Ms.Veraya Aungsuthonthavarin

English Editors***Asst.Prof.Dr.Titiporn Siriphant Puntasen***

Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

Dr.Mano Mettanando Laohavanich

Director, Gandhi Institute and Lecturer in College of Social Innovation, Rangsit University

สารบัญ

สารจากคณบดี	10
<i>ดร.สุริยะใส กตะศิลา</i>	
บทความวิชาการ	
■ กระบวนการทางสังคมกลไกปฏิบัติการที่ร่วมสร้างนวัตกรรมสังคม <i>สุนทร คุณชัยมั่ง</i>	11
บทความวิจัย	
■ การสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัย อุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน <i>เทวากร คำสัตย์ และคณะ</i>	38
■ ประสิทธิภาพในการนำนโยบายการให้บริการโทรคมนาคมพื้นฐาน โดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคมของสำนักงานคณะกรรมการกิจการ กระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติไปปฏิบัติ <i>พงศ์ฐิติ พงศ์ศิลาภรณ์ และชาญชัย จิตรเหล่าอาพร</i>	56
■ แนวทางการจัดการบริหาร:ธุรกิจปัญญา <i>ปิยะนันต์ จันทรแหกหล้า, ภูริทัศน์ ชาติน้ำเพชร และวัชรชัย วิวัฒน์คุณากร</i>	72
■ การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ชุมชน : กรณีโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น <i>สุนี ไชยรส</i>	82
■ ความเป็นไปได้ในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) <i>จอมเดช ตรีเมฆ</i>	102

สารจากคนปกติ

วารสารวิชาการ “นวัตกรรมสังคม : Journal of Social Innovation” ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (เดือน มกราคม – มิถุนายน 2565) มีบทความที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของวิทยาลัยนวัตกรรมสังคมที่มุ่งนำเสนอ บทวิเคราะห์ แนวคิด ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ อันได้แก่ บทความวิชาการของ ดร.สุนทร คุณชัยมั่ง เรื่อง “กระบวนการทางสังคมกลไกปฏิบัติการที่ร่วมสร้างนวัตกรรมสังคม” นอกจากนี้วารสารเล่มนี้ยังประกอบด้วยบทความวิจัยอีก 5 บทความที่มีความทันสมัย สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของประเทศ ได้แก่บทความวิจัย เรื่อง “การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ชุมชน : กรณีโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น”, “ความเป็นไปได้ในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)”, “การสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน”, “ประสิทธิผลในการนโยบายนโยบายการให้บริการโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคม ของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติไปปฏิบัติ” และ “แนวทางการจัดการบริหาร:ธุรกิจกัญชา” หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความทุกบทความในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษานักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาศาสตร์ทางนวัตกรรมทางสังคมไม่มากก็น้อย และขอขอบคุณอาจารย์และนักศึกษาทุกท่านที่ร่วมนำเสนอบทความในวารสารฉบับนี้อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการต่อไป

ผศ.ดร.สุริยะใส กตะศิลา

คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม

กระบวนการทางสังคม กลไกปฏิบัติการที่ร่วม สร้างนวัตกรรมสังคม

Social Process as a Mechanism Driving to Create a Social Innovation

สุนทร คุณชัยมั่ง¹

วันรับ: 14 มีนาคม 2565 วันแก้ไข: 22 เมษายน 2565 ยอมรับ: 1 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

โดยทั่วไป ทฤษฎีและการปฏิบัติการของนวัตกรรมสังคม มักจะยึดโยงกับการศึกษาว่าด้วยนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีที่มุ่งค้นคว้าหาความใหม่ของการทำงานองค์กร การบริหาร และการขับเคลื่อนนโยบายที่นำไปสร้างเป็นความสามารถและความสำเร็จ ในการแก้ปัญหาสังคม อันเป็นกระบวนการศึกษาที่ให้ความเป็นสังคมเป็นเพียงหน่วยของการศึกษา แต่บทความนี้ มุ่งศึกษาความใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำตามกระบวนการทางสังคมและปฏิสัมพันธ์สังคมที่มีความผันแปรไปตามโครงสร้างและบริบททางสังคม ที่ที่มีความกว้างใหญ่และมีความซับซ้อนมากกว่าองค์กร โดยให้ความสำคัญต่อสถานภาพความเป็นสังคม ในมิติที่เป็นหน่วยของผู้กระทำ

คำสำคัญ: นวัตกรรมสังคม, ความใหม่, กระบวนการทางสังคม

¹ อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

In general, social innovation theories & practices will be addressed following the technological innovation, which finds and explains that newness is the matter of organization, management, and policy driving, which makes a society being the object of the study. But this article aims to study the newness from the social process and social interactions, which follow through social structure and social context, the large and more complex than an organizational area, and focusing on the importance to the status of society as the subjects

Key words : Social innovation, Newness, Social process

บทนำ

ในช่วง 10 ปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 มาจนกระทั่งช่วง 20 ปีแรกของศตวรรษที่ 21 การศึกษานวัตกรรมสังคม (Social innovation studies) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งในมิติของแนวคิด ทฤษฎี และมิติของการสรุปทฤษฎี และประมวลประสบการณ์จากการปฏิบัติภาคสนามเพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ อันเป็นผลพวงมาจากนวัตกรรมศึกษา (Innovation studies) ที่เริ่มขึ้นก่อนหน้านี้อันได้ตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1950s และได้มีการขยายความเกี่ยวข้องไปยังมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคโนโลยีกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจศาสตร์มหภาค และตัวแบบใหม่ ๆ ของการจัดการธุรกิจ (Mulgan, 2012) ความสนใจดังกล่าว เป็นผลมาจากการขยายตัวของนวัตกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลาย จนมีการกล่าวได้ว่าเป็น macro-level innovation และเป็นคลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลงผ่านทางสังคมลูกที่หก (Six waves of social transformation) ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความต่อเนื่องมาโดยตลอดตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรม (1771-1829) ยุคสมัยของเครื่องจักรไอน้ำและรถไฟ (1829-1875) ยุคสมัยของเหล็กไฟฟ้า และเครื่องจักรกลหนัก (1875-1908) ยุคสมัยของน้ำมัน รถยนต์ และการผลิตที่มุ่งเน้นจำนวนมาก (1908-1971) และยุคสมัยของข้อมูลข่าวสารและโทรคมนาคม ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 (Nicholls & Murdock, 2012) การศึกษานวัตกรรมสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากการศึกษานวัตกรรมนี้ จะเห็นความเชื่อมโยงได้จากการนิยามนวัตกรรมสังคมกับผลิตภัณฑ์ บริการ และตัวแบบธุรกิจที่สร้างขึ้นด้วยแนวคิดใหม่เพื่อนำไปสู่การตอบสนองการแก้ปัญหาของสังคม (Murray, Caulier-Grice & Mulgan, 2010) กระบวนการ แบบแผน การจัดการทางการตลาด พื้นที่ การจัดการองค์กร และตัวแบบธุรกิจรูปร่างใหม่ที่สร้างความสามารถในการจัดการปัญหาสังคมที่ไม่เคยมีการแก้ไขมาก่อน (Young Foundation, 2012; Tjornbo 2015; Nicholls, Simon, & Gabriel, 2015) ความใหม่ของทัศนคติเชิงบวกของการออกแบบการจัดการปกครอง การใช้ชีวิต และกระบวนการทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม (Mulgan, 2015) การขับเคลื่อนนโยบาย แนวคิด และแนวทางใหม่ที่สร้างความแตกต่างในระดับโครงสร้าง การเปลี่ยนอำนาจของความสัมพันธ์ และความสามารถของสังคม (CrESSI Consortium, 2013) และสิ่งใหม่ วิธีการใหม่ และแนวทางใหม่ที่สร้างคุณค่าทั้งในเชิงแก้ปัญหาและเชิงพัฒนาสังคม (อลงกรณ์ คูตระกูล, 2553)

นิยามของนวัตกรรมสังคมข้างต้นเป็นการศึกษา “ความใหม่” (Newness) ที่เกิดขึ้นตาม “กระบวนการ” (Process) ของการทำงานในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐกิจ ภาครัฐ และภาคประชาสังคม (หรือองค์กรแบบไม่แสวงหากำไร) ที่สังเกตเห็นผลการเปลี่ยนแปลงต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ตามผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานของผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการ แบบแผน ตัวแบบการตลาด ตัวแบบธุรกิจ และการจัดองค์กรที่ยึดโยงกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทักษะ ประสบการณ์และความรู้ ทั้งในระดับปฏิบัติการ และการขับเคลื่อนนโยบาย อันเป็นการต่อยอดเรื่องส่วนผสมใหม่ของนวัตกรรม (Innovation-new combination) และกลไกที่ปรับตัวอยู่ภายในของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ตามแนวคิดของ Joseph Schumpeter ที่มีการอธิบายไว้แล้วตั้งแต่คริสต์ทศวรรษที่ 1930s (Hanappi & Hanappi-Egger, 2004; Nicholls & Ziegler, 2017; Nicholls, Simon, & Gabriel, 2015; Carvalho, 2017; Mulgan, 2017) จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมสังคมตามกรอบนิยามข้างต้นได้ลดทอนความสำคัญการมีส่วนร่วมสร้างความใหม่ของ “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (Social interaction) ทั้ง ๆ เรื่องดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดต่อการยอมรับการใช้งานเทคโนโลยี ทั้งในระดับเครื่องมือ ผลิตภัณฑ์ และกระบวนการ ดังจะเห็นได้จากการอธิบายเรื่องการแพร่กระจายของนวัตกรรม (Diffusion of innovation) ของ Everett Rogers ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการนำเสนอผลิตภัณฑ์เข้าสู่ระบบตลาดและการยอมรับของผู้บริโภค (Rogers, 1962) การทำงานร่วมกันของการปฏิบัติการทางสังคมสังคมกับเครือข่ายทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของ Gabriel Tarde (Ayob, Teasdale, and Fagan, 2016) ความสามารถทางสังคมทรัพยากรมนุษย์ นวัตกรรม และความรู้มีผลสำคัญต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ที่ Paul Romer เห็นว่า ทุนมนุษย์อันเป็นผลมาจากการลงทุนทางการศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม โดย Romer เสนอเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า การเติบโตจากปัจจัยภายใน (Endogenous Growth Theory) เป็นการโต้แย้งกับทฤษฎีเดิมที่ให้ความสำคัญต่อการออมและเงินลงทุน ที่เชื่อกันว่า หากขาดแคลนเงินออมและเงินสำหรับการลงทุน จำเป็นต้องกู้ยืมหรือพึ่งพาจากภายนอกตามทฤษฎีว่าด้วยการเติบโตจากปัจจัยภายนอก (Exogenous Growth Theory) (Romer, cited in Zhao, 2018)

ด้วยเหตุที่สังคมมีความเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับนวัตกรรมสังคม ทั้งกระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม

ทั้งในระดับผลิตภัณฑ์และบริการของระบบตลาด ระดับกระบวนการ การจัดองค์กร และตัวแบบของระบบธุรกิจ และระดับการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ดังจะเห็นได้จากนิยามที่กำหนดขึ้นเป็นกรอบการศึกษาและประกอบกำหนดนโยบายของคณะกรรมการมาธิการของยุโรปที่อธิบายว่า นวัตกรรมสังคม เป็นเรื่องของการพัฒนาและการแปรผลแนวคิดใหม่ในการสร้างผลิตภัณฑ์ บริการ และตัวแบบธุรกิจที่มุ่งต่อการแก้ปัญหาทางสังคม พร้อมกับสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและความร่วมมือแบบใหม่ นวัตกรรมสังคม เป็นเรื่องใหม่ของการตอบสนองความต้องการทางสังคม อันเป็นผลสะท้อนมาจากกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The process of social interactions) นวัตกรรมสังคม เป็นเรื่องที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เป็นนวัตกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคม ทั้งส่วนที่สังคมเป็นปลายทาง (Ends) และเป็นกระบวนการ (Means) เป็นการสร้างความใหม่ที่สร้างสังคมที่ดี และยกระดับความสามารถที่พร้อมกระทำการของปัจเจก อีกโสดหนึ่งด้วย (European Commission, 2013)

การศึกษานี้ จึงมุ่งให้ความสำคัญต่อ “กระบวนการทางสังคม” (Social process) ที่มีการนำไปร่วมสร้างความใหม่ของการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมตามนัยเดียวกันกับความใหม่ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของเทคโนโลยี โดยมีกรอบนิยามคำว่า นวัตกรรมสังคม คือ ความใหม่ของเทคโนโลยี (ทักษะ ประสิทธิภาพ และความรู้) และความใหม่ของกระบวนการทางสังคม (กฎ ปทัสถาน และการกำหนดคุณค่า) ที่นำไปสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการ ตัวแบบของการจัดการองค์กร และการขับเคลื่อนนโยบายที่มุ่งต่อการแก้ปัญหาของสังคมที่ไม่เคยได้รับการแก้ไขมาก่อน

กระบวนการทางสังคม และการปฏิบัติการที่ร่วมสร้างนวัตกรรมสังคม

นักสังคมศาสตร์ได้ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติการทางสังคม และความสัมพันธภาพทางสังคมที่เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 ดังจะเห็นได้จากการเรียกนักปฏิรูปที่เสนอให้การแก้ปัญหาคือการถือครองทรัพย์สินของเอกชนให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคมว่า “นวัตกรรมสังคม” (Social innovator) ในผลงานเรื่อง Social Innovators and their Scheme ของ William Lucas Sargant ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1858 (Mugan, 2019) การอธิบายลักษณะทางสังคมของทาสและระบบค้าทาสในเวสต์อินดีส์ของ Frances Hoggan ที่มีการเผยแพร่

ในปี ค.ศ. 1909 ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนวิถีสังคมดั้งเดิมแบบการเกษตรไปเป็นเกษตรอุตสาหกรรม เปลี่ยนวิธีการผลิตที่รองรับการค้าขายภายในประเทศไปเป็นการค้าระหว่างประเทศ เปลี่ยนวิถีความสัมพันธ์แบบครอบครัว ชุมชน และเครือญาติแบบชนบท-เกษตรของชาวแอฟริกันไปเป็นการอยู่ร่วมกันในระบบ กฎ ขนบ และธรรมเนียมที่สร้างขึ้นใหม่ (Ayob, Teasdale, and Fagan, 2016)

กฎ ขนบ และธรรมเนียม อันเป็นวิถีความสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างการเปลี่ยนแปลงข้างต้น ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือการปฏิบัติการของ “กระบวนการทางสังคม” (Social process) กระบวนการใหม่ไปแทนที่กระบวนการเดิมของสถาบันทางสังคม และเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างการยอมรับ การจัดระเบียบ การสร้างอำนาจ รวมทั้งการเปลี่ยนระบบและโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การทำหน้าที่ของกระบวนการทางสังคมในลักษณะนี้ จะพบเห็นได้จากการนิยามคำศัพท์ใหม่ ๆ ที่มีความหมายเป็นการสร้างเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกหลายคำ เช่น “นักปฏิบัติการทางสังคม” (Social practitioner) หรือ “วิศวกรสังคม” (Social engineer) (Fairweather & Tomatzky, 1971; Hamalainen & Heiskala, 2007; Nicholls & Ziegler, 2017)

การปฏิบัติการของกระบวนการทางสังคมที่นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงข้างต้น เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับการนิยามนวัตกรรมสังคมแบบอิงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่อธิบายความใหม่ไปตาม “กระบวนการ” (Means) ของกลไกการทำงาน และการสนองตอบการแก้ไขปัญหาสังคมเป็น “จุดปลายทาง” (Ends) (Murry, Caulier-Grice, and Mulgan, 2010, cited in Espiau, 2018) กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า กระบวนการที่มุ่งไปสู่ปลายทางของการแก้ปัญหาสังคมของนวัตกรรมสังคมนั้น เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการของกระบวนการทางสังคม และ/หรือความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทำหน้าที่ร่วมสร้างนวัตกรรมสังคมนั้น จะดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนของการทำงานแบบองค์การที่มีความต่อเนื่องกัน 7 ขั้นตอน จาก (1) การมองเห็นประเด็นปัญหาของสังคมเป็นโอกาส (2) การระดมแนวความคิดเพื่อแสวงหาทางเลือก (3) การพัฒนาและทดสอบทางเลือกต่าง ๆ (4) การสร้างผลิตภัณฑ์/บริการ (5) การส่งมอบต่อผู้บริโภคและการปรับปรุง (6) การขยายตัวและการเติบโต (7) การสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ในขณะที่การปฏิบัติการของกระบวนการสังคมที่ร่วมสร้างนวัตกรรมสังคม จะทำหน้าที่ที่มีความซับซ้อนมากกว่าการทำงานแบบองค์การ

มีลักษณะเป็นการทำงานตามกระบวนการของวิวัฒนาการ (Evolution) ทางสังคม มีการปะทะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันและกัน ของผู้คนในสังคม ให้ความสำคัญต่อการกำหนดคุณค่า (Value) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behaviour) เป็นกลไกสัญญาณของการกำหนดความใหม่เพื่อการต่าง ๆ ของสังคม โดยมีจุดเริ่มต้นในระดับพื้นที่ชุมชนก่อนที่จะขยายวงกว้างออกไปใน “พื้นที่ปฏิบัติการร่วมสร้างนวัตกรรมสังคม” (Social innovation platform) ซึ่งมี 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ (1) การสร้างเครื่องมือชุดใหม่สำหรับการรับฟังและการรวบรวมข้อมูลของชุมชน (2) การสร้างต้นแบบและการทดสอบในพื้นที่ปฏิบัติการร่วมสร้างนวัตกรรมสังคม (3) การสร้างโครงการเพื่อการกระตุ้น (4) การสร้างเครื่องมือและกองทุนสนับสนุนการจัดการ (5) การประเมินผลและการสื่อสารต่อสาธารณะ (Espiau, 2018)

สัตยเคราะห์ ความใหม่ของประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสังคม

ในขณะที่การศึกษานวัตกรรมสังคมแบบอิงความก้าวหน้าเทคโนโลยี นำเอาการยอมรับของผู้บริโภคหรือสังคมที่มีต่อผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามที่มีการอ้างอิงทฤษฎีว่าด้วยการแพร่กระจายของนวัตกรรมของ Rogers เป็นกลไกสำคัญของการสร้างนวัตกรรมนวัตกรรมสังคมแล้ว ในบริบทของนวัตกรรมสังคมแบบอิงความใหม่ของกระบวนการทางสังคม ก็สามารถอ้างอิงการยอมรับของสังคม และการร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมกัน ดังจะเห็นได้จาก “สัตยเคราะห์” (Satyagraha) หรือการประท้วงแบบสันติวิธี (Non-violent movements) ของมหาตมะคานธี (Mahatma Gandhi) ซึ่งเป็นกระบวนการที่สร้างการรวมตัวของประชาชนชาวอินเดียที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองที่เอารัดเอาเปรียบของโลกตะวันตกมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่การเริ่มค้าขายและครอบครองพื้นที่การค้าของโปรตุเกสใน ปี ค.ศ. 1505 ให้ตระหนักถึง “ความสัตย์จริง” (Truth) ซึ่งพลังทางสังคมที่ดำรงอยู่ร่วมกันของชุมชนคนอินเดีย พร้อม กับต่อรองกับรัฐบาลอังกฤษและโลกตะวันตก เริ่มต้นจากชุมนุมต่อต้านความไม่เป็นธรรม ความไม่เท่าเทียมจากการตรากฎหมายที่ไม่ชอบธรรมของการซื้อขายคราม ที่รู้จักกันในนาม Champaran Satyagraha ในปี ค.ศ. 1917 ซึ่งเป็นการส่งต่อประสบการณ์ความสำเร็จของการรวมตัวกันของประชาชนผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามหลักความชอบธรรมทางสังคมเรื่องการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมของชาวอินเดียกับเจ้าของ

อาณานิคมที่ประเทศแอฟริกาใต้ที่คานธีทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมาย ในระหว่างปี ค.ศ.1906-1914 ไปจนกระทั่งถึงการทวงสิทธิขั้นพื้นฐานของการทำนาเกลือ ที่รู้จักกันในนาม Salt Satyagraha Movement ในระหว่างปี ค.ศ. 1930-1934 อันเป็นการทวงสิทธิทรัพยากรพื้นฐานของคนอินเดีย จนนำไปสู่การเรียกร้องความเป็นเอกราชจากการอยู่ภายใต้การปกครองแบบอาณานิคมของอังกฤษเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ. 1947

การปฏิบัติการสัตตเคราะห์ด้วยการสร้างพลังที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัตย์จริงและการไม่ใช้ความรุนแรงของคานธี เป็นวิถีของกระบวนการทางสังคมที่ประกอบขึ้นด้วยความอดกลั้น และดำเนินไปตามแนวทางสันติวิธี เป็นเทคนิคหรือเครื่องมือเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม เป็นกระบวนการหรือการปฏิบัติการไม่ใช้ลัทธิที่มีความตายตัว แต่จะเป็นพลวัตไปตามสถานการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ให้ความสำคัญต่อการพึ่งพาตนเอง สร้างความร่วมมือ ปรับตัวยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ไม่เจาะต่อร่องในประเด็นที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของข้อเรียกร้อง ฯลฯ (Gandhi, 1968; Varkey, 2014) สัตตเคราะห์ เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบอารยะขัดขืน (As a part of the Civil Disobedience Movement) (Venkatraman, 2018) เป็นทางเลือกของการตอบโต้การดำรงอยู่ของความรุนแรง ความไม่ชอบธรรม และการเอาตัวเอเปรียบ เป็นกระบวนการของการปฏิบัติการจากการคิดและลงมือทำ (Thinking and doing) หรือกล่าวได้อีกว่า ด้านหนึ่ง เป็นเครื่องมือปฏิบัติการ อีกด้านหนึ่ง เป็นการแสดงถึงการเรียกร้องตามแนวคิดที่ว่าด้วย Instrumentalism and inquiry ของ John Dewey และเป็นไปตามกระบวนการวิพากษ์ และการสร้างจิตสำนึก ตามแนวคิดที่ว่าด้วย Criticality and consciousness ของ Paulo Freire (Lowery, Gautam, & May, 2016)

คานธี ริเริ่มสร้างและทดสอบกระบวนการสัตตเคราะห์ขึ้นในปี ค.ศ 1906 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการแก้ปัญหากฎหมายแรงงานที่ประเทศแอฟริกาใต้ และเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่อิงขบวนการทางสังคมเพื่อนำไปสู่การเรียกร้องเอกราชของอินเดียจนประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1947 นับเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่ต่อเนื่องกันถึง 4 ทศวรรษ นับได้ว่า เป็นปฏิบัติการทางสังคมที่มีความแตกต่างไปจากขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อแยกตัวเป็นเอกราชที่มีอยู่ก่อนหน้านี้แล้วของอินเดีย ทั้งการสื่อสารด้วยงานวรรณกรรมของรพินทรนาถ ฐากูร การต่อสู้ตามแนวทางของ Indian National Congress และการต่อต้านตอบโต้ด้วยความรุนแรง จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสัตตเคราะห์ แนวทางอหิงสา และการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วย

มวลชนขนาดใหญ่ของคานธี เป็นพลังขับเคลื่อนหลักที่นำไปสู่การฟ่ายแพ้วและลงจากอำนาจของจักรวรรดินิยมอังกฤษที่อินเดีย (www.nios.ac.in, เข้าใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565)

ทวนทางสังคมกับการแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำ

การจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน (Grameen Bank) ของศาสตราจารย์มุฮัมหมัด ยูनुส (Prof. Mohammad Yunus) เจ้าของรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ ประจำปี ค.ศ. 2006 ที่มีการริเริ่มให้บริการทางการเงินกู้ขนาดเล็ก (Small loans) ต่อสมาชิกของกลุ่มพึ่งตนเอง (Self-help group) โดยไม่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน (Collateral-free banking) แต่มีกระบวนการรับรองการกู้ยืม และติดตามการชำระคืนด้วยบทบาทของกลุ่มเข้ามาทำหน้าที่แทน หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็น “สินเชื่อรายย่อย” (Microcredit) Grameen Bank เป็นกิจการที่ริเริ่มขึ้นจากการทดลองในปี ค.ศ. 1976 จากการให้ชาวบ้านที่หมู่บ้าน Jobra ชานเมืองจิดตะกองจำนวน 42 รายกู้ยืมเงินจำนวน 856 ตากา (หรือคิดเป็น 325.28 บาท) แทนการกู้ยืมนายทุนเงินกู้เอกชน ไปซื้อไม้ไผ่เพื่อนำมาจัดทำม้านั่งซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้สำหรับคนในเมือง ปรากฏว่า เงินกู้ที่ปล่อยกู้ได้รับคืนครบถ้วนและผู้กู้ทั้ง 42 ราย มีเงินเหลือมากกว่าเดิม เพราะไม่ต้องรับภาระดอกเบี้ยในอัตราสูงจากนายทุนเงินกู้เอกชน กิจกรรมดังกล่าวอย่างจริงจังแทนการดำเนินงานตามโครงการเกษตรปันสาม (Tripartite Sharing Farm) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาชนบทของยูนูสกับนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยจิดตะกอง โดยมีการขอรับการสนับสนุนแหล่งเงินกู้ยืมจากธนาคาร Janata Bank ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐ และต่อมาในปี ค.ศ. 1977 ก็ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากธนาคารพาณิชย์ที่ต้องการให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ชื่อว่า Krishi Bank และมียูนูสและทีมงานทำหน้าที่เป็นนักพัฒนาให้คำปรึกษา แนะนำ และกระตุ้นให้มีการจัดตั้งกลุ่มของสมาชิกผู้กู้ และการจัดการบริการที่เหมาะสมของธนาคาร ในปี ค.ศ. 1978 โครงการสินเชื่อรายย่อยนี้ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารแห่งชาติและรัฐบาลบังคลาเทศให้ขยายตัวไปยังหมู่บ้านอื่นที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นกว่าเดิม และปีต่อมา ก็ได้รับการสนับสนุนแหล่งเงินทุนจาก International Fund for Agricultural Development เพื่อจัดตั้งเป็นโครงการธนาคารหมู่บ้าน (Grameen Bank Project) เพื่อขยายการให้บริการไปยังเมืองขนาดใหญ่ 4 เมืองเพื่อ

เตรียมการขยายไปทั่วประเทศ และได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นธนาคารตามกฎหมายของบังคลาเทศในปี ค.ศ. 1983 โดยที่รัฐบาลถือหุ้นเริ่มต้น 60 % ส่วนที่เหลือ 40 % เป็นทุนเรือนหุ้นของประชาชนผู้กู้ยืม

แนวทางการทำงานที่ยั่งยืน และ Grameen Bank ให้ความสำคัญ คือ การทำงานรวมกลุ่มแบบพึ่งตนเองของชุมชน เพื่อให้กลุ่มเข้ามาบริหารจัดการ วิเคราะห์ และรับรองการให้สินเชื่อต่อสมาชิกผู้กู้ กำกับติดตามการชำระคืนเงินกู้ โดยที่สมาชิกของกลุ่มต้องเป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน สมาชิกผู้กู้คนหนึ่งเป็นคนใช้สิทธิของครัวเรือน หากครัวเรือนใดมีความจำเป็นจะต้องกู้ยืมมากกว่าหนึ่งคน คน ๆ นั้น จะต้องไปสังกัดกลุ่มอื่น ทั้งนี้เพื่อให้แต่ละกลุ่มไม่เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์เชิงครอบครัว เครือญาติแบบพ้อ แม้กับลูกรวมทั้งบุตรบุญธรรม ลุง ป้า กับหลาน ฯลฯ การชำระหนี้เป็นไปตามงวดของสัปดาห์ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการไหลเวียนของรายได้จากการขายสินค้าของชุมชน และการช่วยเหลือระดับประคองสมาชิกกลุ่ม ไม่ให้มีข้อผิดพลาดจากการบริหารการเงิน หากผู้กู้รายใดมีความขัดข้องจำเป็น สมาชิกในกลุ่มคนอื่นจะรับผิดชอบชำระคืนเงินกู้ประจำงวดนั้นไปก่อน หากสมาชิกในกลุ่มนั้นไม่สามารถจะชำระคืนได้ สมาชิกของกลุ่มอื่นแทนจะเข้ามาแบกรับภาระนั้นแทน ยิ่งไปกว่านั้น บทบาทของกลุ่มยังจะสนับสนุนให้สมาชิกผู้กู้รู้จักการออมอีกทางหนึ่ง โดยกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น กลุ่มหนึ่งมีสมาชิกไม่เกิน 5 คน กลุ่มจำนวน 8-10 กลุ่ม (สมาชิกไม่เกิน 50 คน) รวมกันเป็น 1 ศูนย์ (Center) (Sathi, 2016; Sobana & Husaeni, 2019)

สมาชิกของกลุ่ม มีหลักการของตน 16 ประการ คือ (1) ยึดหลักการรวมกันเป็นเอกภาพ มีความกล้า และลงแรงทำงาน (2) สร้างความเพิ่มพูนแก่ครอบครัว (3) ซ่อมแซมปรับปรุงบ้านอยู่อาศัย (4) ปลูกผัก รับประทานผัก และขายส่วนที่เหลือ (5) ปลูกพืชในระหว่างฤดู เก็บพันธุ์ไว้ให้มาก (6) วางแผนครอบครัวให้เด็ก ใช้จ่ายให้น้อย และใส่ใจในสุขภาพ (7) ให้การศึกษากับเด็ก (8) สร้างสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะสมและสะอาดสำหรับเด็ก (9) สร้างและใช้ส้วมหลุม (10) ดื่มจากประปา หรือน้ำต้มสุก (11) ไม่ให้และรับสินสอดทองหมั้น (12) ไม่สนับสนุนให้เด็กแต่งงานก่อนวัยอันควร (13) ไม่มีการลงโทษด้วยความไม่ยุติธรรม รวมทั้งไม่สนับสนุนการลงโทษในวิธีการนี้ไม่ว่าจะโดยใครก็ตาม (14) ลงทุนเพิ่มในกิจการที่สร้างรายได้ (15) อาสาทำงานแทนศูนย์กลาง หากศูนย์กลางมีความขัดข้อง (16) รักษาไว้ซึ่งกิจการหลักของศูนย์โดยถือว่า

เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมรวมกลุ่ม และของชุมชน ทั้งนี้ ยูเนส และ Grameen Bank ยังพบว่า ผู้กู้ที่เป็นสตรีจัดการเรื่องการใช้จ่ายเงินกู้เพื่อการไปการต่าง ๆ ทั้งการลงทุน การใช้จ่ายในครัวเรือน การศึกษาของลูกตามวิสัยของความเป็นแม่ รวมทั้งการรับผิดชอบต่อการชำระคืนได้ดีกว่าผู้ชาย (Sathi, 2016, www.grameenbank.org, เข้าใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565)

การบริการของ Grameen Bank ที่บริการสินเชื่อโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เป็นสินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยไม่เกิน 20 % (ตามกฎหมายของบังคลาเทศให้กู้ยืมเพื่อการนี้ได้มีอัตราดอกเบี้ยไม่เกิน 27 %) เป็นเงินกู้เพื่อการสร้างที่อาศัย สุขภาพ จัดหาน้ำดื่มสะอาด ใช้จ่ายเพื่อให้มีอาหารครบ 3 มื้อและการบริโภคในครัวเรือน เป็นทุนการศึกษา และเป็นทุนสำหรับการดูแลสุขภาพ เป็นการสร้างบริการที่กระจายไปทั่วประเทศ ทำให้ประชาชนบังคลาเทศเข้าถึงบริการทางการเงิน คิดเป็น 81,678 หมู่บ้าน (คิดเป็น 94 % ของจำนวนหมู่บ้านของบังคลาเทศ) มีศูนย์ประจำหมู่บ้าน 137,141 ศูนย์ มีสาขาธนาคาร 2,568 สาขา มีสมาชิกผู้กู้ยืม 9.2 ล้านคน เป็นผู้หญิง 97 % มีรายงานผลประกอบการประจำปี ค.ศ. 2019 มียอดเงินฝาก 170,679 ล้านดอลลาร์ และจำนวนเงินกู้ยืม 156,721 ล้านดอลลาร์ (www.grameenbank.org, เข้าใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565) อนึ่ง ข้อมูลการถือครองหุ้นของธนาคารล่าสุดในปี ค.ศ. 2016 ถือครองหุ้นโดยประชาชน ซึ่งเป็นผู้กู้ จำนวน 97 % รัฐบาลถือหุ้นอยู่เพียง 3 % (Sathi, 2016) จึงมักจะได้รับการเรียกขานโดยทั่วไปว่า “ธนาคารของคนจน” (Banking for the poor)

การสร้างปทัสถานใหม่ของสังคมที่คามิคัตลี

คามิคัตลี เป็นเมืองขนาดเล็กที่ซ่อนตัวอยู่ในพื้นที่หุบเขา เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดโทกชิมะของญี่ปุ่น มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 1,500 คน เป็นเมืองที่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ธรรมชาติ เมืองเริ่มประสบปัญหาจากการจัดการขยะที่มีปริมาณที่มากขึ้นจากการใช้ชีวิตประจำวันที่มากไปด้วยการบรรจุ หีบห่อ และการนำเข้าสิ่งของจากในเมือง เป็นภาวะที่เทศบาลต้องจัดงบประมาณให้พนักงานเทศบาลขับรถไปตระเวนจัดเก็บตามบ้านเรือนของประชาชน แล้วไปจัดการด้วยการเผา และมีขยะที่จะต้องเผามากขึ้นทำให้เกิดมลภาวะรอบกวนต่อบ้านเรือนที่อยู่ในใกล้เคียง สุขภาพของพนักงานที่ทำหน้าที่เผาขยะ และสร้างผลกระทบ

ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบกับมีข้อกำหนดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เมืองนี้ต้องปิดเตาเผาขยะที่มีอยู่ 2 แห่ง และไม่มียงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการสร้างเตาเผาขยะคุณภาพสูง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่มียงบประมาณเพียงพอต่อการขนส่งไปจัดการในพื้นที่อื่น เทศบาลคามิคัตสึ จึงเริ่มวางแผนจัดการเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยจัดทำเป็นวาระสำคัญของการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจจัดการขยะแบบรีไซเคิล และสร้างเมืองที่มีความยั่งยืน (Sustainability) ผลของการรับฟังความเห็นของประชาชนข้างต้น ทำให้เทศบาลยื่นความประสงค์ร่วมสร้างเมืองให้ปลอดขยะ (Zero waste) ซึ่งเป็นวาระสากลของการจัดการสิ่งแวดล้อมและเมือง โดยได้เริ่มต้นในปี ค.ศ. 2003 และเป็นเมืองแรกของญี่ปุ่นที่มีเป้าหมายเพื่อการนี้

โครงการเมืองปลอดขยะของคามิคัตสึ ได้เปลี่ยนแปลงการจัดการขยะจากเดิมที่ประชาชนจะนำขยะประเภทต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกันใส่ถุงพลาสติกวางไว้หน้าบ้านเพื่อรอรถขยะจากเทศบาลเก็บไปเผา เป็นการแยกขยะที่บ้านเรือนในแต่ละครัวเรือนตามกระบวนการรีไซเคิล แยกเศษอาหาร ไปใช้เป็นวัสดุทำปุ๋ยหมักแล้วให้แต่ละครัวเรือนนำไปใช้ประโยชน์ในการเกษตรโดยเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนอุปกรณ์ ขยะส่วนที่เป็นขยะแห้งก็จัดแยกตามชนิดของวัสดุและการใช้ประโยชน์ เช่น ขวด พลาสติก กระดาษ เศษผ้า เสื้อผ้า และ เฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ แล้วให้แต่ละครัวเรือนนำไปส่งให้กับ “ศูนย์รับวัสดุเหลือใช้เพื่อการรีไซเคิล” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ของเทศบาล โดยมีเวลาทำการระหว่าง 08.30-14.30 น. ทุกวัน การแยกขยะรีไซเคิลของประชาชนและศูนย์รับวัสดุเหลือใช้เพื่อการรีไซเคิล สามารถแยกขยะได้มากถึง 45 ชนิด และนำขายให้กับบริษัทรับซื้อวัสดุรีไซเคิลในตัวเมือง นำเอาเศษผ้า และวัสดุที่สามารถนำไปใช้งานได้ ไปปรับปรุง ดัดแปลง ให้เป็นผลิตภัณฑ์มือสอง แล้วนำไปขายในร้านสินค้ามือสองที่เรียกว่า Kuru Kuru Recycle ยกกระตือรือร้นการทำงานของศูนย์รับวัสดุเหลือใช้เพื่อการรีไซเคิลไปสู่การจัดตั้งเป็น ศูนย์จัดการความรู้เมืองปลอดขยะ เป็นองค์กรแบบองค์กรไม่แสวงหากำไร เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนงานของเทศบาล ชักชวนผู้ประกอบการร้านอาหาร โรงแรม บริษัทต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการรณรงค์ตามโครงการเมืองปลอดขยะเพิ่มมากขึ้นไปอีก เพื่อร่วมสร้างเป้าหมายของการร่วมประกาศเป็นเมืองปลอดขยะ (www.theguardian.com, เข้าใช้เมื่อ 11 มกราคม 2565)

การรีไซเคิลตามแผนของเมืองปลอดขยะของคามิคัตสึทำให้มีการรีไซเคิลขยะได้มากถึง 80% ของปริมาณขยะของเมืองสูงกว่าอัตราเฉลี่ยทั่วไปของญี่ปุ่นถึง 4 เท่า เป็นเมืองตัวอย่างของการจัดการขยะควบคู่ไปกับการนำเอาเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อมนี้เป็นเครื่องมือในการสร้างเศรษฐกิจขึ้นมา ทั้งนี้ก็เพราะผลของความสำเร็จของคามิคัตสึ นอกจากจะเป็นที่สนใจของการศึกษาดูงาน การเรียนการสอนภาคสนามของมหาวิทยาลัยแล้ว ยังเป็นที่สนใจของการลงทุนด้านที่พัก ร้านอาหาร กิจกรรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติและท่องเที่ยวชนบทของผู้ประกอบการรุ่นใหม่เข้ามาร่วมงานและใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น (Jarman-Walsh, 2019)

วิสาหกิจชุมชน การสร้างความสามารถทางการแข่งขันที่ฐานราก

การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม และร่วมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภาคการเกษตรชนบทของไทยได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง นับตั้งแต่ได้มีการจัดตั้งกรมพัฒนาชุมชนขึ้นเป็นส่วนราชการในระดับกรมของกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2505 อันเป็นสาระสำคัญของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2508) พร้อม ๆ กับการทำงานสนับสนุนขององค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งที่เป็นองค์กรในประเทศและจากต่างประเทศ ที่เข้ามามีบทบาทสมทบในระยะต่อมา ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นผลจากการสนับสนุนของภาครัฐและ/หรือองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งการพัฒนาตนเองของชุมชน ในที่นี้จะขอนำเอาผลการดำเนินงานของ “วิสาหกิจชุมชน” (Community entrepreneurs) ที่ได้รับรางวัลวิสาหกิจชุมชนต้นแบบสัมมาชีพ 2 แห่ง มาประกอบการศึกษา รายละเอียด คือ วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (กลุ่มเกษตรกรไทย) ที่มีนายบุญมี สุระโคตร ชาวนาผู้รักการเรียนรู้และเป็นนักปฏิบัติการทางสังคมในชุมชน เป็นประธานกลุ่ม เริ่มจัดตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนในปี พ.ศ. 2549 ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2563) มีสมาชิก 918 ราย อาศัยอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอของจังหวัดศรีสะเกษ คือ อำเภอราศีไศล และศีลาลาด ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล 22 หมู่บ้าน มีพื้นที่เพาะปลูกข้าว จำนวน 17,692.5 ไร่ เป็นวิสาหกิจที่สนับสนุนให้สมาชิกปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีมาตรฐานรับรอง ทั้งมาตรฐานของระดับประเทศ และต่างประเทศ เช่น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications : GI) ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ไทย (Organic Thailand) มาตรฐานข้าวหอมมะลิไทย มาตรฐานของผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล

หนึ่งผลิตภัณฑ์การรับรองมาตรฐานของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements: IFOAM), การรับรองผลิตภัณฑ์อาหารและออร์แกนิกของสหรัฐอเมริกา (USDA) FLO ID 27806 ของ FAIRETRADE มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป (EU-NOP) เป็นการผลิตข้าวแบบการประกอบการอย่างเป็นระบบ มีการจัดระบบดูแลและทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กันและกันของสมาชิก โดยมีหัวหน้าต่อสมาชิกเครือข่ายในอัตราส่วน 1:10 คน ซึ่งเป็นกลไกของการจัดการคุณภาพของมาตรฐานสากลว่าด้วยข้าวอินทรีย์ แต่ที่อุ่มแสง ได้นำเอาความสัมพันธ์แบบสายใยเครือข่ายเข้ามาร่วมเป็นกลไกสมทบอีกชั้นหนึ่ง เพราะแปลงนาของคนที่เป็นญาติพี่น้องกัน มักจะอยู่ในพื้นที่ติดกัน มีความเกี่ยวข้องของทั้งการจัดการแหล่งน้ำ และป้องกันการปนเปื้อนด้วยกัน ความเป็นพี่น้อง หากจะอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกัน ก็จะดูแลให้กันและกันได้ มีการจัดตั้งเครือข่ายการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารตามเงื่อนไขมาตรฐาน เรียกว่า “กลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวอินทรีย์” ร่วมกับโรงสีของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส. ศรีสะเกษ จำกัด (สกต.) ทั้งในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง เช่น โรงสีเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ โรงสีเกษตรอินทรีย์น้ำอ้อมยโสธร โครงสร้างการตลาดของอุ่มแสงมีการจำหน่ายไปยังผู้ซื้อต่างประเทศผ่านตัวแทนจำหน่าย หรือ trader 70 % ส่วนที่เหลือ 30 % เป็นการจำหน่ายในประเทศทั้งแบบโมเดิร์นเทรด และการซื้อขายทั่วไปในระดับจังหวัด

ผลประกอบการของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง ในปี พ.ศ. 2560-2562 มีปริมาณการขายข้าวเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ. 2560 จำนวน 3,000 ตัน เป็น 3,900 ตัน และ 4,500 ตัน ในปี พ.ศ. 2561 และ 2562 ตามลำดับ และมีรายได้ 87, 93 และ 98 ล้านบาท ตามลำดับ (เฉลี่ย 92.6 ล้านบาทต่อปี) มีกำไรจากการประกอบธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน คือ ปี พ.ศ. 2560 มีกำไร 1.75 ล้านบาท เพิ่มเป็น 2.074 ล้านบาท และ 2.3 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2561 และ 2562 ตามลำดับ มีการนำเอากำไร 30 % ไปจัดสรรเป็นเงินปันผลให้กับสมาชิก ส่วนที่เหลือนำไปจัดการเพื่อการต่าง ๆ เช่น ประกันความเสี่ยง สมทบสวัสดิการของกลุ่มสมาชิก ทุนการศึกษาของลูกหลานสมาชิก สมทบทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการนำเอารายได้พิเศษ (Premium) ที่ได้รับจากองค์กร Fair Trade ไปสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการตรวจสอบแปลงนาให้เป็นไปตามมาตรฐาน จัดทำกองทุนเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย ผลิตน้ำดื่มชุมชน

รวมทั้งการจัดการเพื่อสาธารณกุศลในชุมชนอีกส่วนหนึ่งด้วย (สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563) รายที่สอง คือ วิสาหกิจชุมชนชีวจิตี ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอกงเพียง จังหวัดน่าน ที่จัดตั้งองค์กรแบบวิสาหกิจชุมชนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 เป็นองค์กรที่มีการนำร่วมระหว่างครูชูศิลป์ สารรัตน์ะ (อดีตข้าราชการครู ผู้นำชุมชนจากมูลนิธิอภัยเมื่อน่าน และอดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน) และคุณศิริพันธ์ สารมณฐี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเกี๋ยน โดยระดมทุนเริ่มต้นจากสมาชิกจำนวน 79 คน เป็นวิสาหกิจที่แปรรูปสมุนไพรซึ่งเป็นทรัพยากรที่อยู่จำนวนมากในชุมชน และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมาแต่โบราณ เช่น การนำใบหมีผสมดอกอัญชันและน้ำข้าวขำมาใช้เป็นยาสระผม มีการเริ่มทดลองทำแชมพูสมุนไพรจากใบหมีและดอกอัญชัน ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด พร้อมประสานการสนับสนุนด้านวิชาการ และควบคุมคุณภาพการผลิตจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเกี๋ยน ขอยืมใช้อาคารสถานที่ของ รพ.สต. เป็นสถานที่ผลิตและพัฒนาปรับปรุงให้ถูกสุขลักษณะ ของบประมาณสนับสนุนจากจังหวัดน่านเพื่อสร้างอาคารผลิตเครื่องสำอางสมุนไพร ตามมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานรางวัล OTOP 5 ดาว มาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และได้ตรารับรอง BIO Economy จากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ฯลฯ เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ผลจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการรับรองมาตรฐานข้างต้น ทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับความนิยมและการตอบรับจากตลาด ประกอบด้วย (1) เครื่องสำอางสมุนไพร จำนวนทั้งสิ้น 35 รายการ ภายใต้แบรนด์ 2 ยี่ห้อ คือ Chewa และ Chewana โดย Chewa วางจำหน่ายทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ร้านสะดวกซื้อ 7-11 โรงแรม รีสอร์ท ในจังหวัดน่าน 30 แห่ง ส่วน Chewana เป็นผลิตภัณฑ์เกรดพรีเมียม ผลิตเพื่อวางจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า Tops Supermarket ในเครือบริษัท เซ็นทรัลพู้ด รีเทล จำกัด 30 สาขาทั่วประเทศ และยังส่งออกไปจำหน่ายที่ประเทศมัลดีฟ อีกด้วย (2) สมุนไพรอบแห้ง บดผง และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เช่น ลูกประคบ ยาหม่องสมุนไพร ยาต้มสมุนไพร น้ำมันไพล สมุนไพรอบตัว สมุนไพรแช่เท้า เป็นต้น (3) ชาชงสมุนไพร ได้แก่ ชาเชียงดาลดน้ำตาลในเลือด ชาเจียวกู่หลาน และชาอัญชันใบเตย การจัดการทางการ

ตลาดของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 ประเภทของวิสาหกิจชุมชนซึ่งวิธีดำเนินงานแบ่งเป็นการจัดจำหน่ายเอง 60 % โดยขายหน้าร้าน ผ่านออนไลน์ ผ่านตัวแทน และ Modern Trade และรับจ้างการผลิตแบบ Original Equipment Manufacturer: OEM ให้กับบริษัทต่าง ๆ จำนวน 34 บริษัท คิดเป็น 40 %

การประกอบการของวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ มีการจ้างงานในชุมชนจำนวน 35 คน ใช้งบประมาณค่าจ้าง 2,500,000 บาทต่อปี มีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกปลูกสมุนไพรรักษาเป็นเครือข่ายด้านวัตถุดิบจำนวน 252 หลังคาเรือน 750 คน ปลูกสมุนไพรตามวิถีการแบบธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมี ปลูกตามริมรั้วหน้าบ้าน หลังบ้าน ตามหัวไร่ปลายนา และปลูกเป็นแปลงขนาดเล็ก เช่น มะกรูด มะนาว ตะไคร้แกง ตะไคร้หอม ดอกอัญชัน ใบหมี ใบบัวบก มะเฟือง ว่านหางจระเข้ ขมิ้น ไพล ใบเตยดา สามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนโดยรวมไม่ต่ำกว่า 500,000 บาทต่อปี หรือเฉลี่ยคนละ 300-3,500 บาทต่อคนต่อเดือน โดยวิสาหกิจชุมชนนี้ได้สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจจากการแปรรูปสมุนไพรรักษาให้ชุมชนปีละ 5 ล้านบาทมาตลอด 10 กว่าปี นับได้ว่า เป็นการสร้างเศรษฐกิจแขนงใหม่และรายได้ใหม่ของชุมชน แทนการพึ่งพารายได้จากนา ไร่ สวน รวมทั้งค่าจ้างจากแรงงานจรตามการอพยพเป็นแรงงานของสังคมเมืองใหญ่ทั้งเชียงใหม่ เชียงใหม่ ระยอง ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร (สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563)

การวิเคราะห์และอภิปรายผล

การปฏิบัติการทางสังคม (Social practices) ที่นำมาประกอบการศึกษาข้างต้นล้วนแต่เป็นการปฏิบัติการที่สร้างความใหม่ขึ้นในสังคม และเป็นไปตามกระบวนการทางสังคมที่ให้ความสำคัญต่อการกำหนดคุณค่า ความเชื่อ และพฤติกรรมทางสังคมที่นำไปสู่ความใหม่เพื่อการต่าง ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเดินทาง การเมืองด้วยขบวนการสัตยเคราะห์ของคานธี การรวมตัวกันเป็นกลุ่มพึ่งตนเองเพื่อรองรับการคิดค้นกลไกการทำงานของบริการทางการเงินโดยไม่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันของ Grameen Bank และศาสตราจารย์มูฮัมหมัด ยูनुส การปรับเปลี่ยนปทัสถานทางสังคมที่ไปร่วมสร้างความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมของเมืองคามิคัตสึ การทำงานเป็นกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนและการนำเอาทุนทางสังคม

ของชุมชนที่มีอยู่ไปร่วมสร้างผลิตภัณฑ์ที่สนองตอบระบบตลาดและสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

ขบวนการสัจจะเคราะห์ของคานธี เป็นกระบวนการที่สร้างความใหม่ขึ้นจากการตระหนักต่อความสัจจะจริง ความไม่ชอบธรรม และความจำเป็นของการรวมตัวกันของชาวอินเดียทั้งมุสลิมและฮินดูในฐานะที่เป็นผู้ถูกปกครองและไม่ได้รับเป็นธรรมตามสิทธิพื้นฐานที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการสื่อสารทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อน ปรับทุกข์ แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน อันเป็นวิถีของการปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถูกกระทำเป็นการพึ่งตนเอง ในขณะเดียวกัน ก็ได้สร้างคนอินเดียให้มีความเชื่อมั่นต่อพลังของการร่วมเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนไหวหรือการแสดงออกของมวลชนขนาดใหญ่ ด้วยแนวทางอหิงสาหรือการต่อสู้ด้วยการขัดขืน ขัดขวาง และต่อต้านความไม่ชอบธรรมที่พร้อมด้วยยึดมั่นในสันติวิธี เป็นแนวทางที่แตกต่างไปจากการต่อสู้ด้วยงานวรรณกรรม การตอบโต้ด้วยความรุนแรง และแนวทางของ Indian National Congress กล่าวได้ว่า ขบวนการสัจจะเคราะห์ของคานธี ที่ปลุกให้ผู้คนในชนชั้นล่าง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมและประสบความสำเร็จจากความสำเร็จที่ไม่เป็นธรรมจากการปกครองของอังกฤษมากกว่าคนชนชั้นอื่นให้ตระหนักในพลังที่มีอยู่ของตน และร่วมแสดงออกเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยขบวนการทางสังคม (Social movement) นั้น เป็นการร่วมแสดงออกทางการเมืองที่ต้องการปกครองตนเองของคนอินเดีย อันเป็นการแสดงความยึดมั่นที่มีต่อหลักการพึ่งตนเอง (Swaraj; Self-rule) พร้อมกับการปฏิบัติการทางการเมืองด้วยการชุมนุมมวลชนขนาดใหญ่ตามแนวทางอหิงสา ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีการปฏิบัติการร่วมกันของคนอินเดียมาอย่างต่อเนื่องกันนับ 4 ทศวรรษ

การสร้างระบบทางการเงินขึ้นใหม่โดยไม่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันการกู้ยืมเงิน (Collateral-free banking) แต่ใช้กระบวนการทางสังคมและบทบาทของกลุ่มพึ่งตนเองที่จัดตั้งขึ้นมารับรองการกู้ยืม และติดตามการชำระคืน อันเป็นการสร้างกลไกใหม่สำหรับการกู้ยืมเงินแบบรายย่อย (Micro-credit) ของ Grameen Bank และมุฮัมหมัด ยูनुส ที่เปิดโอกาสให้คนจนในพื้นที่ชนบท และ“ผู้หญิง” ผู้ซึ่งถูกกีดกัน ละเลย และมองข้ามตามลักษณะทางสังคมทางสังคมแบบสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ในสังคมมุสลิมทั่วไปได้เข้าถึงบริการของสถาบันทางการเงิน (Access to financial institution) ผลงานจากความ

สำเร็จของ Grameen Bank ส่งผลให้มุฮัมหมัด ยูनुส ได้รับรางวัลต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ และสากลอย่างต่อเนื่อง เช่น รางวัล President's Award ในปี ค.ศ. 1978 รางวัลรามอน แมกไซไซ ในปี ค.ศ. 1984 และรางวัลโนเบลในปี ค.ศ. 2006 จากรายงานของ World Bank พบว่า ในระหว่างปี 1991-1999 ผลการดำเนินงานของ Grameen Bank ทำให้อัตราความยากจนของประชาชนในภาคชนบทของบังคลาเทศลดลงไปจากเดิม 40 % เป็นปฏิบัติการที่ปลดปล่อยคนจนในบังคลาเทศให้หลุดพ้นไปจากวงจรของการผลิตซ้ำในระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบเดิม (Sathi, 2016) เป็นการสร้างความใหม่ ของกระบวนการทางสังคมและการปฏิบัติการร่วมทางสังคมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของ ประวัติศาสตร์ของการศึกษานวัตกรรมสังคม

กลไกการทำงานที่สร้างความสำเร็จของ Grameen Bank คือ กลไกกระบวนการ กลุ่มพึ่งตนเองที่ได้กำหนดข้อบัญญัติตามหลักยึดครองตน 16 ประการ เป็นแนวปฏิบัติ ของสมาชิกของกลุ่ม ทั้งผู้กู้ และการดูแลซึ่งกันและกันของสมาชิกกลุ่ม ทั้งการนำเงินที่ ได้รับจากการกู้ยืมไปใช้จ่าย และการติดตามการชำระคืน และการร่วมรับผิดชอบแทน อันเป็นกลไกที่อิงหลักตามกระบวนการทางสังคม ทั้งการสร้างกรอบทัศนคติในการใช้ ชีวิตของผู้กู้ให้ยึดโยงการใช้จ่ายเงินกู้ให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและการพึ่งตนเอง และการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับรายได้และความจำเป็น การดูแลซึ่งกันของ ชุมชนเพื่อนบ้าน และการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม เป็นกลไกที่ทำงานควบคู่ไปกับงาน ส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ธนาคาร เป็นกลไกที่สร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่มาร่วมบริหารจัดการ ความเสี่ยงและแก้ปัญหาต่าง ๆ จากการใช้เงินกู้ยืมของธนาคาร แทนที่การค้าประกัน ด้วยหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนจนไม่มี จึงนับได้ว่า Grameen Bank ได้สร้างนวัตกรรม ทางการเงินขึ้นใหม่ด้วยการบริการกู้ยืมโดยไม่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน แต่ใช้ กระบวนการกลุ่มและหลักปฏิบัติสำหรับการครองตนของสมาชิกผู้กู้เป็นเครื่องมือกับการ ใช้จ่ายและการชำระคืนเงินกู้

การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการขยะของคามิคัตสึ นับเป็นตัวอย่างความ สำเร็จของการทำงานของเมืองหรือรัฐบาลท้องถิ่น (Local government) ที่แก้ปัญหาการ จัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองและข้อจำกัดเรื่องงบประมาณด้วยการสร้างความรู้ ความ เข้าใจ และความร่วมมือกับประชาชนผู้อยู่อาศัยให้ร่วมกันพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิต มากกว่าจะเป็นเรื่องเพียงแค่การจัดการขยะในมิติของสิ่งสกปรกให้หมดไป แต่เป็นการสร้าง

ความร่วมมือกับประชาชนทั้งเมืองในระดับครัวเรือน ให้สร้างระบบงานร่วมกันขึ้นใหม่ด้วยการยอมรับเอาความเป็นขยะมาเป็นภาระของการจัดการของครัวเรือนแทนการทำงานขององค์กรตามหน้าที่ของท้องถิ่น ด้วยการร่วมกันแยกขยะ และนำเอาขยะรีไซเคิลไปส่งมอบให้ศูนย์รับวัสดุเหลือใช้เพื่อการรีไซเคิล ให้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางสังคมที่มีนัยสำคัญ ของร่วมสร้างปัทสถานทางสังคมขึ้นเป็นความสามารถใหม่ของเมืองคามิคัตสึ ที่ทำให้เมืองบรรลุเป้าหมายของการเป็นเมืองปลอดขยะ (Zero Waste City) กล่าวได้ว่า ปัทสถานทางสังคมที่สร้างขึ้นใหม่ข้างต้น เป็นนวัตกรรมสังคมที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการเมือง และการสร้างธุรกิจขึ้นใหม่ของเมืองคามิคัตสึ สำหรับการดำเนินงานแบบวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง ที่มีความสำเร็จจากผลของการประกอบ การที่สร้างรายได้โดยเฉลี่ยปีละ 92.6 ล้านบาท จากการทำนาเพื่อปลูกข้าวหอมมะลิแบบอินทรีย์ที่ได้รับรับรองมาตรฐานจากทั้งในและต่างประเทศ และเชื่อมโยงธุรกิจการผลิตและการค้าเข้ากับระบบตลาดทั้งในและต่างประเทศ เป็นผลสำเร็จนั้น ด้านหนึ่งเป็นผลมาจากความสามารถของการบริหารจัดการองค์กร และการตลาดของกลุ่ม อีกด้านหนึ่ง เป็นผลมาจากการเรียนรู้ การผสมผสานของความรู้สมัยใหม่เข้ากับกับการจัดเพาะปลูก การดูแล และการเก็บเกี่ยวของสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยกันดูแลสมาชิกของหัวหน้ากลุ่มในการปฏิบัติตามเงื่อนไขของการทำนาแบบอินทรีย์ 1:10 ที่อุ่มแสงมีการให้ความสำคัญต่อการดูแลซึ่งกันและกันของพี่น้องตามสายสัมพันธ์แบบเครือญาติ และสายใยของความสัมพันธ์ของชุมชนเพื่อนบ้านแบบชนบท เข้ามาเป็นกลไกสมทบ นับว่าเป็นตัวอย่างของการจัดการความสำเร็จของเศรษฐกิจในระดับชุมชนฐานรากที่เกิดขึ้นจากส่วนผสมของทักษะ ประสบการณ์ และการจัดการความรู้ ทั้งด้านที่เป็นความรู้ใหม่ของการจัดการให้เป็นไปตามเงื่อนไขมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (Standardization) ซึ่งเป็นส่วนที่มาจากภายนอกชุมชน กับการจัดการด้วยทุนทางสังคม (Social capital) ของการดูแลซึ่งกันและกันของสมาชิกตามสายใยของเครือญาติและชุมชนเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นส่วนที่ดำรงอยู่ในชุมชนให้นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ การประกอบการของวิสาหกิจชุมชนวิถีตำบลน้ำเกี๋ยน ก็เป็นความสำเร็จที่มีการนำเอาทุนทางสังคมกลับมาใช้ใหม่และเป็นส่วนประกอบกับการจัดการผลิตภัณฑ์เพื่อนำผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่มาตรฐานทั้งในระดับประเทศและสากลเช่นเดียวกับอุ่มแสง ด้วยการนำเอา

ทุนทางสังคมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร ไปพัฒนาร่วมกับการจัดการงานมาตรฐานว่าด้วยยา เครื่องสำอางและเครื่องดื่ม พร้อมกับการบริหารงานการตลาดด้วยผลของการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์และมาตรฐานการจัดการผลิตและโรงงาน จึงทำให้น้ำเกียนนำพาผลิตภัณฑ์ไปสู่การจัดการแบบโมเดิร์นเทรด และการรับจ้างผลิตแบบ OEM ซึ่งเป็นช่องทางของการตลาดที่สร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจได้มากกว่าการตลาดแบบเดิมที่ขายเฉพาะแต่เพียงร้านค้าและการออกบูธในจังหวัด วิสาหกิจชุมชนทั้ง 2 แห่ง ต่างสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกและชุมชนด้วยการขับเคลื่อนทุนทางสังคมของชุมชน (สุนทร คุณชัยมัง, 2560) ต่างทำหน้าที่เชื่อมโยงวิถีการผลิตของวิสาหกิจชุมชนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจตลาด อันเป็นเชื่อมโยงการจัดการเศรษฐกิจแบบเกษตรชนบทเข้าสู่เศรษฐกิจกระแสหลักของระบบทุนนิยมที่ขับเคลื่อนด้วยความนิยมของผู้บริโภคและเมืองใหญ่

จากกรณีศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติการต่าง ๆ ของกระบวนการทางสังคม ทั้งเรื่องของการนำเอาการตระหนักร่วมของการดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้ความสัตย์จริง และความอดกลั้นของการชุมนุมมวลชนขนาดใหญ่ตามแนวทางสันติวิธีของขบวนการสตัยเคราะห์ การปรับเปลี่ยนนพิตถานทางสังคมของคามิคัดลี และการขับเคลื่อนทุนทางสังคมของชุมชนอุ่มแสงและน้ำเกียน ล้วนแต่เป็นการทำงานของปัจเจกที่ดำรงอยู่ในของตัวตนของแต่ละคนหรือปัจเจก กลุ่มที่รวมตัวกัน และชุมชน เป็นการทำงานที่สอดคล้องกับให้ความสำคัญต่อทุนมนุษย์ (ทุนทางสังคม) ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนผสมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างการเติบโตจากปัจเจกภายในของ Paul Romer ไม่ใช่การทำงานของส่วนที่มาจากปัจเจกภายนอก เช่น เทคโนโลยี ทรัพยากร เงิน และเทคนิคการบริหารจัดการที่ต้องนำเข้าจากภายนอกแต่เพียงลำพัง ยิ่งไปกว่านั้น การนำเอาทุนทางสังคมไปใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญของการปฏิบัติการของกระบวนการทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการตระหนักในคุณค่าของคนอื่นเดี่ยวตามการตระหนักในความสัตย์จริง การปรับเปลี่ยนนพิตถานทางสังคมของคามิคัดลี การให้ความสำคัญของสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมควบคู่หรือมากกว่าการทำงานตามหน้าที่ของอุ่มแสง และการต่อยอดพัฒนาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของน้ำเกียน ต่างเป็นการยืนยันถึงการนำเอาความสามารถ (Capability) ที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน (Functioning) ตามแนวคิดที่ว่าด้วยทุนทางสังคมของ Amartya Sen (Sen, 1985, 1999 cited in Ansari, Munir, & Gregg, 2012) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

ได้ว่า กระบวนการทางสังคม (การตระหนักในคุณค่า การสร้างปทัสถานทางสังคม ทบพทวนความสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน และการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น) เป็นกลไกสำหรับการนำพาเอาทุนทางสังคมไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผลขึ้นจริง และสร้างความใหม่ให้กับการปฏิบัติการเพื่อการแก้ปัญหาสังคม หรือนวัตกรรมสังคมนั้นเอง

บทสรุป

จากข้อมูลทีกล่าวมาตามลำดับข้างต้น สรุปผลเป็นประการแรกได้ว่า การปฏิบัติการทางสังคมโดยกระบวนการทางสังคมที่สร้างความใหม่ให้กับนวัตกรรมสังคม หรือสร้างเป็นความใหม่ของกระบวนการดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาสังคม (Newness of means focusing to ends) สามารถจัดเป็นกลุ่มและเรียงตามระดับความเข้มข้นของลักษณะการปฏิบัติการได้ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

หนึ่ง การปฏิบัติการของกระบวนการทางสังคมเพื่อสนับสนุนต่อการพึ่งตนเองของขบวนการสัจจะเคราะห์ของคานธี เป็นปฏิบัติการของกระบวนการทางสังคมที่เป็นไปตามการพึ่งตนเองด้วยการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะของการกำหนดคุณค่าของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับสังคมด้วยชุดความคิดใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับตนเอง แล้วนำเอาคุณค่าที่สร้างขึ้นใหม่นั้นไปแทนที่การสยบยอมอยู่ภายใต้การกดขี่ข่มเหงและเอารัดเอาเปรียบทั้งปวงของจักรวรรดินิยมอังกฤษ พร้อมกับสร้างพลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการทางสังคมที่นำอินเดียมืดไปสู่เอกราช และการปกครองด้วยตนเองได้ในที่สุด

สอง การสร้างกระบวนการกลุ่มและการดำเนินไปตามหลักครองตน 16 ประการ เพื่อสร้างบริการทางการเงินแบบไม่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันของ Grameen Bank โดยนำเอากลไกทำงานของกระบวนการทางสังคมไปสร้างเป็นบริการใหม่แทนที่หรือไปขยายกรอบภาระกิจของบริการของสถาบันทางการเงินให้ครอบคลุมไปถึงการแก้ปัญหาการเข้าถึงซึ่งบริการทางการเงินของคนจน อันเป็นการสร้างสรรค์แนวทางการดำเนินงานขึ้นใหม่แบบแนวทางเลือก (Alternative ways)

สาม การทำงานของกระบวนการทางสังคมของการขับเคลื่อนทุนทางสังคมที่ไปทำงานผสมผสานร่วมกับกลไกการบริหารจัดการองค์กรและธุรกิจสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โรงงาน และกระบวนการดำเนินงานธุรกิจ รวมทั้ง

การจัดการตามเงื่อนไขทางการตลาดและการค้าในระบบเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน
 อุ่มแสงและน้ำเกียน

ประการที่สอง กระบวนการทางสังคมที่ร่วมปฏิบัติการเพื่อการต่าง ๆ ข้างต้น
 ยังได้นำไปสู่การค้นพบความใหม่และได้สร้างแนวทางเลือกขึ้นใหม่ได้อีกลำดับหนึ่ง
 ด้วย กล่าวคือ ขบวนการสัต์ยเคราะห์ของคานธีได้สร้างมิติของการปฏิบัติทางการเมือง
 เพื่อเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ได้โค่นล้มอำนาจรัฐเก่าลงไปด้วยวิถีของความรุนแรง
 อันเป็นการปฏิบัติทางการเมืองที่มีความแตกต่างไปจากการปฏิบัติประชาชนของฝรั่งเศส
 ในปี ค.ศ. 1789 การปฏิวัติรัสเซีย ปี ค.ศ. 1917 การปฏิวัติของจีน ปี ค.ศ. 1949 การให้
 บริการกู้ยืมเงินด้วยการทำงานของกลุ่มพึ่งตนเองของ Grameen Bank ได้ค้นพบความ
 สามารถของสตรีซึ่งไม่เคยถูกใช้งานมาก่อนในระบบสังคมให้กลายเป็นพลังขับเคลื่อน
 ระบบเศรษฐกิจของบังคลาเทศและนำประเทศหลุดพ้นไปจากการวงจรและการผลิตซ้ำ
 ความยากจนตามห่วงโซ่ของความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบเดิม และ
 ผลของการร่วมการจัดการขยะครัวเรือนด้วยกระบวนการใหม่ของคามิคัดลี ก็ทำให้
 คามิคัดลีได้รับผลจากความสำเร็จต่อเนื่องไปยังการเป็นเมืองที่ได้รับความสนใจจาก
 นักลงทุนใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาประกอบกิจการสนับสนุนการท่องเที่ยวและเป็นแหล่งพักผ่อน
 ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่คามิคัดลีได้รับต่อเนื่องไปจากการบรรลุเป้าหมายของการเป็น
 เมืองปลอดขยะ

ประการที่สาม การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจของชุมชนของอุ่มแสงและ
 น้ำเกียน เป็นผลมาจากการเรียนรู้และตัดสินใจที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของ
 ห่วงโซ่ของระบบเศรษฐกิจตลาด อันเป็นการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการเรียนรู้ของ
 การทำงานแบบกลุ่มองค์กรของวิสาหกิจชุมชน ไม่ใช่การถูกชักนำหว่านล้อมด้วยข้อมูล
 ของพ่อค้าคนกลางหรือบริษัทเอกชนขนาดใหญ่

ประการที่สี่ การแก้ปัญหาความยากจนของ Grameen Bank ที่บังคลาเทศ
 และการสร้างรายได้ของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จของอุ่มแสงและน้ำเกียน
 ต่างยืนยันว่า การแก้ปัญหาของคนจนและรายได้ทางเศรษฐกิจของชนบท เป็นผลงาน
 ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากทักษะ ประสบการณ์ และการจัดการการด้วยการรวมกลุ่ม
 องค์กรในระดับชุมชนของคนจนและคนในชนบท เป็นการบริหารจัดการที่มีการเรียนรู้
 ด้วยตนเองเป็นส่วนประกอบหลัก ไม่ใช่ผลของการทำงานแบบการบริจาคเพื่อ
 สาธารณกุศลของภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม

ประการที่ห้า การร่วมสร้างความใหม่ของกระบวนการทางสังคมจาก 5 กรณีที่ศึกษาข้างต้น เป็นการกลับข้างสถานภาพของภาคสังคมไปสู่การนำเอาความเป็นสังคมไปร่วมเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นหัวข้อของการและสร้างผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social as a subjects) จากเดิมที่รอคอยผลจากความสำเร็จของกระบวนการทำงานของผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการตามการทำงานของนวัตกรรมสังคมที่อิงเทคโนโลยีของตนเอง หรือที่กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า สังคมดำรงสถานภาพเป็นหน่วยของการศึกษาหรือหน่วยปัญหาที่ต้องการแก้ไข (Social as a objects)

เอกสารอ้างอิง

- สุนทร คุณชัยมั่ง. (2560). อุ่มแสง ดอนคา นาดันจัน นวัตกรรมสังคม และข้อบ่งชี้ของสังคมธรรมมาธิปไตย, ใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ และคณะ, *สังคมธรรมมาธิปไตย*, (P. 211-225). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต
- สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.(2563). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนามูลงค์กรฐานรากเพื่อรองรับต่อการจัดการปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของสังคม. *เอกสารนำเสนอต่อกรมการพัฒนาชุมชน มิถุนายน 2563* กรุงเทพฯ
- อลงกรณ์ คุณตระกูล. (2553). นวัตกรรมสังคม: กรณีศึกษาโครงการของท้องถิ่นในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*
- Ansari, S., Munir, K, and Gregg, T. (2012) Impact at the 'Bottom of the Pyramid': The Role of Social Capital in Capability Development and Community Empowerment. *Journal of Management Studies*, 1042, 813-842
- Ayob, N., Teasdale, S., & Fagan, K. (2016). How Social Innovation 'Came to Be': Tracing the Evolution of a Contested Concept. *Journal Social Policy*, 45(4), 635-653.
- Carvalho, M. G. (2017). New trends in Social Innovation. *European Commission Research and Innovation*. Present at Brussels, 17th October 2017. Access 20 December 2020. Available from <https://ec.europa.eu/research/sam/pdf>
- CrESSI Consortium. (2013). *Creating Economic Space for Social Innovation*. Access 10 January 2021. Available from <https://cordis.europa.eu/project/id/613261>.

- Espiau, G. (2018). Social Innovation Platforms for International Development. *Work4progress of "la Caixa"*. Access 10 January 2021. Available from <https://fundacionlacaixa.org/documents/10280/1223535/work-4-progress-plataformas-activan-innovacion.pdf>.
- European Commission. (2013). *Guide to Social Innovation*. Access 10 January. Available from https://ec.europa.eu/eip/ageing/library/guide-social-innovation_en.
- Fairweather, G.W., Tornatzsky, L.G. (1971). *Experimental Methods for Social Policy Research*. New York: Pergamon Press.
- Hamalainen, J.T., Heiskala, R. (2007). *Social innovations, Institutional Change and Economic Performance*. Massachusetts: Edward Elgar.
- Hanappi, H. Hanappi-Egger, E. (2004). New Combinations Taking Schumpeter's Concept Serious. *The ISS Conference 2004*. Bocconi University: Milano, Italy. Access 2 January 2021. Available from <https://core.ac.uk/download/pdf/6511132.pdf>.
- Hoggen, F. (1909). The American Negro and race blending. *The Sociological Review*, 2(4), 349-360
- Jarman-Walsh, J. (2019). Foundations of Zero-Waste Lead to Sustainable Tourism Success: The Case of Kamikatsu. *Journal of Yasuda Women's University*, 47, 249-260
- Lowery, C., Gautam, C., & Mays, C. (2016). The praxis of Gandhi's Satyagraha: the scholar-practitioner educational leader as moral "truth holder". *NCPEA International Journal of Educational Leadership Preparation*. 11(2)-December
- Mulgan, G. (2017). *Interview: Chief Executive of Nesta*. Access 10 January 2021. Available from <https://www.nesta.org.uk/blog/social-innovation-the-last-and-next-decade/>

- Mulgan, G. (2019). *Social Innovation: How Societies Find the Power to Change*. Bristol UK: Policy Press
- Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). *The Open Book of Social Innovation: Ways to Design, Develop and Grow Social Innovations*. Access 1 January 2021. Available from <https://www.nesta.org.uk/report/the-open-book-of-social-innovation/>
- Nicholls, A., Simon, J., & Gabriel, M. (2015). Introduction: dimensions of social innovation. In Nicholls, A., Simon, J., & Gabriel, M. et al. (Eds). *New Frontiers in Social Innovation Research*. (p.1-25). UK.: Palgrave MacMillan
- Nicholls A. & Ziegler, R. (2017). The extended social grid model: *The CrES SI-Berlin Workshop 2017*. Access 25 December 2020. Available from <https://www.researchgate.net/>
- Rogers, M. E. (1962). *Diffusion of innovations*. New York: The Free Press.
- Sathi, U.S. (2016). *Grameen Bank: The Struggle of Dr. Muhammad Yunus*. Bangladesh: Adorn Publication
- Sobana, H.S, & Husaeni, A.U. (2019). Economic empowerment of poor women with Grameen Bank patterns on Baitul Mal Wa Tamwil Ibadurrahman. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 40-59
- Tjornbo, Ola. (2015). Can collective intelligence produce social innovation? In Nicholls, A., Simon, J., & Gabriel, M. et al. (Eds). *New Frontiers in Social Innovation Research*. (p.192-211). UK.: Palgrave MacMillan.
- The Young Foundation (2012). *Social Innovation Overview: A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe"* (TEPSIE), European Commission-7th Framework Programme, Brussels: European Commission.

Varkey, T. (2014). The myth and meaning of the Gandhian concept of Satyagraha. *Sophia University Junior College Division Faculty Journal*: 171-179

Zhao, R. (2018). Technology and economic growth: from Robert Solow to Paul Romer. *Hum Behav & Emerg Tech*. 2019 (1): 62-65.

<https://www.theguardian.com/world/2020/mar/20/no-waste-japanese-village-is-a-peek-into-carbon-neutral-future>

https://grameenbank.org/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/AnnualReportPDF_2019.pdf

การสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อ เซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

Creating a Thai conversation class in a 7-Eleven
convenience store for students of the Thai language
course Pujiang Institute of Nanjing Tech University
People's Republic of China

XU PAN¹, MO SISI², HU SHUYI³, WANG JIA⁴, เทวากร คำสัตย์⁵ และ LU XINHUI⁶

วันรับ: 8 มีนาคม 2565 วันแก้ไข: 15 เมษายน ยอมรับ: 1 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อ เซเว่นอีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับการรองรับรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 1 และรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 2 ในร้านสะดวกซื้อ

¹นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

²นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

³นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

⁴นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

⁵อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภูมิวิภาภาษาไทย สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ปฏิบัติหน้าที่ ณ ภาควิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

⁶อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัย อุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

เซเว่น อีเลฟเว่น ในโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสื่อสารภาษาไทย โดยมุ่งเน้นฝึกทักษะการสนทนาในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น ประกอบด้วยบทเรียนจำนวน 7 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 1 สดชื่น ทุกเช้าเริ่มต้นจากกาแฟสด 7-Eleven บทที่ 2 คริว 7-Eleven อาหารอร่อยน่ากิน บทที่ 3 เน็ตหมด เต็มเงิน จบที่ true บทที่ 4 โอนเงิน 24 ชั่วโมง บทที่ 5 สปีด-ดี รับส่งทั่วไทย บทที่ 6 ไปหมอล็อตทำไมล่ะ ไปที่ 7-Eleven ก็ได้ บทที่ 7 โปรโมชั่นใหม่พูดอย่างไร ให้ได้ใจลูกค้า และภาคผนวก หมวดศัพท์ ประโยค วลีที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยนำแบบเรียนไปทำการทดลองเพื่อหาค่าประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยชาวจีน ซึ่งศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเป็นวิชาบังคับ จำนวน 23 คน

ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 83.80/88.80 สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มพูนทักษะการสนทนาในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น ได้จริง

คำสำคัญ: การสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทย, นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิง, ร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น

Abstract

The objective of this research was to develop the textbook of Thai conversation in a 7-Eleven convenience store for the students of the Thai language program at School of Foreign Languages, Nanjing Tech University Pujiang Institute People's Republic of China. The textbook was for the Training Course 1 and the Training Course 2 at 7-Eleven convenience stores which are in the academic cooperation project with Panyapiwat Institute of Management aimed at enhancing Thai communication competencies by focusing on practicing conversational skills in 7-Eleven convenience stores. The textbook consisted of seven chapters including Chapter 1, Being fresh every morning with 7-Eleven fresh coffee; Chapter 2, 7-Eleven kitchen serving delicious food; Chapter 3, Internet or mobile data top-up with True; Chapter 4, 24-hour Money transfer; Chapter 5, Speed-D delivery service all over Thailand; Chapter 6, Why do you go to Mo Chit? Why don't you go to 7-Eleven; Chapter 7, How to attract customers with new promotion; Appendix; Glossary; Sentences and Phrases. After that, the textbook was experimented to determine the efficiency with a sample group of 23 Chinese students who studied at Thai programs and studied Thai as a foreign language as a compulsory course.

The results revealed that the textbook of Thai conversation in a 7-Eleven convenience stores for the students of the Thai language program at Nanjing Tech University Pujiang Institute People's Republic of China achieved the efficiency at 83.80/88.80, which met the expected criteria and could be used in teaching and learning to improve conversation skills used in a 7-Eleven convenience store.

Key words: Development of the textbook of Thai conversation, Students of the Thai language program, Nanjing Tech University Pujiang Institute, 7-Eleven convenience store

1. บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทย แม้ภาษาไทยยังไม่ใช้ภาษาสากลที่สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารกับคนทั่วโลก แต่ในปัจจุบันมีชาวต่างชาติจำนวนหนึ่งให้ความสนใจศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อใช้ติดต่อสื่อสารในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การค้า การเรียน การทำงาน เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสมาคมประชาชาติแห่งตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (ASEAN) ส่งผลให้ทุกภาคส่วนของประเทศต้องเตรียมความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการลงทุน การพาณิชย์ การท่องเที่ยว การรองรับเป็นศูนย์กลางทางการบริการ สุขภาพ การเคลื่อนย้ายแรงงาน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นรากฐานการพัฒนาความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ ที่จะสร้างมูลค่าได้อีกนับนานาประการ (วิชรพล วิบูลยศริน, 2559)

ด้วยขณะนี้ประเทศไทยมีความโดดเด่นในด้านเศรษฐกิจ และเป็นผู้ให้บริการบริการธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงติดอันดับโลก ทำให้ฐานะและบทบาทของภาษาไทยเปลี่ยนแปลงไป ในสายตาคนเอเชียด้วยกัน และเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านเปิดสอนภาษาไทยในประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้นด้วย ยุคนี้เป็นจุดเริ่มต้นก่อให้เกิดการเรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษาของประเทศเพื่อนบ้าน การขยายตัวของการเรียนการสอนภาษาไทยทำให้ภาครัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการประชุมวิชาการและการพัฒนาตำราเรียนเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมากขึ้น ผลของยุคเศรษฐกิจเอเชียทำให้มีนักธุรกิจ ชาวต่างประเทศเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น อีกทั้งการขยายตัวของศูนย์กลางภาษาและวัฒนธรรมไทย มีการจัดนิทรรศการการศึกษาไทยในต่างประเทศ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทของภาษาไทย รวมทั้งการเพิ่มจำนวนผู้เรียนชาวต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาชาวจีน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาไทย จัดนิทรรศการการศึกษาไทยในต่างประเทศ โดดเด่นเน้นเมืองใหญ่ในประเทศจีน มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้จัดตั้งศูนย์ของมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรม เช่น ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นครคุนหมิงและนครเฉิงตู ซึ่งอาจกล่าวได้

ว่า ปัจจุบันการศึกษาภาษาไทยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและจีนเพื่อเป็นการรองรับ การเปิดประเทศด้านการศึกษาของจีน และนำไปสู่การรองรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไปในอนาคต (รุ่งฤดี แผลงศร, 2560)

ประเทศจีนกับประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในปี พ.ศ. 2518 มีความร่วมมือด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยหลายปีที่ผ่านมาประเทศจีนกับประเทศไทย มีความร่วมมือกันในด้านการศึกษาอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษากับภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้ภาษาไทยและภาษาจีน เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน

ปัจจุบันชาวจีนนิยมเรียนภาษาไทยเพิ่มขึ้นทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เหตุผลสำคัญในการมาเรียนภาษาไทย เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ต้องการประกอบอาชีพในประเทศไทย เช่น อาจารย์สอนภาษาจีน มัคคุเทศก์ ทำธุรกิจกับคนไทย ฯลฯ นอกจากนี้ชาวจีน อีกจำนวนหนึ่งเรียนภาษาไทยเพราะสนใจอย่างแท้จริง อีกทั้งต้องการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น การทำอาหารไทย มวยไทย การแสดงต่าง ๆ ของไทย การขับร้องเพลงไทย รวมถึงยังมีชาวจีน ที่แต่งงานและย้ายตามครอบครัวมาอยู่ที่ประเทศไทย จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

ด้วยนโยบายของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้การสนับสนุนการศึกษา ภาษาไทย ทำให้ชาวจีนนิยมเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาไทย เนื่องจากไทยและจีนมีข้อตกลงทำการค้า ร่วมกัน และนโยบายที่สำคัญ คือ นโยบาย One Belt One Road เป็นการนำเส้นทางสายไหมเดิมมาพัฒนา หรือเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” จีนมีความหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้ประโยชน์จากเส้นทางคมนาคมเส้นนี้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างจีนและอาเซียน ด้วยแนวคิดการสนับสนุนการเชื่อมโยงระบบโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่าง ภายใต้อนุภูมิภาคอาเซียน ซึ่งไทยคือจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ว่าจ้างต้องการชาวจีนที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ หรือผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน เทวากร คำสัตย์ (2563) นอกจากนี้กลุ่มชาวจีนที่มาลงทุนในประเทศ ในอีกมุมหนึ่งกลุ่มนักลงทุนชาวไทยก็ได้เข้าไปลงทุนในสาธารณรัฐประชาชนจีน และประสบผลสำเร็จ

เป็นอย่างยิ่ง เช่น กลุ่มธุรกิจยานยนต์ กลุ่มธุรกิจค้าปลีก กลุ่มธุรกิจเวชภัณฑ์ กลุ่มธุรกิจอาหารสัตว์ กลุ่มธุรกิจการแปรรูปอาหาร กลุ่มธุรกิจประกันภัย และล่าสุดกลุ่มทุนไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการศึกษา ซึ่งขณะนี้ มีสถาบันการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาได้จัดให้มีการศึกษาด้านภาษา เพื่อหวังพัฒนาแรงงานป้อนเข้าอุตสาหกรรมให้แก่องค์กรตนเอง สร้างอัตลักษณ์โดยการมุ่งเน้นให้นักศึกษาทุกสาขาวิชาเรียนวิชาภาษาไทย พื้นฐานทุกคณะสาขาวิชาในปี พ.ศ. 2562 ได้เปิดสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อรองรับนักศึกษาชาวจีน ที่ต้องการศึกษาภาษาไทยเป็นวิชาเอก จะเห็นได้ว่าปัจจุบันกลุ่มทุนไทยเข้าไปมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของจีนมากขึ้น ได้แก่ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง (Nanjing Tech University Pujiang Institute หรือ NJPI) เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมี บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) (CP all) เป็นฝ่ายร่วมลงทุนในการก่อตั้ง และบริหารจัดการภารกิจภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 และในปี ค.ศ. 2019 สถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยอนุญาตให้ก่อตั้งภาควิชาภาษาไทยที่มีสัตยาภิบาลความร่วมมือกับสถานอุดมศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนทุนในการก่อตั้งจาก บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) เช่นกัน คือ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (Panyapiwat Institute of Management หรือ PIM)

เนื่องจากสถาบันทั้งสองอยู่ในเครือ บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) เดียวกัน โดยมีความสัมพันธ์แบบพี่น้อง จึงเห็นพ้องอย่างเป็นเอกฉันท์ตั้งแต่ตอนแรกที่เริ่มร่างหลักสูตรว่า จะผลักดันและส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยน 3+1 สำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทย ซึ่งมีข้อตกลงว่า นักศึกษาที่เข้ามาเรียนตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ต้องศึกษาต่อที่สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์เป็นเวลาสองภาคการศึกษาเมื่อขึ้นสู่ชั้นปีที่ 3 โดยในแต่ละภาคการศึกษาที่จัดโดยสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์นั้นจะประกอบไปด้วยการเรียนภาคทฤษฎีและวิชาความรู้ต่าง ๆ (Work-based Teaching) ซึ่งเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยทั้งด้านการฟัง การอ่าน การเขียน และการพูด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไป ขั้นตอนถัดจากนั้นคือการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติงานจริงอย่างมีแบบแผนรองรับ (Work-based Learning) โดยนักศึกษาจะนำทฤษฎีและวิชาความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่สถานที่ที่ฝึกงานในเครือบริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) โครงการแลกเปลี่ยนดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการ

เรียนของทั้งสองสถาบัน คือ การเรียนทฤษฎีควบคู่กับการเรียนปฏิบัติหรือฝึกงานที่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนจริง ๆ (Work-based Education)

ในภาคปฏิบัติงานจริง นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนนั้นจะถูกจัดส่งให้ไปลงมือปฏิบัติงานจริงที่สถานที่ฝึกงานที่จัดโดย บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งได้แก่ร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น (7-Eleven Convenient Store) ซึ่งเป็นธุรกิจค้าปลีกประเภทร้านสะดวกซื้อ ภายใต้การดูแลของ บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) ปัจจุบัน เซเว่น อีเลฟเว่นได้ขยายขอบเขตของการให้บริการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากธุรกิจค้าปลีกแล้ว ยังอำนวยความสะดวกหรือให้บริการประเภทอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ตัวแทนการรับชำระเงิน บริการฝาก-ถอนเงิน บริการด้านการขายกาแฟ บริการด้านอาหารตามสั่ง บริการด้านซื้อตั๋ว และบริการด้านการรับ-ส่งพัสดุ ฯลฯ

ดังนั้นในสถานการณ์รวมที่อ้างถึงร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นนั้นจะประกอบไปด้วยสถานการณ์ย่อยหลายสถานการณ์ การสนทนาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ย่อยต่าง ๆ ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้นก็จะมีเนื้อหาที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจทำให้นักศึกษาที่ฝึกงานนั้นเผชิญกับปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารภาษาไทย ตลอดจนเกิดความไม่พอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการดังกล่าว จากการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบเรียนสนทนาภาษาไทยที่ได้ตีพิมพ์ ในประเทศจีนแล้ว พบว่า แบบเรียนสนทนาภาษาไทยดังกล่าวมีลักษณะร่วมดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาในแบบเรียนไม่เป็นแบบเจาะจงเฉพาะองค์กรหรือการค้าส่วนใหญ่ เป็นการสนทนาภาษาไทย ในชีวิตประจำวันแบบเบื้องต้นเท่านั้น
2. วลีศัพท์ที่ใช้อยู่เป็นคำศัพท์ที่ไม่ทันสมัย และไม่เป็นคำศัพท์เฉพาะวิชาชีพ
3. บริบทสนทนาไม่สมจริง ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลและ AI หรือปัญญาประดิษฐ์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น เพื่อรองรับโครงการฝึกงานในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทย ในสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยเพื่อรองรับโครงการฝึกงานในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สำหรับผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนในสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาภาควิชาภาษาไทยชั้นปีที่ 2 ที่เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยน 3+1 ในภาคการศึกษาต่อไปตามสัญญาความร่วมมือระหว่างสถาบันผู้เจียง แห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน (NJPJI) และสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (PIM) โดยมีจำนวนนักศึกษา 23 คน ซึ่งมีทักษะการใช้ภาษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง

2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยเฉพาะกิจเพื่อรองรับโครงการฝึกงานในร้านสะดวกซื้อเซเว่น-อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทยในสถาบันผู้เจียง แห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน (NJPJI) โดยดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตร สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทยที่เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยน 3+1 ของสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง (NJPJI)

2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างแบบเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ (Teaching Thai As a Foreign Language)

2.3 สร้างแบบเรียนภาษาไทยแบบเรียนสนทนาภาษาไทยเฉพาะกิจเพื่อรองรับโครงการฝึกงานในร้านสะดวกซื้อเซเว่น-อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทยในสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง (NJPJI) ประกอบไปด้วย 7 บทเรียน และภาคผนวก 1 ภาค ได้แก่

บทที่ 1 สดชื่นทุกเช้า...เริ่มต้นจากกาแฟสด 7-Eleven

บทที่ 2 คริว 7-Eleven อาหารอร่อยน่ากิน

บทที่ 3 เน็ตหมด เต็มเงิน จบที่ true

- บทที่ 4 โอนเงิน 24 ชั่วโมง
 - บทที่ 5 สปีด-ดี รับส่งทั่วไทย
 - บทที่ 6 ไปหมอสิตทำไมละ ที่ 7-Eleven ก็ได้
 - บทที่ 7 โปรโมชั่นใหม่ทุกอย่างไร ให้ได้ใจลูกค้า
- ภาคผนวก หมวดศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

เหตุผลที่ผู้วิจัยกำหนดใช้จำนวน 7 บทเรียน และภาคผนวก หมวดศัพท์ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเนื้อหาสาระดังกล่าว นักศึกษาสามารถนำไปใช้ได้จริงในการฝึกปฏิบัติงานเกี่ยวกับร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น และบทเรียนนี้นักศึกษาทุกคนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 1 และรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 2 ใช้ในการเตรียมความพร้อมแบบเข้มข้นก่อนการลงมือปฏิบัติจริงในภาคสนามที่ต้องให้บริการลูกค้าชาวไทยและชาวต่างชาติในบริบทสังคมไทย

3) ประเมินประสิทธิภาพแบบเรียน และแบบทดสอบ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือการทดลอง ได้แก่ แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ พิจารณาความเชื่อมั่นและความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้อง รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือ จำนวน 4 ท่าน คือ 4.29 คะแนน ซึ่งอยู่ในระหว่าง 3.51 – 4.50 คะแนน แสดงว่าแบบเรียน สนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่าน

ครั้งที่ 1 นำแบบเรียนสนทนาภาษาไทยร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น และแบบทดสอบไปทดลองสอนกับกลุ่มผู้เรียนจำนวน 2 ภาคการศึกษา

ครั้งที่ 2 นำแบบเรียนสนทนาภาษาไทยร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นทดลองกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และนำมาปรับปรุงแก้ไข

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปหาคุณภาพกับกลุ่มทดลอง และสัมภาษณ์ นักศึกษา ซึ่งมีความคิดเพิ่มบางประเภทที่ผู้วิจัยนำมาเป็นข้อมูลประกอบการแก้ไข เช่น คำศัพท์เฉพาะ คำยาก ผู้วิจัยจึงเพิ่มคำอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น ทำให้อ่านเข้าใจเนื้อหาไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัย นำความคิดเห็นและคำแนะนำจากกลุ่มทดลอง มาเพื่อแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือ แล้วนำเครื่องมือ ไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็น นักศึกษาชาวจีนที่เรียนนิเทศศาสตร์ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อหาค่าประสิทธิภาพคือ E1/E2 จากข้อมูลที่เก็บจากกลุ่มเป้าหมาย ค่าประสิทธิภาพ E1/E2=79.45/78.00 ผ่านเกณฑ์ค่าประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ E1/E2=75/75 ซึ่งหมายความว่า แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะการสนทนาสำหรับ นักศึกษาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ชาวจีนได้จริง

4) การดำเนินการทดลองหาค่าประสิทธิภาพของแบบเรียน

ผู้วิจัยนำแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัย อุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน และแบบทดสอบสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและ หลังเรียนเพื่อหาค่าประสิทธิภาพ

จัดเวลาเรียนรู้ 16 สัปดาห์ ในรายวิชาการพูดในโอกาสต่าง ๆ 2 สัปดาห์ละ 3 คาบเรียน คาบเรียนละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 48 คาบเรียน

ก่อนเริ่มการทดลอง ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนก่อนการเรียน เพื่อเก็บคะแนนไว้ในการหาค่าเทียบประสิทธิภาพเครื่องมือ

ในระหว่างที่สอน ผู้วิจัยบันทึกคะแนนทดสอบท้ายบทเรียนของผู้เรียนทุกบท จำนวน 5 ครั้ง และทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น จำนวน 1 ครั้ง

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2531) และ สถิติหาค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2520) เพื่อหาค่าแสดงประสิทธิภาพของบทเรียน โดยการหาค่า E1 และ E2 มีวิธีการคำนวณหาค่าร้อยละ โดยใช้สูตรต่อไปนี้

$$E1 = (\Sigma X/N) \times 100$$

A

โดย E1 คือประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในชุดการสอนคิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกหัดและหรือประกอบด้ว้กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน

ΣX คือ คะแนนจากการทำแบบฝึกหัดและหรือการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน

A คือ คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดและหรือกิจกรรมการเรียนรู้

N คือ จำนวนผู้เรียน

$$E2 = (\Sigma F/N) \times 100$$

B

โดยที่ E2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนหลังการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนการสอน) คิดเป็นอัตราส่วนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนและหรือประกอบกิจกรรมหลังเรียน

ΣF คือ คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนและหรือการประกอบกิจกรรมหลังเรียน

B คือ คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียนและหรือกิจกรรมหลังเรียน

N คือ จำนวนผู้เรียน

สรุปและอภิปรายผลการทดลอง

5) สมมติฐานการวิจัย

การสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นเพื่อรองรับโครงการฝึกงานในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทยในสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ในระดับ 80/80 คือ แบบเรียนที่สร้างขึ้นมานี้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ทักษะ สนทนาภาษาไทยได้จริงและมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม

6) ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านกลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยชั้นปีที่ 3 คณะภาษาต่างประเทศสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิงที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 1 และรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 2 ภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 23 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองแบบเรียนแบบเรียนสนทนาภาษาไทยเฉพาะกิจสำหรับ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิง ทำการทดลองเป็นระยะเวลา 16 สัปดาห์ ในรายวิชาการพูดในโอกาสต่าง ๆ 2 สัปดาห์ละ 3 คาบเรียน คาบเรียนละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 48 คาบเรียนตั้งแต่วันที่ 5 กรกฎาคม 2563 ถึง 15 กรกฎาคม 2564

ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ

ศึกษาเอกสารและข้อกำหนดหลักสูตรของรายวิชาการฝึกปฏิบัติงานและขอบเขต การฝึกงานของ บริษัท ซีฟู้ด ออล จำกัด (มหาชน) ด้วยการสัมภาษณ์คณาจารย์ ผู้ดูแลรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน และผู้จัดการร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นรายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงบริบทการสนทนาและการสื่อสารทางการตลาด และบริการที่นักศึกษาควรทราบ เพื่อการวางวงศัพท์และบทสนทนาให้เหมาะสมต่อไป

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้แบบเรียนแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย เพื่อรองรับโครงการฝึกงานในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนในสถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

2. เพื่อให้ นักศึกษาภาควิชาภาษาไทยที่เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนไปใช้แบบเรียนสนทนาภาษาไทยที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยและเตรียมความพร้อม เพื่อปฏิบัติการฝึกงานที่ร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น

4. ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 7 บท บทเรียน และภาคผนวก 1 ภาค ได้แก่ บทที่ 1 สดชื่นทุกเช้า... เริ่มต้นจากกาแฟสด 7-Eleven บทที่ 2 ครั้ว 7-Eleven อาหารอร่อยน่ากิน บทที่ 3 เน้นหมด เต็มเงิน จบที่ true บทที่ 4 โอนเงิน 24 ชั่วโมง บทที่ 5 สปีด-ดี รับส่งทั่วไทย บทที่ 6 ไปหมอล็อตทำไมละ ที่ 7-Eleven ก็ได้ บทที่ 7 โปรโมชั่นใหม่พูดอย่างไรให้ได้ใจลูกค้า ภาคผนวก หมวดศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบเรียนด้านเนื้อหา ภาษา แบบฝึกหัด การใช้คำศัพท์ บริบทการใช้ภาษาและสถานการณ์ และการจัดรูปแบบ ผลปรากฏว่าได้คะแนนเฉลี่ย 4.29 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปทดลองกับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try out) ได้ข้อสรุปว่า รูปเล่มมีความน่าสนใจ เนื้อหาน่าสนใจ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน มีตัวละครทำให้สนุกเวลาอ่าน และเสนอแนะให้เพิ่มเติมแบบฝึกหัดและภาพถ่ายมากขึ้น ต่อมาผู้วิจัยนำแบบเรียนที่ได้จากการทดลองกลุ่มย่อยไปปรับปรุง แก้ไข และนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลได้ดังนี้

1. แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตรากรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประสิทธิภาพ 83.80/88.80 ซึ่งปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 โดยประสิทธิภาพแบบทดสอบในแบบเรียน (E1) ของบทเรียนทั้ง 7 บท อยู่ระหว่าง 80.00-89.00 ซึ่งมีประสิทธิภาพตัวแรก (E1) เป็น 83.80 และประสิทธิภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (E2) เป็น 88.80 ตามตารางต่อไป

ตารางที่ 1 ผลประสิทธิภาพแบบทดสอบของบทเรียน 7 บท ในแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน (E1)

บทที่	เรื่อง	(E1)	(E2)
1	สดชื่นทุกเช้า... เริ่มต้นจากกาแฟสด เซเว่น อีเลฟเว่น (7-Eleven)	89.00	
2	ครัว เซเว่น อีเลฟเว่น (7-Eleven) อาหารอร่อยน่ากิน	82.00	
3	เน็ตหมด เติมเงิน จบที่ ทรู (true)	85.00	
4	โอนเงิน 24 ชั่วโมง	84.00	
5	สปีด-ดี รับส่งทั่วไทย	80.00	
6	ไปหมอลดทำไมละ ที่เซเว่น อีเลฟเว่น (7-Eleven) ก็ได้	82.50	
7	โปรโมชันใหม่ทุกอย่างไว้ ให้ได้ใจลูกค้า	80.00	
	รวมเฉลี่ย	83.80	88.80

2. เมื่อเรียนเสร็จสิ้นผู้เรียนมีความก้าวหน้ามากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.5

จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้เป็นแบบเรียนในการสอนภาษาไทยสำหรับชาวจีนได้ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะการสนทนาให้มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้ได้จริงตรงตามวัตถุประสงค์ในรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 1 และรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 2 ในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นได้เป็นอย่างดี

5. การอภิปรายผลและสรุป

จากการวิจัยการสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียง แห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยได้นำผลการ วิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อ เซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียง แห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ผลปรากฏว่า ประสิทธิภาพแบบทดสอบในแบบเรียน (E1) เฉลี่ยเป็น 83.80 และประสิทธิภาพแบบ ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (E2) เป็น 88.80 สรุปได้ว่า แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้าน สะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษา ต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐ ประชาชนจีนมีประสิทธิภาพ 83.80/88.80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 แสดง ว่าแบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขา วิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรม หนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงตามเป้าประสงค์ในการ ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 1 และรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 2 ในร้าน สะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น โดยความร่วมมือกับสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ และ บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน) ที่ต้องการให้นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สถาบัน ผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีจุดเด่นด้วย การฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ฝึกปฏิบัติการด้านการจัดการธุรกิจการค้า สมัยใหม่อย่างเป็นระบบ ซึ่งกำหนดให้เนื้อหาของกรฝึกปฏิบัติประกอบไปด้วยการ ปฏิบัติงานในร้านค้าระดับพนักงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการเงิน (แคชเชียร์) งานพื้นฐาน ทั่วไป ได้แก่ การจัดวางสินค้าเพื่อการจำหน่าย การตรวจสอบปริมาณสินค้า การรักษา สุขอนามัยส่วนบุคคล การรักษา ความสะอาดพื้นที่ขายและอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในร้าน ขึ้นตอนการขายสินค้าและการบริการที่เครื่องเก็บเงิน ความปลอดภัยในการทำงาน จะ อยู่ภายใต้การดูแลของครูฝึกในสถานประกอบการและบุคลากรที่เลี้ยง ประเมินผลจาก การปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติงานโดยหัวหน้างาน และสามารถประยุกต์สิ่ง ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปสู่การจัดทำโครงการนวัตกรรม

2. จากการวิจัยค่าประสิทธิภาพของแบบทดสอบในบทเรียนแต่ละบทมีความแตกต่างกัน บทเรียนที่มีค่าประสิทธิภาพร้อยละสูงที่สุด $E1 = 89$ คือ บทที่ 1 สดชื่นทุกเช้า... เริ่มต้นจากกาแฟสด เซเว่น อีเลฟเว่น (7-Eleven) จากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เรียนชาวจีนพบว่า บทเรียนนี้มีเนื้อหาง่ายเนื่องจากได้ศึกษาในหัวข้อสนทนาดังกล่าวมาในรายวิชาการพูดในโอกาสต่าง ๆ 1 และรายวิชาการพูดในโอกาสต่าง ๆ 2 และสามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีธุรกิจกาแฟของชาวไทยมาเปิดให้บริการภายในสถาบัน ทำให้นักศึกษาคุ่นเคยในการสื่อสารและรู้จักคำศัพท์ เป็นอย่างดี บทเรียนที่มีค่าประสิทธิภาพร้อยละต่ำที่สุด $E1 = 80$ คือ บทที่ 7 โปรโมชันใหม่ พูดอย่างไรให้ได้ใจลูกค้า เนื่องจากมีคำศัพท์เฉพาะที่เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมากเกินไป ทำให้นักศึกษาชาวจีนไม่คุ้นเคย และประโยคการสนทนาเกี่ยวกับโปรโมชันยาวและซับซ้อน อีกทั้งยังมีเวลาจำกัดในการนำเสนอเกี่ยวกับลูกค้า ทำให้เกิดอุปสรรคในการฝึกปฏิบัติก่อนลงปฏิบัติจริงของนักศึกษาชาวจีน เช่น 7-Eleven เชิญค่ะ เวฟ/อุ้นเลยใหม่คะ สะสมแต้ม ALL Member ใหม่คะ สำหรับบัตร ALL Member ที่มีสิทธิพิเศษมากมายเพื่อให้คุณลูกค้าได้สะสมแต้ม รับขนมจีบซาลาเปาด้วยใหม่คะ ตอนนี้มีโปรโมชัน... ไม่รับไปด้วยหรือคะ ช่วงไหนมีโปรโมชันดี ๆ พนักงานเราไม่มีไม่พลาดที่จะบอกให้คุณลูกค้าได้รั้บรู้ค่ะ ใส่ถุงใหม่คะ ด้วยแคมเปญ ลดวันละถุงคุณทำได้คะ ฯลฯ

3. ค่าประสิทธิภาพของแบบเรียนรวมทั้ง 7 บท และประสิทธิภาพคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนทั้ง 7 บท มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ $E1 = 83.80$ และ $E2 = 88.80$ เพราะแบบเรียนที่สร้างขึ้นมามีเนื้อหาบทอ่านที่นักศึกษาชาวจีนสนใจ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และเหมาะสมกับการนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ฝึกปฏิบัติการด้านการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ โดยในแบบเรียนจะเสริมการสนทนา คำศัพท์ให้ครอบคลุมการฝึกปฏิบัติงานตามแผนการสอนของรายวิชา ฝึกปฏิบัติงานเพื่อให้นักศึกษานำไปปรับใช้ รวมถึงการวิเคราะห์การใช้รูปแบบประโยคต่าง ๆ ตามภาระงานที่ได้มอบหมายจากผู้จัดการร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น ได้แก่ 1. งานแคชเชียร์ และงานพื้นฐานทั่วไป 2. งานแคชเชียร์และงานพื้นฐานทั่วไปเพิ่มเติม 3. การจัดวางสินค้าเพื่อการจำหน่าย 4. การจัดวางสินค้าเพื่อการจำหน่ายเพิ่มเติม 5. การตรวจสอบปริมาณสินค้า 6. การตรวจสอบปริมาณสินค้าเพิ่มเติม 7. การรักษาสูขอนามัยส่วนบุคคล 8. การรักษาสูขอนามัยส่วนบุคคลเพิ่มเติม 9. การรักษาความสะอาดพื้นที่ขาย

และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในร้าน 10. การรักษาความสะอาดพื้นที่ขายและอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในร้านเพิ่มเติม 11. ขั้นตอนการขายสินค้าและบริการที่เครื่องคิดเงิน 12. ขั้นตอนการขายสินค้าและบริการที่เครื่องคิดเงินเพิ่มเติม 13. ความปลอดภัยในการทำงาน 14. ความปลอดภัยในการทำงานเพิ่มเติม 15. การจัดทำโครงการนวัตกรรม จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนสนทนาภาษาไทยในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่นสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียง แห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมหนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับการรองรับ รายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 1 และรายวิชาการฝึกปฏิบัติงาน 2 ในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น ในโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะการสื่อสารภาษาไทยโดยมุ่งเน้นฝึกทักษะ การสนทนาในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น มีประสิทธิภาพเพียงพอสำหรับการใช้เป็นแบบเรียนสำหรับการเรียนการสอนสนทนาภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชาวจีนได้เป็นอย่างดี

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยเฉพาะด้าน เพื่อความหลากหลายทางบริบทการสนทนาภาษาไทยในชีวิตประจำวัน
2. ควรสร้างแบบเรียนสนทนาภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวจีนในระดับกลาง และระดับสูง โดยพิจารณาเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน และเพิ่มเนื้อหาด้านสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และมารยาททางสังคมของคนไทย ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. (2520). *ระบบสื่อการสอน*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทวากร คำสัตย์. (2563). *การสื่อสารภาษาไทยกับอัตลักษณ์ทางสังคมของนักศึกษาชาวจีน*. ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาโท. (ผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง). ปทุมธานี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- รุ่งฤดี แผลงศร. (2560). *ศาสตร์การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2531). *หลักการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ศึกษาพร.
- วัชรพล วิบูลยศริน. (2559). *การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการโทรคมนาคม
พื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคมของสำนักงาน
คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และ
กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติไปปฏิบัติ
Universal Service Obligation (USO) Policy
Implementation Effectiveness of the
National Broadcasting and Telecommunication
Commission (NBTC)

พงศ์ฐิติ พงศ์ศิลาภรณ์¹ และชาญชัย จิตรเหล้าอาพร²

วันรับ: 14 มีนาคม 2565 วันแก้ไข: 10 เมษายน 2564 ยอมรับ: 4 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของนโยบายการให้บริการ USO ของสำนักงาน กสทช. ปัจจัยที่มีผลต่อนโยบายการให้บริการ USO ของสำนักงาน กสทช. และเสนอแนะแนวทางพัฒนาประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของสำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างของผู้เข้าใช้ บริการจำนวน 400 ชุด สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และค่าการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยด้าน กลุ่มเป้าหมาย ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย และปัจจัยด้านทรัพยากร มีผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของสำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญ

¹ นักศึกษาลัทธิรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คนบตีบัณฑิตวิทยาลัยสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

ทางสถิติที่ระดับ 0.00 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันมีค่าเท่ากับ ค่า 0.415 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ พบว่าตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมาย (X1) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย (X2) และปัจจัยด้านทรัพยากร (X3) สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของสำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ โดยปัจจัยทั้ง 3 ค่า $R = 0.565$ มีค่าเข้าใกล้ 1.00 แสดงว่ามีความสัมพันธ์สูง

คำสำคัญ: นโยบายการให้บริการโทรคมนาคมพื้นฐาน, ประสิทธิภาพในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

The research article aimed to study level of Universal Service Obligation (USO) policy implementation effectiveness of The National Broadcasting and Telecommunication Commission (NBTC), factors affecting USO policy implementation effectiveness of NBTC, and research suggestions to improve USO policy implementation effectiveness of NBTC. The research employed quantitative research methodology that collected data from 400 USO service customers by utilizing research questionnaire. The statistical techniques were mean, percentage, standard deviation, Pearson's correlation analysis, and multiple regression analysis. The research found that target factor (X1), policy communication factor (X2), and resource factor (X3) had statistically positive effect on USO policy implementation effectiveness of NBTC at .00 level of significance and had Pearson's correlation value of .415. The result of multiple regression analysis revealed that all independent factors, target factor (X1), policy communication factor (X2), and resource factor (X3), could forecast USO policy implementation effectiveness of NBTC, and R value of 0.565 trending to 1.00 showed high statistical relation.

Key words: Universal Service Obligation (USO), policy implementation effectiveness

1. บทนำ

ระบบสื่อสารโทรคมนาคมเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยที่ประชาชนในพื้นที่เขตเมืองหรือพื้นที่เชิงเศรษฐกิจ จะมีผู้ประกอบการธุรกิจสื่อสาร ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน สร้างโครงข่ายสื่อสารขึ้นสำหรับให้บริการแก่ประชาชน เช่น การให้บริการโทรศัพท์ บริการสื่อสารข้อมูล บริการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง และบริการดิจิทัล (Digital Services) ต่างๆ บนแพลตฟอร์ม (Platform) ของระบบสื่อสาร โทรคมนาคม แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ที่มีความหนาแน่นของประชากร ที่น้อยและมีรายได้ต่อประชากรในพื้นที่ค่อนข้างต่ำ ภายใต้ตลาดแข่งขันเสรีของธุรกิจสื่อสาร โทรคมนาคม ผู้ประกอบการธุรกิจสื่อสารไม่สนใจที่จะสร้างโครงข่ายสื่อสารขึ้นให้บริการ เนื่องจากไม่คุ้มกับการลงทุนสร้างโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคมขึ้นให้บริการ จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐวิสาหกิจ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ในการวางนโยบายและส่งเสริมการจัดให้มีโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคมขึ้นให้บริการ เพื่อลดการแบ่งแยกทางดิจิทัล (Digital Divide) ในการเข้าถึงบริการสื่อสารของประชาชนในเขตเมืองและในเขตพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ดังนั้น การกำหนดนโยบายบริการสาธารณะสำหรับทำให้บริการระบบสื่อสารของประเทศในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการระบบสื่อสารแก่ประชาชน ที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ก้าวทันต่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่กำลังเปลี่ยนแปลง รูปแบบการประกอบธุรกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมปัจจุบัน

ในอดีต ช่วงปี พ.ศ. 2495-2545 บริการโทรศัพท์เป็นกิจการที่ผูกขาดโดยองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ ที่มีหน้าที่ในการสร้างระบบโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคมขึ้น ให้บริการแก่ประชาชน ทั้งในพื้นที่เขตเมืองและเขตพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ในช่วงเวลานั้น ทศท. จัดให้มีโครงการโทรศัพท์สาธารณะทางไกลชนบท พ.ศ. 2535-2539 เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนในพื้นที่ชนบทและพื้นที่นอกข่ายสาย ระดับตำบล หมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญ มีความ

เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม และต้องการลดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท ทั้งทางด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ระบบสื่อสารโทรคมนาคมในรูปแบบโทรศัพท์ สาธารณะ ช่วยผลักดันให้เป็นไปตามนโยบายที่ต้องการ (นิตานาถ สิงคณิภา, 2541:1-2) ต่อมา เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในธุรกิจบริการสื่อสารในช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 มีการสร้างตลาดแข่งขันเสรี รวมทั้งการแยกบทบาทการกำกับดูแลออกจากองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยและการสื่อสารแห่งประเทศไทย ไปรวมเข้ากับกรมไปรษณีย์โทรเลข และยกระดับเป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระมีชื่อเรียกว่า สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนที่ 16ก, 2543-9-41) ซึ่งต่อมาในเดือนธันวาคม 2553 ได้โอนกิจการไป เป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ตามกฎหมาย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 78ก, 2553: 1-19) นอกเหนือไปจากการทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการให้บริการสื่อสารโทรคมนาคมของประเทศแล้ว กสทช. ยังมีภารกิจในการจัดให้มีบริการโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคม (Universal Service Obligation) หรือบริการ USO ภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 มาตรา 27 (12) และมาตรา 50 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 117 ตอนที่ 16 ก, 2543: 1-19) ประกอบพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 มาตรา 17 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 118 ตอนที่ 106 ก, 2544 11-16) ซึ่งกำหนดให้ กสทช. มีหน้าที่ในการจัดให้มีบริการโทรคมนาคมพื้นฐาน โดยทั่วถึง มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการโทรคมนาคม (Digital Divide) ใน 3 ด้านสำคัญ ดังนี้

1. การสร้างการครอบคลุมโครงข่ายอย่างทั่วถึง (Availability)
2. การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโทรคมนาคม เพื่อกลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ รวมถึง สนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการใช้งาน ICT (Accessibility)
3. การจัดให้มีบริการเพื่อให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อย มีโอกาสเข้าถึงบริการโทรคมนาคมได้อย่างเท่าเทียม (Affordability)

โลกกำลังเข้าสู่สังคมดิจิทัล ที่อาศัยโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคม โดยเฉพาะ

อินเทอร์เน็ตเป็น โครงสร้างพื้นฐานที่จะให้ประชาชนเข้าถึงและใช้บริการดิจิทัล ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ออกแบบมาเพื่อ ทดแทนการดำเนินงานในรูปแบบเดิมที่เคยปฏิบัติกันมา การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เป็นตัวเร่งที่สำคัญ ที่ทำให้ประชาชนมีความจำเป็น ต้องใช้บริการดิจิทัลใหม่ๆ เช่น การประชุมแบบเสมือน (Virtual Meeting) การสัมมนาออนไลน์ผ่านเว็บและระบบเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (Webinar and e-Learning System) การทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) การสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ (e-Commerce) การเรียกใช้บริการรถบนแพลตฟอร์มเทคโนโลยี เช่น อุเบอร์ (Uber) และ แกร็บ (Grab) รวมทั้งการสั่งอาหารด้วยแอปพลิเคชันบนมือถือ เช่น ฟู้ดส์แพนด้า (Foods Panda) ไลน์แมน (Line Man) แกร็บฟู้ดส์ (Grab Foods) เป็นต้น ส่งเสริมให้ การเข้าสู่สังคมดิจิทัลที่สมบูรณ์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วขึ้นกว่าปกติ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพปัญหาการแบ่งแยกทางดิจิทัลที่เกิดจากเงื่อนไขของความแตกต่างระหว่าง กลุ่มประชากรและความแตกต่างระหว่างภูมิภาค ทำให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT: Information and Communications Technology) ไม่เท่าเทียมกัน ประเด็นนี้เป็นเรื่อง ทำทนายของรัฐบาลในการเข้ามาแก้ไขปัญหา เพื่อให้ ประชาชนไม่ว่า จะอยู่ในภูมิภาคใดหรือมีฐานะ ความเป็นอยู่อย่างไร ต่างควรมีโอกาส เข้าถึงและใช้บริการ ICT อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อส่งเสริมการพัฒนา เศรษฐกิจฐานราก ที่เกิดจากสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนทั้งในเขตเมืองและพื้นที่ห่างไกล ความเจริญ

ปัจจุบัน เริ่มมีการพูดถึงและให้ความสำคัญกับประเด็นการเข้าถึงบรอดแบนด์ หรือการเข้าถึง อินเทอร์เน็ตในฐานะสิทธิพลเมือง (Broadband or Internet access is a Civil Right) ดังที่ Reverend Al Sharpton (2017) ได้เขียนบทความ ไว้ว่า การแพร่ ระบาดครั้งใหญ่ของโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ หรือ โควิด-19 (COVID-19 Virus) ได้ทำให้ ทำให้สถานการณ์ของการแบ่งแยกทางดิจิทัลของประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดความ ชัดเจนอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้สร้าง ความจำเป็นของประชากรสหรัฐอเมริกาในการใช้งานของระบบอินเทอร์เน็ตความเร็ว สูง แต่ความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาการแบ่งแยกทางดิจิทัลในอดีตที่ผ่านมา ได้ ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อ ชุมชนคนผิวสีทั้งในอเมริกาในชนบทและในเมือง วิกฤตด้าน

สาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านการทำงาน เป็นต้น ที่ต้องพึ่งพาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารโทรคมนาคมมากขึ้น การขาดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตส่งผลกระทบต่อความสามารถของชุมชนในการเข้าถึงโปรแกรมการศึกษาและการแพทย์ทางไกลและโอกาสในการจ้างงาน นอกจากนี้ยังขัดขวางความสามารถของผู้คนในการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของเราอย่างเต็มที่ เมื่อไม่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ผู้คนจะสูญเสียตัวเลือกในการกรอกข้อมูลออนไลน์ในปี 2020 และหลายคนไม่สามารถลงทะเบียนเพื่อลงคะแนนเสียงหรือขอบัตรลงคะแนนทางไปรษณีย์ได้ ปัญหาเหล่านี้จึงนำไปสู่การพิจารณาของสภา คองเกรสในเดือนการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เป็นปัญหาสิทธิพลเมืองของศตวรรษที่ 21 ผลกระทบที่น่าตกใจในปัจจุบันและที่คาดการณ์ไว้ของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 แสดงให้เห็นว่า ผู้คนไม่สามารถรอการเชื่อมต่อ อีกต่อไปถึงเวลาแล้วที่จะต้องมารวมตัวกัน เพื่อให้แน่ใจว่าทุกชุมชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มีราคาไม่แพงและเชื่อถือได้

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงศึกษาถึงรูปแบบของการให้บริการโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคมพื้นฐาน โดยทั่วถึง โดยเน้นไปที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เพื่อหารูปแบบการให้บริการโครงข่ายสื่อสาร โทรคมนาคม ที่มีความเหมาะสมกับสภาพการใช้งานของประชาชนในพื้นที่ห่างไกล สามารถใช้ประโยชน์ จากโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคมที่ลงทุนไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และนำมากำหนดเป็นนโยบายสาธารณะสำหรับการสร้างระบบสื่อสารโทรคมนาคมเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ให้มีประสิทธิภาพสูง ครอบคลุมทั่วประเทศ ที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Accessible) มีความพร้อมใช้ (Available) และอยู่ในราคาที่จ่ายได้ (Affordable) ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช.
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของนโยบายการให้บริการ USO ของสำนักงาน กสทช.
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะการจัดให้มีบริการอินเทอร์เน็ต ภายใต้โครงการ จัดให้มีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่และบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในพื้นที่ชายขอบ (Zone C+) ที่มีการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา ของสำนักงาน กสทช.

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบการศึกษาระดับประสิทธิผลของของนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช.
2. ทราบการศึกษารายบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิผลของของนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช.
3. สำนักงาน กสทช. สามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการดำเนินงานในการขับเคลื่อน นโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

5. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ โทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคม (Universal Service Obligation) หรือบริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปนั้น ย่อมเห็นว่า บริการ USO (Universal Service Obligation) หมายถึง บริการโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทุกคน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสในสังคม และประชาชนในชนบทห่างไกล สามารถเข้าถึงบริการโทรคมนาคม พื้นฐานได้โดยสะดวกในอัตราค่าบริการที่เหมาะสม และสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศอย่างเท่าเทียมกันทั่วทั้งประเทศ เพื่อลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ดังนี้

1. นโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช. สามารถให้บริการอินเทอร์เน็ตใน พื้นที่ที่ไม่มีผู้ให้บริการเอกชนมาดำเนินการ

2. นโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช. สามารถให้บริการอินเทอร์เน็ตกับ ชุมชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ
3. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ อินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช.
4. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อปริมาณการให้บริการ อินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช.
5. ประชาชนสนับสนุนให้มีการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช. ต่อไปในอนาคต
6. ประชาชนมียินดีให้คำแนะนำกับบุคคลอื่นในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช.

6. วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้ในการประมวลผลการวิจัย ผู้วิจัยมีการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมของผลงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการแบ่งแยกทางดิจิทัล (Digital Divide) บริการโทรคมนาคมพื้นฐาน โดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคม (Universal Service Obligation) โดยประชากรคือผู้เข้าใช้บริการ USO Net ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญทั่วประเทศ ซึ่งมีโครงข่ายสายสื่อสารสำหรับสร้างบริการ USO Net ขึ้นให้บริการ เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของผู้เข้าใช้บริการดังกล่าวได้ ดังนั้น ขนาดกลุ่มประชากร ตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตร ไม่ทราบขนาดประชากรตัวอย่างของ Cochran (1953) โดยกำหนด ระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคาดเคลื่อนร้อยละ 5 จะได้จำนวนประชากรที่ต้องทำ การเก็บแบบสอบถามจำนวน 400 คน

7. ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนชายหญิงใกล้เคียงกัน โดยมีเพศหญิงจำนวน 239 คน คิดเป็น ร้อยละ 54.6 และมากกว่าเพศชายอยู่ร้อยละ 9.2 ส่วนใหญ่เป็น

ผู้มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และกลุ่ม 41-50 ปีมากที่สุด ด้วยจำนวน 111 คนและ 118 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 และ 26.9 ตามลำดับ เป็นผู้ที่มี ระดับการศึกษาปริญญาตรี มากที่สุด รองลงมาเป็นระดับ ปวช./ปวส. ด้วยจำนวน 194 คนและ 142 คนคิดเป็น ร้อยละ 44.3 และ 32.4 ตามลำดับ เป็น ผู้มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 51.6 เป็นผู้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,000-35,000 บาท มากที่สุด จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 37 เป็นผู้มีอาชีพข้าราชการมากที่สุด จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8 เป็นผู้รับทราบข่าวสารผ่าน ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 และเป็นผู้ใช้เครื่องสมาร์ท โฟนมากที่สุดจำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 41.6

2. ความความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมายนโยบาย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมายนโยบาย ที่มีผลต่อประสิทธิผล ในการนำนโยบาย การให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.44 คะแนน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

3. ความความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ในด้านปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย ที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการนำ นโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.10 คะแนน อยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก

4. ความความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติในด้าปัจจัยด้านทรัพยากร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทรัพยากร ที่มีผลต่อประสิทธิผลในการนำ นโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.95 คะแนน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

5. ประสิทธิภาพในการนำนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ สำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ต ชายขอบของ สำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.65 คะแนน อยู่ในระดับเห็น ด้วยมาก

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ใช้บริการ) มีผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของสำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ใช้บริการ) มีผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบาย การให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) มีค่าเท่ากับ 0.456 ค่า Sig เท่ากับ 0

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย มีผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบาย การให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้าน การประชาสัมพันธ์นโยบาย มีผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน มีค่าเท่ากับ 0.52 ค่า Sig เท่ากับ 0

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านทรัพยากร มีผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากร มีผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายการ ให้บริการ USO ของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน มีค่าเท่ากับ ค่า 0.415 Sig เท่ากับ 0

สมมติฐานที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุพบว่า ตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้าน กลุ่มเป้าหมาย (X1) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย (X2) และ ปัจจัยด้านทรัพยากร (X3) สามารถ ร่วมกันพยากรณ์ ประสิทธิภาพในการนำนโยบาย การให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ สำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ โดยปัจจัยทั้ง 3 ค่า $R = 0.565$ มีค่าเข้าใกล้ 1.00 แสดงว่ามีความสัมพันธ์สูง สามารถนำตัวแปรต้นพยากรณ์ตัวแปรตามได้ดี และสามารถอธิบาย ประสิทธิภาพในการนำนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ (R) ได้ร้อยละ 31.9 และมีค่าความคาดเคลื่อนในการพยากรณ์ (SE) เท่ากับ ร้อยละ 58.89 ได้อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมี

สมการในรูปแบบคะแนนดิบ

$$Y = 1.572 + 0.223X, +0.322X, +0.107X,$$

สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Y = 0.236 X + 0.318 X, + 0.111X,$$

8. อภิปรายผล

จากการศึกษาประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ USO Net ของสำนักงาน กสทช ไปปฏิบัติ พบว่า

1. ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนเห็นด้วยกับนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของสำนักงาน กสทช. ค่อนข้างมาก แต่ประชาชนยังไม่สามารถได้รับประโยชน์จากนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของสำนักงาน กสทช. ได้เต็มที่ สำนักงาน กสทช. ต้องให้ความสำคัญในการเขียนแผนและระบุตัวชี้วัดของการนำบริการ USO Net ไปใช้งานให้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากขึ้น เพื่อให้เกิด การพัฒนาด้านชีวิตความเป็นอยู่และการนำ USO Net ไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ นอกจากนี้ถึงแม้ ประชาชนมีเครื่องมือสื่อสารเป็นจำนวนมากค่อนข้างมาก แต่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานเป็นส่วนที่น้อยกว่า ประชาชนมีความเข้าใจในวิธีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตชายขอบของสำนักงาน กสทช. ค่อนข้างมาก แต่กระนั้นก็ตาม พวกเขายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานอินเทอร์เน็ต ชายขอบของ สำนักงาน กสทช. ด้วยความปลอดภัย เช่น การรู้เท่าทันสื่อ (Internet Literacy) การเสฟสื่อเนื้อหาบนเว็บไซต์ที่มีข่าวปลอม (Fake News) ดังนั้น ในการเขียนแผนสร้างและการใช้ประโยชน์ของ USO Net มีความจำเป็นต้องบรรจุการอบรมพัฒนา ให้ความรู้และสร้างทักษะในการใช้อินเตอร์เน็ตอย่างถูกต้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไวเชษฐ บุญเทพประทาน (2559) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการนำ นโยบายบ้านหลังแรกไปปฏิบัติ พบว่า งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงบริบทสภาพปัญหา และอุปสรรคของนโยบายบ้านหลังแรกไปปฏิบัติ 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการนำ นโยบายบ้านหลังแรกไปปฏิบัติ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางที่มีประสิทธิผลในการนำนโยบายบ้านหลังแรก ไปใช้ให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตัวแบบประสิทธิผลของการนำนโยบายบ้านหลังแรกไปปฏิบัติ

นั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีทั้งหมด 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ปัจจัยการแข่งขันในอุตสาหกรรม 2) ปัจจัยผู้ประกอบการ 3) ปัจจัยนโยบายรัฐบาล 4) ปัจจัยผู้บริโภค ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานบ้านหลังแรกไปปฏิบัติ ดังนั้นรัฐบาลควรที่จะต้องให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายบ้านหลังแรก เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้น และมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ซึ่งการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติ นั้นจะสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของภาพรวมใน อุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์ทั้งหมด ดังที่กล่าวมานั้นนโยบายนี้จะเป็นการกระตุ้นทางเศรษฐกิจของประเทศ และที่สะท้อนถึงความเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

2. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย

การประชาสัมพันธ์ของนโยบายการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของสำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ พบว่า ประชาชนรับทราบการให้บริการเน็ตชายขอบ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของ การใช้งาน จากการประสานงานร่วมกันของผู้ให้บริการที่ประมูลโครงการ กับผู้นำชุมชน ในการให้ ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของ สำนักงาน กสทช. แก่ประชาชนที่เป็น กลุ่มเป้าหมาย และจากการสอบถามประชาชน ได้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตชายขอบของสำนักงาน กสทช. ตามเงื่อนไขการให้บริการของ กสทช. ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรา ผอฝน และคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยในกรุงเทพมหานคร พบว่า การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยใน กรุงเทพมหานคร และใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOLBREF-THAI) กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการค้าแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 360 คน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการค้าแผงลอยส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 78.9 มีเพียงร้อยละ 20.8 ที่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอย ได้แก่ อายุ สิทธิในการรักษาพยาบาล พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพสัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในกลุ่มเพื่อนผู้ประกอบการค้า และการรับรู้นโยบายส่งเสริม แรงงานนอกระบบ โดยตัวแปรทั้ง 6 ตัวนี้ สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผง ลอยได้ร้อยละ 67.10 ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งนี้ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิในการรักษาพยาบาลการ ตรวจสุขภาพประจำปีและ

การดูแลสุขภาพตนเอง การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของผู้ประกอบการค้า แผลงลอย การสร้างเสริมสัมพันธภาพทั้งในระดับครอบครัวและสังคม และมีการประชาสัมพันธ์ นโยบาย ส่งเสริมแรงงานนอกระบบให้ผู้ประกอบการค้าแผลงลอยรับรู้และเข้าใจอย่างทั่วถึง รวมถึงการส่งเสริม การรวมกลุ่มเครือข่ายแรงงานนอกระบบ

3. สำหรับปัจจัยด้านทรัพยากร

โครงข่ายสื่อสารรองรับการให้บริการ USO Net ที่ระดับความเร็วสูง และมีสัญญาณ อินเทอร์เน็ตที่เสถียรภาพตลอดเวลาให้บริการ โครงข่ายอินเทอร์เน็ตชายขอบของ กสทช. มีจำนวนจุด ให้บริการยังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้งานส่วนบุคคล ชุมชน และจุดให้บริการยังไม่ครอบคลุม หน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการสัญญาณ อินเทอร์เน็ต อาทิ โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล เป็นต้น ที่ตั้งอยู่ภายนอกพื้นที่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครนันท์ คีตสม (2561) ศึกษาเรื่องความสามารถในการจ่ายค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบประจำที่ของครัวเรือนไทย พบว่า งานวิจัยนี้มีคำถามวิจัยหลัก คือ ราคาค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบประจำที่ของไทย อยู่ใน ระดับที่ประชาชนทั่วไป สามารถรับได้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งเป็นการศึกษาข้อเท็จจริงในการใช้ ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตของตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครัวเรือนที่ใช้ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบประจำที่ (อินเทอร์เน็ตบ้าน) มีรายจ่ายค่าบริการส่วนนี้อยู่ที่ราวร้อยละ 3.67 ของรายได้ต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายราคาแรกเข้าของสหประชาชาติ (United Nations-UN) ที่ร้อยละ 5 ของรายได้ต่อเดือน ครัวเรือนที่มีผู้พิการ มีภาระค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตบ้านสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ โดย เปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอาชีพ พบว่าสัดส่วนรายจ่าย อินเทอร์เน็ตบ้านก็จะอยู่ในช่วงราว ร้อยละ 3.3 ถึง 3.9 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ยกเว้นกลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา ที่มีสัดส่วนรายจ่าย ค่าบริการอินเทอร์เน็ตบ้านต่อรายได้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ เกินกว่าหนึ่งในสามของตัวอย่าง ที่มีอินเทอร์เน็ตบ้านใช้ อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้น้อย และถือได้ว่ามีความยากลำบากในการจ่ายค่าบริการ อินเทอร์เน็ตบ้าน ซึ่งอาจส่งผลต่อการยอมรับหรือบอกรับบริการอินเทอร์เน็ตบ้านด้วยในที่สุด ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการศึกษานี้ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ควรจัดให้ ผู้ประกอบการอินเทอร์เน็ตบ้านทำการจด ทะเบียนลูกค้าที่เข้าข่ายเป็นผู้ด้อยโอกาส และ

มอบหน้าที่การบริการอินเทอร์เน็ตแก่ผู้ด้อยโอกาสให้เป็นความต้องการใช้อินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง แบบประจำที่แยกแต่ละกลุ่มได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

9. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัยประสิทธิผลในการนำนโยบายการให้บริการ อินเทอร์เน็ตชายขอบของ สำนักงาน กสทช. ไปปฏิบัติ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงาน กสทช. ควรพิจารณาเพิ่มจุดให้บริการ USO Net เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ของ ชุมชน หน่วยงานราชการต่างๆ ในพื้นที่ชุมชน
2. สร้างศูนย์ USO Net ในชุมชน เพื่อให้ประชาชนที่ไม่มีอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็ว สูงสามารถมาใช้บริการได้
3. จัดอบรมให้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการใช้งานของ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างถูกต้องและรู้เท่าทันสื่อ
4. จัดอบรมให้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการใช้งาน แอปพลิเคชันต่างๆ บนอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานให้เกิดประโยชน์ ทั้งในแง่การพัฒนาเศรษฐกิจในครัวเรือน และคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายของ ภาครัฐไปปฏิบัติ
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การขายอาหารผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ ประสบความสำเร็จ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์มากที่สุด
3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับความมั่นใจในการซื้ออาหารผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการได้ศึกษา ถึงปัญหาและสาเหตุ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจและความต้องการ ในการสั่งอาหารทางแอปพลิเคชันต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- นิสานาด สิงคินิภา. (2541). การประเมินผลโครงการโทรศัพท์สาธารณะทางไกลชนบท พ.ศ. 2535-2539. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544. (2544 16 พฤศจิกายน), *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 118 ตอนที่ 106 ก. หน้า 11-16.
- พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543. (2543, 7 มีนาคม), *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 117 ตอนที่ 16 ก. หน้า 9-41.
- พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553. (2553, 17 ธันวาคม), *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 127 ตอนที่ 78 ก. หน้า 1-19.
- ไวษิษฐ์ บุญเทพประทาน. (2559). ประสิทธิภาพการนำนโยบายบ้านหลังแรกไปปฏิบัติ *RMUTT Global Business and Economics Review*, 11(1), 43-57.
- สุภัทรา ผอฝน และคณะ (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา*, 12 (2), 69-83.
- อัครนันท์ คิตสม. (2561). ความสามารถในการจ่ายค่าบริการอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงแบบประจำที่ของครัวเรือนไทย. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 15(2), 89-110.

แนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา

Management approach: cannabis business

ปิยะนันต์ จันทร์แขกหล้า¹ ภูริทัศน์ ชาติน้ำเพชร² และวัชรชัย วิวัฒน์คุณากร³

วันรับ: 14 มีนาคม 2565 วันแก้ไข: 9 เมษายน 2565 ยอมรับ: 2 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการธุรกิจกัญชาในประเทศไทย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการ หน่วยงานที่มีใบอนุญาตปลูกกัญชา ด้วยวิธีการแบบ Snowball Sampling โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา ผลการศึกษวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการบริหารธุรกิจกัญชามีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ นโยบายทางการเมือง (Policy) กระบวนการบริหารจัดการในองค์กร (Process) สถานที่เหมาะสม (Place) ผลิตภัณฑ์กัญชาที่มีคุณภาพ (Product) และช่องทางการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ที่มีผลอิทธิพลต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลในการจัดการธุรกิจกัญชาในประเทศไทย

คำสำคัญ: การจัดการ, กัญชา

¹อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

²อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

³อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

Abstract

This research to study business management guidelines the study of cannabis use in Thailand was a qualitative research based on documentary research, in-depth interviews with a sample group of executives, academics and agencies that have licenses to grow cannabis using the Snowball Sampling method. Finding and building conclusions about management approaches the cannabis business. Guidelines for managing business administration There are important elements in channa which are: Political policy Management process in the organization Suitable place quality cannabis products and marketing promotion channels that influence the efficiency and effectiveness in managing the cannabis business in Thailand

Key words: Management, Cannabis

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้นำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ เพื่อใช้รักษาผู้ป่วยบางกลุ่มโรค เช่น มะเร็ง ซึ่งถือเป็นวิธีการรักษาทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยสามารถใช้สิทธิในการรักษาอาการเจ็บป่วยได้ ทั้งนี้ในกัญชาสารสำคัญชื่อว่า Cannabidiol (CBD) และTetrahydrocannabinol (THC) สามารถระงับบรรเทาอาการเจ็บปวด ลดอาการอาเจียน อาการชักและรู้สึกผ่อนคลายพักผ่อนมากขึ้น สอดคล้องกับกระแสเรียกร้องการใช้สารสกัดจากกัญชาข้อมูลงานวิจัยจากนักวิชาการ สนับสนุนโดยรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศให้กัญชาและพืชกระท่อมเพื่อประโยชน์ในการรักษาโรคและประโยชน์ในทางการแพทย์ได้ เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านยาของประเทศ โดยแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เพื่อใช้ประโยชน์กัญชาในทางการแพทย์ พร้อมทั้งสร้างความมั่นคงทางด้านยาของประเทศไทย และป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดทางด้านยา หน่วยงานสามารถนำกัญชาและพืชกระท่อมไปทำการ ศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ และสามารถนำไปใช้ในการรักษาโรคภายใต้การ ดูแลและควบคุมของแพทย์ได้

ทั้งนี้แม้ว่ารัฐบาลและกฎหมายได้แก้ไขเพิ่มเติมส่งเสริมสนับสนุนการนำกัญชาไปใช้ทางการแพทย์ โดยต้องลงทะเบียนยื่นคำร้องขอใบอนุญาตผ่านกระทรวงสาธารณสุข สำหรับขออนุมัติพิจารณาออกใบอนุญาตผลิตกัญชา จำหน่าย ขาย นำเข้าส่งออก การศึกษาวิจัยทำให้มีหน่วยงานเช่นสถาบันการศึกษาบริษัทเอกชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือภาคประชาชนผู้สนใจ ปลูกกัญชาขายจำหน่ายหรือนำเข้าส่งออก ต้องดำเนินการตามเงื่อนไข หลักเกณฑ์ กฎระเบียบของ ภาครัฐ ซึ่งธุรกิจกัญชาเป็นผลิตภัณฑ์ใช้เฉพาะทางการแพทย์ และเชิงพาณิชย์ ทำให้กัญชาเป็นพืช เศรษฐกิจสำหรับธุรกิจผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ธุรกิจด้านอาหาร แปรรูปเป็นยาผลิตภัณฑ์สุขภาพ อาหารเครื่องดื่ม เครื่องสำอาง ที่มีแนวโน้มความต้องการปลูกและต้องการใช้จำนวนมาก

ดังนั้นปัญหาที่สำคัญคือ ธุรกิจของกัญชา แนวทางกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจกัญชา ตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำผู้บริโภคมีปัจจัยแนวทางการบริหารจัดการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อการ บริหารจัดการธุรกิจกัญชาให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลอย่างไร เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมใหม่ สำหรับประเทศไทยที่เกิดขึ้นแนวคิดการบริหารหรือแนวคิดการตลาดใดสามารถนำมาใช้ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการบริหารธุรกิจ

กัญชา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการบริหารธุรกิจกัญชา จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ผู้ปลูกกัญชาสามารถพัฒนาบริหารจัดการธุรกิจกัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล สามารถสร้างรายได้ยกระดับ คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกกัญชา และเป็นพื้นฐานข้อมูลทางวิชาการสำคัญในด้านธุรกิจกัญชาทางการแพทย์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคธุรกิจกัญชาในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการธุรกิจกัญชาในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาวิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการ บริหาร: ธุรกิจกัญชา โดยมีแนวคิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ที่มี 5 ปัจจัย ได้แก่ 1. โครงสร้าง ขององค์การ 2. บุคลากร 3. งบประมาณ 4. ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ 5. สถานที่ที่ใช้ดำเนินงานเป็นต้น และเมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (Service Mix) ของ Philip Kotler (Kotler, 2000] p.19) หรือ 7Ps ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้าน ราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้าน บุคคล (People) ด้านการสร้งและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) และด้านกระบวนการ (Process) มาใช้ในการศึกษากำหนดกรอบของการวิจัยแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการหน่วยงานที่มีใบอนุญาตปลูกกัญชา ด้วยการสุ่ม ตัวอย่างแบบลูกโซ่ หรือเชิงก้อนหิมะ (Snowball Sampling) จำนวน 12 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาของการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ.2564

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการธุรกิจกัญชาในประเทศไทยปัจจุบัน
2. ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการธุรกิจกัญชาในประเทศไทย

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเน้นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยนำกรอบแนวคิดในการวิจัย ออกแบบเครื่องมือในสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการหน่วยงานที่มีใบอนุญาตปลูกกัญชา ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ หรือเชิงก้อนหิมะ (Snowball Sampling) จำนวน 12 คน และวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางศึกษาตามกรอบแนวคิดวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สร้างข้อสรุป (Generalization) เกี่ยวกับ แนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา

6. ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูล กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการหน่วยงานที่มีใบอนุญาตปลูก กัญชาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ หรือเชิงก้อนหิมะ (Snowball Sampling) จำนวน 12 คน ซึ่งได้เปิดเผยข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ตามแนวปฏิบัติวิจัยในมนุษย์ สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยตาม ประเด็นในการศึกษาแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา พบว่า

- 1) ปัจจัยด้านปัญหาอุปสรรคธุรกิจกัญชาในประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เห็นว่า เงื่อนไขปัญหาสำคัญที่เป็นปัจจัยหลักของการนำนโยบายด้านกัญชาไปใช้ หน่วยงานอยู่ที่ความชัดเจนของนโยบายรัฐบาลที่ชี้เฉพาะทางการแพทย์เป็นหลัก ประกอบกับเงื่อนไขขั้นตอนในการขออนุญาตปลูกกัญชามี

กฎระเบียบ เงื่อนไขที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของ เกษตรกร หรือส่งเสริมให้เกิดการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ แต่เหมาะสมกับบริษัทที่มีแหล่งเงินทุนงบประมาณและบูรณาการกับหน่วยงานการศึกษา มากกว่าเกษตรกรทั่วไป รองลงมาของปัญหา อุปสรรครุรกีจกัฏฐา ในประเทศไทย คือ การส่งเสริมเชิงนโยบายจากการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งจํารักษา นโยบายกัฏฐาให้องเดิม แม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลสามารถส่งเสริมกัฏฐาทางการแพทยได้ มากกว่ารัฐบาลในอดีตที่ผ่านมาแต่หากพิจารณาแล้วกัฏฐายังไม่เสรีในเชิงพีชเศรษฐกิจ เหมือนโบ กระทบที่ประชาชนสามารถปลูกขายไปได้โดยไม่ต้องได้รับการอนุญาต และหากพิจารณาเชิง เศรษฐกิจทั้งกัฏฐาทางการแพทย หรือโบกระทบเกิดประโยชน์ กับประชาชนใช้สำหรับบริโภคใน ครอบครัวตามวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบ อาหาร ใช้สำหรับสมุนไพร หรือให้อาหารสัตว์ เป็นต้น จึงอาจจะส่งผลกระทบต่อบริษัท ธุรกิจเครื่องดื่ม ยาสูบที่มีส่วนได้ส่วนเสียอาจจะนำไปสู่การ แทรกแซงการเปลี่ยนแปลง นโยบายเงื่อนไขเชิงนโยบายของรัฐบาล เช่น หลักเกณฑ์การขออนุญาตวิธีการ จำหน่าย หรือการควบคุม ทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถเพาะปลูกได้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพเพราะเงื่อนไขการควบคุมหลักเกณฑ์ต่างๆ นอกจากนี้แล้วปัญหาอุปสรรค สำคัญ โดยตรงต่อการบริหารจัดการการเพาะปลูกกับภาคเกษตร คือ สถานที่ระบบ ปิดที่ต้องใช้งบประมาณ มากเกินความจำเป็น เพราะเมื่อพิจารณาความสามารถของ เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่ปกติเพาะปลูก กัฏฐาได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ผ่านเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัย แต่ด้วยหลักเกณฑ์การ เพาะปลูกด้วยระบบปิด จึงเป็น ข้อจำกัดและปัญหาในการส่งเสริมการปลูกกัฏฐาอย่างยิ่ง ดังนั้น ปัจจัยด้านปัญหา อุปสรรครุรกีจกัฏฐาในประเทศไทยมาจากความชัดเจนของนโยบายทางการเมือง กฎระเบียบในการขออนุญาตมีความเหมาะสมกับเกษตรกรเช่น สถานที่งบประมาณ ในการเพาะปลูก เป็นต้น

2) ปัจจัยด้านแนวทางการจัดการธุรกิจกัฏฐาในประเทศไทยโดยกลุ่มตัวอย่าง ในการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ปัจจัยแรกพื้นฐานของเกษตรกรไทยคือ เกษตรมีความรู้ ทักษะทางการ เกษตรกรมีศักยภาพในการปลูกกัฏฐาให้เติบโตกับลักษณะ พื้นที่ภูมิประเทศไทย และสามารถ ยกกระดับให้กัฏฐามีคุณภาพที่ดีนำไปสู่ผลิตภัณฑ์ กัฏฐาที่มีคุณภาพได้ (Product) แต่สิ่งที่ต้อง ส่งเสริมพัฒนายกระดับการบริหารจัดการ ให้มีประสิทธิภาพคือการส่งเสริมพัฒนาทางการตลาดให้ มีช่องทางจัดจำหน่าย หรือ

แปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย โดยแนวทางการจัดการธุรกิจ กล้วยาที่สำคัญรองลงมาคือ กระบวนการจัดการที่เหมาะสม (Process) แม้ว่าเกษตรกรจะมีศักยภาพในเรื่องการเพาะปลูก แต่กระบวนการควบคุมคุณภาพกล้วยา การสร้างระบบฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่แหล่งเมล็ดพันธุ์ ข้อมูลการเพาะปลูก แหล่งที่มา ระยะเวลาเก็บเกี่ยวแปรรูป ขนส่ง ช่องทางจัดจำหน่าย หรือการติดตามตรวจสอบผลิตภัณฑ์ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำได้ทุกขั้นตอนคือเป็นสิ่งสำคัญในการซื้อขายสินขายในยุคออนไลน์ในปัจจุบัน หรือหากเป็นโรงเรือน ระบบปิดครอบนำเทคโนโลยีเข้ามาควบคุมการให้น้ำ ปุ๋ย หรืออุณหภูมิ แสง ที่เหมาะสมซึ่งจะทำให้ คุณภาพของผลิตภัณฑ์กล้วยามีราคา (Price) ระดับเกรดสำหรับทางการแพทย์ และแนวทางที่สำคัญ ประการที่สามคือการส่งเสริมจากนโยบายของรัฐบาลที่มีความชัดเจนในการนำนโยบายกล้วยาไปปฏิบัติในทิศทางเดียวกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการขอใบอนุญาตหรือขอ ค่าปรึกษาเกี่ยวกับธุรกิจกล้วยา ดังนั้นแนวทางการจัดการธุรกิจกล้วยาในประเทศไทยจำเป็นต้องมีผลิตภัณฑ์กล้วยาที่มีคุณภาพ (Product) โดยมีกระบวนการจัดการเพาะปลูกควบคุมที่ เหมาะสม (Process) จะทำให้ผลิตภัณฑ์กล้วยามีราคา (Price) อยู่ระดับเกรดสำหรับทางการแพทย์ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เหมาะสมกับการลงทุนเพาะปลูกได้คุ้มกว่ากลุ่มพืชอื่นๆ

3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาธุรกิจกล้วยาในประเทศไทย จากสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้เสนอว่า การส่งเสริมพัฒนาธุรกิจกล้วยาในประเทศไทยมีต้องเริ่มจากความชัดเจนของ นโยบายของรัฐบาลที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความชัดเจนไปในทิศทางเดียวกัน และต้องลด ขั้นตอนเงื่อนไขหลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพราะโดยวิถีของ เกษตรกรไทย พื้นที่ภูมิประเทศไทยสามารถเพาะปลูกกล้วยาแต่ละสายพันธุ์ได้อย่างมีคุณภาพ แต่ข้อจำกัดด้านช่องทางจำหน่ายการส่งเสริมการตลาดกฎหมาย ระเบียบของรัฐมีข้อจำกัด ไม่เอื้ออำนวยต่อการจำหน่าย ควรพิจารณาแนวทางคล้ายคลึงกับพืชกระท่อม เป็นต้น นอกจากนี้ควรมอบอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลตรวจสอบในธุรกิจกล้วยา ในระดับท้องถิ่นอันจะทำให้เกิดการกำกับดูแลที่เหมาะสม และทำให้รัฐสามารถจัดเก็บรายได้จาก ธุรกิจกล้วยาในระดับท้องถิ่นได้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้น และยังควบคุมบังคับใช้กฎหมาย ได้อย่างเหมาะสมกับเกษตรกรอย่างยิ่ง ทั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าหากรัฐสามารถเสริมให้หน่วยงานที่ออกใบอนุญาต สถาบันที่ตรวจสอบคุณภาพให้บริการที่รวดเร็ว บูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบบ One stop service สามารถส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสามารถดำเนินธุรกิจกัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางยาของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

7. อภิปรายผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า ปัจจุบันปัญหาอุปสรรคธุรกิจกัญชาในประเทศไทยเกิดจากไม่ความชัดเจนของนโยบายรัฐบาล และการตีความบังคับใช้กฎ ระเบียบ เงื่อนไขที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกร ตั้งแต่การขอ อนุญาต หลักเกณฑ์ด้านสถานที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรต้องใช้งบประมาณในการเพาะปลูกมาก โดยแนวทางการจัดการธุรกิจกัญชาในประเทศไทยการส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อยกระดับให้กัญชาให้มีคุณภาพที่ดี รัฐและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีส่งเสริมพัฒนาทางการตลาดให้มีช่องทางจัดจำหน่าย หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย และต้องกระบวนการจัดการที่เหมาะสม (Process) ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำได้ทุกขั้นตอนคือเป็นสิ่งที่สำคัญในการซื้อขายสิน ขายในยุคออนไลน์ในปัจจุบัน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาธุรกิจกัญชาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง ได้รับการส่งเสริมพัฒนาที่ชัดเจนจากแนวนโยบายของรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความ ชัดเจนไปการนำนโยบายไปปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน หรือบูรณาการแบบ One stop service ให้บริการภาคเกษตรกร องค์กรในการดำเนินการธุรกิจกัญชา ประกอบกับผู้ดำเนินธุรกิจกัญชาต้อง มีกระบวนการในการบริหารจัดการเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์กัญชาที่มีคุณภาพ ช่องทางจัดจำหน่ายที่หลากหลาย บ่งชี้ให้เห็นว่าแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจกัญชา มีองค์ประกอบที่สำคัญในการ บริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลตั้งแต่แนวนโยบายทางการ เมือง Policy กระบวนการ บริหารจัดการในองค์กร Process สถานที่ที่เหมาะสม Place ผลิตภัณฑ์กัญชาที่มีคุณภาพ (Product) ช่อง ทางการส่งเสริมการตลาด (Promotion) สอดคล้องกับรูปแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของวรรเดช จันทรศร (2554) หรือแนวคิดส่วนผสมทางการตลาดของ Philip Kotler (Kotler, 2000 p.19)

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

จากการศึกษาแนวทางการจัดการบริหาร: ธุรกิจศึกษา คณะผู้วิจัยได้ขอค้นพบเบื้องต้นทาง วิชาการว่า แนวทางการจัดการบริหารธุรกิจศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการให้ เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลตั้งแต่ นโยบายทางการเมือง (Policy) กระบวนการบริหารจัดการใน องค์กร (Process) สถานที่เหมาะสม (Place) ผลิตภัณฑ์ศึกษาที่มีคุณภาพ (Product) และช่องทางการ ส่งเสริมการตลาด (Promotion) ซึ่งมีรูปแบบของโมเดลในการศึกษาอธิบายด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิง ปริมาณดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการจัดการบริหารธุรกิจศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้กรอบ แนวคิดรูปแบบการจัดการบริหารธุรกิจศึกษาที่จำเป็นต่อองค์การในการศึกษาเปรียบเทียบกับ กระบวนการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้การวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยันเชิงประจักษ์อันจะทำให้การพัฒนาแนวทางการจัดการบริหารธุรกิจศึกษาให้กับกลุ่ม เกษตร องค์กร สามารถ

เอกสารอ้างอิง

ผกาทิพย์ รื่นระเริงศักดิ์. (2564). *กัญชากับการรักษาโรค*. สืบค้นจาก

[https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/453/กัญชา/พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ \(ฉบับที่ 7\) พ.ศ. 2562 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 19 ก ประกาศใช้วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562.](https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/453/กัญชา/พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 19 ก ประกาศใช้วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562.)

วรเดช จันทรรศ. (2554). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณสุขะไปปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

Kotler, P. (2000). *Marketing Management. The Millennium edition*. New Jersey: Prentic – Hall.

การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาผ่านการ เรียนรู้เชิงประสบการณ์ชุมชน : กรณีโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น Development of Student Public Consciousness Through Community Experience Learning: The Case of Project of Returning to Stranded Thai People

สุนี ไชยรส¹

วันรับ: 14 มีนาคม 2565 วันแก้ไข: 19 เมษายน 2565 ยอมรับ: 2 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถสะท้อนผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ในการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อให้ทราบปัจจัยผลักดันต่างๆ และประเมินผลกระทบซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ของนักศึกษา ผ่านประสบการณ์เชิงชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติจริง และเพื่อสร้างองค์ความรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรงที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ และเพื่อพัฒนาแนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของวิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาต่อไป งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การศึกษาปรากฏการณ์ในภาพรวม โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสังเกตการณ์อย่างเป็นธรรมชาติ ให้ความสำคัญและเคารพข้อมูลปัจเจกแต่ละคน ศึกษาจากเรื่องเล่าและการถอดบทเรียนของแต่ละคน โดยยึดหลักแลกเปลี่ยนอิสระเสรี มีส่วนร่วม และหลักเท่าเทียม สร้างความไว้วางใจ ใช้คำถามแบบปลายเปิดให้ผู้ถูกสัมภาษณ์

¹ รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต

รู้สึกเหมือนเป็นการสนทนาทั่วไป เพื่อให้ทำให้ข้อมูลถูกพูด ออกมาอย่างมีความหมาย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้มีกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำเองผ่านประสบการณ์ โครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่นของวิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต ที่มีปัญหาสิทธิที่สำคัญพื้นฐานในเรื่องสัญชาติอันนำไปสู่การไร้สิทธิใดๆ ที่กระทบต่อผู้คน จำนวนมากมายาวนานและยังแก้ไขปัญหาล่าช้า ทำให้นักศึกษามีประสบการณ์การเรียนรู้ต่อปัญหา โครงสร้างของสังคมชัดเจนขึ้นและได้เสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เนื่องจากโครงการฯ นี้เป็น กิจกรรมต่อเนื่องที่ต้องการจิตอาสาที่มุ่งมั่น รับผิดชอบ เสียสละเวลา ทำงานหนัก ซึ่งมีนักศึกษาอาสาเข้าร่วมจำนวนมาก

ข้อค้นพบนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อวิทยาลัยฯ และมหาวิทยาลัยฯ คือ (1) การสนับสนุนโครงการฯ นี้ ต่อเนื่อง และเพิ่มเติมโครงการอื่นๆ ที่ให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์เชิงชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักศึกษาได้ร่วมวางแผนและรับผิดชอบงาน รวมทั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยฯ พัฒนากลไกการดำเนินงานและงบประมาณทางสังคมอย่างมี แผนงานชัดเจนและต่อเนื่อง (2) ปรับปรุงหลักสูตรที่เชื่อมโยงกิจกรรมเชิงชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่ง ในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การเปิดวิชาเลือก 6 หน่วยกิตในภาคฤดูร้อนเพื่อเป็นทางเลือกให้ ไปเรียนรู้ประสบการณ์เชิงชุมชน การให้ทางเลือกฝึกงานแก่นักศึกษาตั้งแต่ปีที่ 2 และอาจเลือกฝึก ได้ 2 ครั้งๆ ละ 2 เดือน เพื่อค้นพบความสนใจที่ชัดเจนของตนเอง (3) การให้ทุนวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในชั้นเรียนภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และนักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้อาจารย์สร้าง ผลงานวิชาการบริการสังคม และเพิ่มการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานกิจกรรม ร่วมกับชุมชน (4) การจัดให้มี “ทุนนัก กิจกรรมทางสังคม” สำหรับนักเรียนที่มาศึกษาต่อ มหาวิทยาลัยรังสิต นอกจากนี้มีข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไปในอนาคต ต่อปรัชญาดู การศึกษาที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงหลักคิด ระบบการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับ กระบวนการเรียนรู้ที่ออกนอกกรอบเดิม และมีทางเลือกใหม่ๆ ในการพัฒนานักศึกษา เพื่อให้เป็นคนที่มีความคุณค่าของสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีจิตสำนึกสาธารณะ ต่อสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: จิตสำนึกสาธารณะ, กิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษา, ประสบการณ์เชิงชุมชน, การปฏิรูป การศึกษา, การคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น

Abstract

This research works chose to study the case of “project of returning nationality to stranded Thai people” that social innovation college made an MOU with the Department of Administrative Affairs and many network parties. The objective that in order to make the research result reflect the result that happens from hands-on activity operation in learning and development process of public conscience in order to know various driving force and impact assessment to each other in learning activity operation of students through hands-on community experience. This enabled students to have learning experience to the social structure problem in a clearer way and created public nsciousness by focusing on studying through the work operation of student clubs along with the equality and fairness promotion center, social innovation college as this project was a continuous activity that required volunteers with determination, responsibility, sacrifice time, working hard. There were a lot of volunteer students. This research was qualitative research focused on participatory operational research. The important operational principle was to study phenomenon in the overall picture. The researcher participated in the activity and natural observation, prioritized and respected data of each individual, studied from storytelling and lesson acquired by each individual by using the principle of free exchange and participation and equality principle, creating trust, using open-ended questions so that interviewees would feel as if it was like a normal conversation so that the data were spoken meaningfully.

The finding which led to important suggestion of the college and university were as follows. (1) Support of this project and other projects allowing students to have more community experience by creating participatory process that students had planned and be responsible for the work and developing work operation mechanism and social budget with a clear and continuous work plan. (2) course concerned with community activity was improved to be part

of the teaching process such as opening 6 credits of elective subjects in the summer as a choice to go learn community experience, providing internship choice to students from second year and over. They might choose to have 2 trainings. Each on lasted two months to clearly find their interest (3) provide in-class research scholarship under the condition of learning development that used community as a foundation and students participated in the research process to create motivation and support to teachers to create social service academic work and increased teaching arrangement that combined activities with community. (4) Arrangement of “social activity scholarship” for students who came to study at Rangsit University. Moreover, there was a suggestion for research about the educational philosophy to develop thinking principle, teaching system to follow the outside- the-box learning process and there were new choices in developing students, so they become people with social value, having creativity and public consciousness.

Key words: Public consciousness, Volunteer activity of students, Experience on communities Base, Educational Reformation, returning nationality to stranded Thai people

1. บทนำ

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เป็นธรรม และประชาชนทุกกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นประชาธิปไตย เป็นอุดมการณ์และความใฝ่ฝันของทุกคนทั่วโลก และเป็นความคาดหวังต่อรัฐบาลทุกสมัย โดยจะต้องเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่มีการกระจายอำนาจและมีหลักประกัน สิทธิชุมชน โดยต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และมีสวัสดิการสังคม ที่ดูแล คุณภาพชีวิตของผู้คนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม ไม่มีความเหลื่อมล้ำ ซึ่งประชาชนจะพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมได้อย่างเข้มข้นก็ต่อเมื่อได้ผ่านกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะผ่านความสนใจติดตาม วิเคราะห์สภาพการณ์ในสังคม มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งที่มีคุณภาพ และติดตามตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐทุกระดับ มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายการพัฒนา ป้องกันและตรวจสอบการทุจริต รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มประชาชนในระดับต่างๆ

ขบวนการเยาวชนนักศึกษาผ่านช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ที่ย้อนยุคสมัยระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการในหลายช่วงเวลา โดยเฉพาะการถูกปราบปรามอย่างทารุณในเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีคนเสียชีวิตจำนวนมาก และถูกจับหลายพันคน และประเทศกลับเข้าสู่ยุคเผด็จการเต็มรูปแบบอีกครั้ง ทำให้มีการหลบภัยเข้าร่วมการต่อสู้ด้วยกำลัง อาวุธในเขตป่าเขาจำนวนมาก ทั้งนักศึกษา กรรมกร ชาวนา ขบวนการทางสังคมทั้งในและ ต่างประเทศมีส่วนร่วมช่วยการรณรงค์ให้รัฐบาลเผด็จการต้องยอมนิรโทษกรรมคดี ๖ ตุลา เริ่มการผ่อน คลายให้มีรัฐธรรมนูญ และการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ในปี ๒๕๖๓ ก็มีนโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนในเขตป่ากลับสู่สังคมโดยไม่เอาผิด นักเรียนนักศึกษาจำนวนมากกลับมาเรียนต่อ แต่การกลับมาของระบอบเผด็จการอีกครั้งในช่วงปี ๒๕๓๔ ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง ครั้งใหญ่โดยการต่อสู้ของประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาประชาธรรม ๒๕๓๕ ทำให้เกิดการผลักดันให้มีการปฏิรูปการเมืองมีสภาร่างรัฐธรรมนูญ และนำมาซึ่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่ส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้บทบาทภาคประชาสังคมกว้างขวางชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะที่ความคาดหวังของสังคมไทยต่อบทบาทนักศึกษาในการรับผิดชอบต่อสังคม และในส่วนของ ขบวนการนักศึกษาเองก็มีการเรียกร้องให้มีจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่มา ตลอดจนเช่นกัน

สถานการณ์ของสังคมไทยยังมีโครงสร้างของปัญหาความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำ มากมาย กิจกรรมนักศึกษาที่มีจิตสำนึกสาธารณะในหลายมิติก็มีจำนวนมาก เพียงแต่ถ้าเทียบ สัดส่วนจำนวนนักศึกษาทั้งหมดแล้วก็ยังเป็นสัดส่วนที่น้อย เยาวชนนักศึกษารุ่นใหม่ๆ ก็เปลี่ยนรุ่นเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สังคมไทยตระหนักว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะเป็นเรื่องจำเป็นของทุกคนทุกกลุ่มในสังคม เพื่อให้ประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งเนื้อหาและรูปแบบ จำเป็นต้องมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทุกระดับทุกมิติ ในการร่วมพัฒนาชุมชน สังคมในมิติต่างๆ ในการตรวจสอบการทำงานของราชการและการใช้อำนาจอรัฐทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมยังตำรังซึ่งความคาดหวังต่อเยาวชนและนักศึกษา โดยมีความเชื่อมั่นว่าเยาวชนเป็นพลังที่บริสุทธิ์ และพร้อมจะเปลี่ยนแปลงสังคมในกระบวนการทำงานทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม จึงมีโครงสร้างการทำงานที่มีเยาวชนนักศึกษาเข้าร่วมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการจำนวนมาก เช่น บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย องค์การนักศึกษา และสโมสรนักศึกษาแต่ละ มหาวิทยาลัย ชมรม/กลุ่มต่างๆ ของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มอิสระ หรือทำงานแบบอาสาสมัครจำนวนมาก และมีงานวิจัย หรือข้อเสนอแนะที่สนใจต่อการพัฒนาเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะต่อ นักศึกษาจำนวนไม่น้อย

การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ การมีแรงบันดาลใจของแต่ละคน และการเสริมสร้างพลังของนักศึกษา เป็นเรื่องท้าทายของยุคสมัยปัจจุบันของทุกมหาวิทยาลัย ในสถานะของมหาวิทยาลัย เอกชนยังมีความท้าทายอย่างยิ่ง เพราะการจะเรียกร้องให้นักศึกษามีจิตสำนึกกับใช้ประชาชนในฐานะใช้เงินภาษีของประชาชนอาจเป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องเหมือนมหาวิทยาลัยของ รัฐที่ใช้งบประมาณจากภาษีประชาชนหรือการใช้ที่ดินสาธารณะของสังคม แต่พลังเยาวชนนักศึกษา ก็เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการทางสังคมแบบใหม่ในฐานะบทบาท ภาคประชาสังคม หรือส่วนหนึ่งของการเมืองภาคประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนหลากหลายมิติตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี 2540 เป็นต้นมา ก็มีบทบาทเยาวชนนักศึกษาทุกเพศสภาพเป็นพลังร่วมด้วยในการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ สังคมที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพความ เสมอภาคระหว่างเพศ สิทธิมนุษยชน และช่วยจัดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรม

ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงเน้นศึกษาการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษา ร่วมกับภาคีองค์กร เครือข่ายทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย โดยเน้นที่การเรียนรู้สังคม การฝึกวิเคราะห์และสัมมนา แลกเปลี่ยนในห้องเรียน ประสานการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อให้นักศึกษาได้ผ่าน ประสบการณ์จริงด้วยตนเอง โดยเน้นประสบการณ์เชิงชุมชน ซึ่งมุมมองการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาหลายคนช่วยให้เห็นการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาผ่านประสบการณ์เชิงชุมชน และน่าสนใจที่จะมีการศึกษาวิจัยต่อเนื่องเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้ดียิ่งขึ้น และทำให้จิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาเติบโตเป็นฐานคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการรับผิดชอบต่อสังคม

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา “ผล” และ “กระบวนการดำเนินกิจกรรม” ของ “กิจกรรมจิตอาสาที่พัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ” โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษา กิจกรรมการลงพื้นที่ชุมชนที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเสมือนห้องเรียนที่มีชีวิต คือโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น ซึ่งเป็นกิจกรรมต่อเนื่องของวิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาในการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ จากประสบการณ์จริงได้เสริมสร้างพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาให้มีความแข็งแกร่ง และบังเกิดผลในการเรียนรู้ด้านการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาการเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันได้เห็นพัฒนาการทั้งก่อนและหลังกิจกรรม จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาแล้ว และคาดหวังที่จะเติมเต็มให้พัฒนาระบบการเรียนการสอน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุผลหรือแรงบันดาลใจ บทเรียนสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรม และการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการทำงาน ในกิจกรรมที่นักศึกษาเข้าร่วม และผลที่ได้รับต่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ร่วมกิจกรรมเรียนรู้ผ่านปฏิบัติการจริง
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษาและประชาชนในกิจกรรมที่นักศึกษาดำเนินการ รวมทั้งทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อกิจกรรมของนักศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติงานจริง

3. กรอบคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษา 5 แนวคิดหลัก ประกอบกับกฎหมาย และความเป็นมาของคนไทยพลัดถิ่น ดังนี้

1. แนวคิดและอุดมการณ์ บทบาทเยาวชนนักศึกษาและขบวนการทางสังคมแบบใหม่
2. แนวคิดเรื่องจิตสำนึกสาธารณะและสิทธิมนุษยชน
3. แนวคิดประสบการณ์นิยม
4. แนวคิดเรื่องปรัชญาการศึกษา
5. แนวคิดเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
6. กฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น
7. ประวัติศาสตร์ และสถานการณ์ปัจจุบันเรื่องคนไทยพลัดถิ่น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจความคิด ท่าที ทักษะ แนวคิด อุดมการณ์ กระบวนการเรียนรู้และบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษาที่ร่วมอาสาสมัครทำกิจกรรมซึ่งวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคมจัดขึ้น รวมทั้งการพัฒนาสู่การสร้างกิจกรรมจิตอาสาด้วยตนเองของนักศึกษาทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม จนถึงการพัฒนาเป็นกิจกรรมอาสาต่อเนื่องแก่วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคมในหลายกรณี แต่ละครั้งนักศึกษาที่ลงพื้นที่ไม่ได้มีเฉพาะวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคมเท่านั้น แต่มีนักศึกษาคณะอื่น กระทั่งมหาวิทยาลัยอื่นที่มีจิตอาสาร่วมด้วย

งานวิจัยนี้ได้รับการออกแบบให้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัย เชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งเทคนิค วิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ใน กระบวนการเรียนรู้

และพัฒนา ซึ่งเป็นการวิจัยที่เน้นบทบาทของตัวผู้วิจัยในการลงพื้นที่ด้วยตนเอง ทั้งการ ศึกษาและการสังเกตแบบละเอียดในทุกๆด้านแบบเจาะลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการตีความด้วยทักษะของการวิเคราะห์เชิงเหตุและผล วิเคราะห์เรื่องราวและชีวิตทางสังคม ที่มีบุคคล เป็นผู้กระทำและเป็นผู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาและสถานการณ์ โดยยึดหลักการพื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพว่า เป็นการศึกษารากฏการณ์ในภาพรวม ไม่แยกบางส่วนหรือบาง องค์ประกอบมาศึกษา โดยผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามและสังเกตสิ่งที่ศึกษาอย่างเป็นธรรมชาติ

เทคนิค และวิธีการ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ลุ่มลึก (In - depth Interview) เพื่อทำความเข้าใจความคิดทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย รวมทั้งจากเรื่องเล่าและการถอดบทเรียนโดยคำถามนำอาจ ครอบคลุมประเด็นของแต่ละกลุ่ม การออกแบบคำถามแบบปลายเปิดและยืดหยุ่นในการพูดคุย เน้นการสร้างแนวคิด การตีความเพื่อให้เกิดความเข้าใจในมนุษย์และสังคม ให้ความสำคัญกับข้อมูลประเภทอัตชีวประวัติ โลกทัศน์และความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกบุคคล โดยใช้หลักความสัมพันธ์ ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมายให้มีการแลกเปลี่ยนอย่างเสรี อิสระ มีส่วนร่วม หลีกเลี่ยงการตีความ และความไว้วางใจ
2. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ผู้วิจัยใช้เพื่อศึกษากระบวนการปฏิบัติงาน กิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษา การดำเนินการตามความสนใจเพิ่มเติม หรือต่อเนื้อเรื่องและการพัฒนาไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมในห้องเรียนและอื่นๆ มีเป้าหมายหลักคือการร่วมกันสรุปบทเรียนจาก การเข้าพื้นที่ ทั้งในอดีต และหลังจากการเข้าสู่ภาคสนามรอบใหม่ขณะร่วมวิจัย หลักการ กระบวนการ ผลลัพธ์ ความเห็น ความรู้สึก หลังจากการเข้าพื้นที่แต่ละครั้ง แต่อย่างไรก็ตาม ยึดหลักการพูดคุยแบบยืดหยุ่น คำถามแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเหมือนการสนทนาในชีวิตประจำวัน
3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยใช้เทคนิค นี้ ขณะเข้าพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับนักศึกษาที่ปฏิบัติงานโครงการ กิจกรรมนี้ การเรียนรู้จากชุมชน ไปจนถึงการสังเกตและพูดคุยเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ สถานการณ์ของประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการทำให้ข้อมูล “พูด” ออกมาอย่างมี ความหมาย และสมเหตุสมผลที่สุด และการประสานงานกับหน่วยงานราชการและหน่วยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ไป

ร่วมโครงการนี้ด้วย 8 ใน ครั้ง โดยช่วงระหว่างการเตรียมทำวิจัย มีการไปทำกิจกรรมตามโครงการนี้ 1 ครั้งในเดือนมีนาคม 2562 และระหว่างการทำวิจัยมีกิจกรรมตามโครงการนี้ 1 ครั้งในเดือนมีนาคม 2563 แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์โควิด-19 ที่เริ่มจากปี 2563 มาจนถึงเดือนพฤศจิกายน 2564 ก็ส่งผลให้กิจกรรมโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่นของวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม และองค์กรเครือข่ายทั้งหมดที่วางแผนจะไปดำเนินงานสองครั้งในปี 2563 และอีก 1 ครั้งในปี 2564 ต้องหยุดชะงักลง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อภารกิจที่ การเก็บข้อมูล เพิ่มเติม และการสังเกตการณ์ แต่โดยพื้นฐานข้อมูลต่างๆ ได้มาค่อนข้างครบถ้วนแล้ว

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เลือกกิจกรรม “โครงการคืนสัญชาติให้คนไทยพลัดถิ่น” ที่นักศึกษาต้องมีจิตอาสา ทุ่มเททั้งเวลา กระทั่งค่าใช้จ่ายส่วนตัว และเป็นกิจกรรมที่มีความยากลำบาก เช่น ในการเดินทาง ที่พัก อาหาร ต้องมีจิตใจรักและทุ่มเทด้วยความรับผิดชอบเพื่อร่วมแก้ไขปัญหามาของชุมชน กิจกรรมกลุ่มเป็นหลัก และเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้กำลังใจ ช่วยเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องต่อ สาธารณะหลากหลายรูปแบบ

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมประจำและต่อเนื่องในโครงการ คืนสัญชาติให้คนไทยพลัดถิ่น ในพื้นที่สามอำเภอของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ อ.เมือง อ.บางสะพาน อ.ทับสะแก และ อ.เมือง จ.ระนอง

ขอบเขตด้านเวลา กำหนดช่วงของการศึกษา ตั้งแต่ปีที่วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มีการทำ บันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) กับกรมการปกครอง เมื่อปี 2558 ต่อเนื่องถึงสิ้นปี 2563

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการเรียนรู้ มีนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ ทั้งนักศึกษา นวัตกรรมสังคม (เป็นนายกสโมสรนักศึกษา 7 คน) คณะอื่น และมหาวิทยาลัยอื่น รวมทั้งสิ้น 30 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากเครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น 10 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากอาจารย์ที่ลงพื้นที่ร่วมกิจกรรม 6 คน และที่ปรึกษาจากองค์กรภาคี เครือข่ายที่ร่วมทำกิจกรรม 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการจำแนกจัดระบบข้อมูลเพื่อตอบคำถามในการตีความ และหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อแยกแยะเงื่อนไขและดูสาเหตุในความสัมพันธ์และกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ได้นำข้อมูล และบทสัมภาษณ์หลากหลายกลุ่มเป้าหมาย มาจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอ ดังนี้

บทที่ 4 แรงแบบดาลใจในการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยวิเคราะห์ข้อมูลและกิจกรรมของกลุ่ม นักศึกษา และแกนนำเครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น มานำเสนอในมิติของแรงแบบดาลใจต่อนักศึกษา ดังนี้

1. แรงแบบดาลใจภายนอกและภายในองค์กร
2. แรงแบบดาลใจภายในตัวตนของนักศึกษา
3. แรงแบบดาลใจจากชุมชน

บทที่ 5 ว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์โครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น ในการเรียนรู้ของนักศึกษาผ่านกรณีศึกษาในงานวิจัย ได้นำข้อมูลทั้งหมด ทุติยภูมิ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม มาประมวลวิเคราะห์ โดยนำเสนอในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. นิยามคนไทยพลัดถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดระนอง และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. กระบวนการดำเนินโครงการในลักษณะ PDCA ซึ่งแสดงถึงขั้นตอนการดำเนินงานของนักศึกษา

- PLAN การเตรียมพร้อมขั้นตอนการทำงาน การเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยี การบริหารจัดการการอบรมคน การเตรียมงาน เตรียมสถานที่

- DO การปฏิบัติโครงการทั้ง 9 ครั้ง ที่ลงไปทำ

- CHECK การตรวจสอบกระบวนการ คู่กันค่อนข้าง คึกคัก เพื่อแก้ปัญหา และวางแผนแก้ปัญหาในวันรุ่งขึ้น

- Act ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และรายงานปัญหาอุปสรรค

3. การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผล

ในบทที่ 6 การเรียนรู้บทบาทผู้นำผ่านกระบวนการจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนำข้อมูลการสัมภาษณ์ของนักศึกษากลุ่มเป้าหมายทั้งจากวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม

คณะอื่น และมหาวิทยาลัยอื่น มาประมวล วิเคราะห์ให้เห็นชัดเจนถึงการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ควบคู่กับการพัฒนา จิตสำนึกสาธารณะไปด้วย โดยจำแนกการนำเสนอเป็น 7 ด้านดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาอุดมการณ์
2. ความสามารถในการวิเคราะห์ระบบและโครงสร้าง
3. ความสามารถในการบริหารจัดการ
4. ความมีคุณธรรมและความเสียสละ
5. การเห็นประโยชน์ส่วนรวมและความรับผิดชอบต่อสังคม
6. การพัฒนาด้านจิตใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง และเอาชนะใจตนเอง
7. การเรียนรู้ Role Model จากตัวแบบนำอื่นๆ

5. อภิปรายผล

บทบาทเยาวชนนักศึกษาถือเป็นพื้นฐานอนาคตของสังคมไทย เป็นพื้นฐานของขบวนการทางสังคมแบบใหม่ ร่วมกับภาคประชาสังคมอื่นๆ ถือเป็นทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และเป็นรากฐานของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นรากฐานการเมืองของภาคประชาชน และเป็นพลังทางสังคมไปสู่ความเป็นธรรม การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนถ้าเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณค่าและมีจิตสำนึกสาธารณะที่มั่นคง มีอุดมการณ์เพื่อประชาชนที่ยากลำบาก และไม่ได้รับความเป็นธรรมทั้งนี้แรงบันดาลใจและความรู้สึกของนักศึกษารวมทั้งอาจารย์ต่อการไป เรียนรู้ในห้องเรียนนั้นจะเป็นกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อตนเองเป็นอย่างสูง และพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะที่ช่วยให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสอดคล้องกับคำกล่าวของ อ.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ว่าด้วยเรื่องบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนักศึกษาในหลายบทความ กล่าวคือ “วัยที่เราศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นวัยที่ดีที่สุดในชีวิตของมนุษย์ ทั้งชายและหญิงวัยหนุ่มสาวเป็น วัยที่ขึ้นบานกำลังวังชาก็แข็งกล้า สติปัญญาก็เฉียบแหลมที่สุดในอายุขัย พวกเราเพิ่งพ้นวัยเด็กมา และวัยเด็กนั้นก็ทุเรศเพราะไม่เตียงสา และพวกเราก็กังขังไม่บรรลุวัยผู้ใหญ่ วัยผู้ใหญ่ที่ทุเรศเพราะมีเรื่องกวนใจต้องรับผิดชอบต่อจุกจิก การประกอบอาชีพก็เต็มไปด้วยอุปสรรคครกใจ ใจเราจะปล่อยให้โอกาสแห่งวัยหนุ่มสาวให้ล่วงผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์” ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้

ผ่านการปฏิบัติงานจริงของนักศึกษาจะช่วยสร้างให้มีแรงบันดาลใจต่อการทำงานและการใช้ชีวิตในอนาคต

การได้เรียนรู้จากประชาชนยังเป็นการหล่อหลอมตนเอง จนเกิดอุดมการณ์ที่จะต่อสู้กับปัญหา ดังผู้นำทางความคิดและนักปฏิบัติคนสำคัญหลายคนที่ได้เรียนรู้ปัญหาประชาชนจากการเดินทางลงไปหาประชาชนสอดคล้องกับการศึกษาของอนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรุษ วิสารทสกุล (2540) กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เป็นคุณลักษณะที่สำคัญและ มีความหมายอย่างยิ่งในสังคมทำให้เกิดประชาสังคมคือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึง ชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบ โดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้ม ความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองจะสามารถรวมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ คือการทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคมไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาก็กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

3. การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลาย จึงจำเป็นต้องสร้างขั้นพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อม เกิดขึ้นได้ ซึ่งความต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน สำนึกสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสารการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เป็นส่วนที่ทำให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางนำไปเกิดจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ กระบวนการ PAR ที่นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเปา โลแฟร์ที่ว่า กระบวนการเรียนรู้ของระบบการศึกษาและวัฒนธรรมผ่าน

วาทกรรมที่ทรงคุณค่าและมีความหมายยิ่งต่อการค้นหาความหมายของประชาธิปไตยในการศึกษา และพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ ทุกคนต้องเป็นผู้นำคิดและทำด้วยตนเอง ต้องเข้าใจมายาคติ เชื่อว่าทุกคนมีอิสระ เต็มโตได้ รวมทั้งแนวคิดของเปาโลแฟร์ที่ว่า เราต้องการครูแบบใหม่ที่เก่งกาจเหนือกว่าคนอื่น หรือต้องการ ครูผู้ชวนให้ทุกคนมีกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง แนวคิดที่เชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริง และภาษาเล่าเรื่องของชาวบ้าน เป็นการใคร่ครวญและตอกย้ำความเข้าใจบางอย่างให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นการทำให้เข้าใจประชาธิปไตยในการศึกษา และจิตวิญญาณ (Popular ed) โดยที่การศึกษาแบบใหม่เน้นความเป็นมนุษย์ เปิดโอกาสให้ซักถาม คิดวิเคราะห์ มิใช่บอกเล่าท่องจำสถานะครู ลูกศิษย์ ไม่ควรเป็นผู้รอบรู้-ผู้เฒ่าเขลา ทว่าต้องปรับระดับให้เท่าเทียมกันด้วยการเสวนาที่มีปฏิสัมพันธ์กันแนวราบ เปิดโอกาสทั้งสองฝ่ายช่วยกันคิดเสนอแนะ ตั้งคำถามให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ให้พวกเขาารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเน้นเสรีภาพและการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติด้วยกันทำแล้ววิพากษ์วิจารณ์ทบทวนเป็นทฤษฎีที่ดีขึ้นและกระทำต่อเนื่อง

ข้อค้นพบจากการวิจัย เมื่อนำข้อมูลการศึกษา จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ร่วมกับการสังเกตการณ์ มาวิเคราะห์ข้อมูลประกอบทฤษฎีต่างๆ มีข้อสรุปดังนี้

1. จากทฤษฎีประสบการณ์นิยม: “การเรียนรู้โดยลงมือกระทำ” ที่พัฒนาสู่ปรัชญา “พิพัฒนาการนิยม (Progressivism)” ที่ให้ความสนใจอย่างมากต่อ “การปฏิบัติ หรือ การลงมือกระทำ” เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ นักศึกษาได้รับอิสระริเริ่มความคิดและลงมือทำตามความคิด ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์และใช้กระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จากนักปรัชญา จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่เสนอ “Learning by doing” “หรือการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำฝึกปฏิบัติ ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ จากการกระทำในสถานการณ์จริง ซึ่งการเรียนรู้แบบก้าวกระโดดของนักศึกษาจะเป็นหนทางก้าวหน้าไปสู่การ เปลี่ยนแปลง สังคมและวัฒนธรรม” (Progressive Road to Culture)

2. จากการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะและเรียนรู้สิทธิมนุษยชน ผ่านประสบการณ์ เชิงชุมชนในโครงการฯนี้ ช่วยให้เกิดความตระหนักถึงความเข้าใจ โครงสร้างปัญหาของสังคม การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และการผลักดันให้มีระบบสวัสดิการสังคม ที่ดูแลคุณภาพชีวิตของผู้คนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม ไม่มีความเหลื่อมล้ำ กระบวนการเรียนรู้ผ่านการ ลงมือทำได้ควบคู่กับกระบวนการ

เรียนรู้และปลูกฝังให้นักศึกษามีจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะเรียนรู้วิชาการในห้องเรียนแล้ว การเข้าใจสังคม การรู้จักมีอุดมการณ์ทำงานเพื่อสังคมและ การรับผิดชอบต่อสังคมก็เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวเป็นเรื่องที่เสริมความเข้าใจต่อหลักสิทธิมนุษยชนในหลายมิติ โดยเฉพาะหลักสัญญาชาติที่เป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยย์ในสังคม การที่นักศึกษาได้มีประสบการณ์อย่างเข้มข้นด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อสิทธิ ของคนไทยพลัดถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง และมีปัจจัยเอื้อทั้งภายในตัวตนของนักศึกษา ปัจจัยเอื้อจาก กระบวนการทำงานที่ให้นักศึกษาได้ร่วมวางแผนและลงมือทำด้วยตัวเอง และปัจจัยสนับสนุนจาก หลายฝ่าย จึงมีผลสำคัญต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะที่นำไปสู่การเข้าร่วมเรียนรู้และขับเคลื่อน กับปัญหาของประชาชนกลุ่มต่างๆ และพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมตามสถานการณ์ที่เป็นจริงของแต่ละคน โดยจะพัฒนาตามการเรียนรู้และการลงมือทำงานประสบการณ์เชิงชุมชนของแต่ละคน ช่วยเสริมสร้างพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะที่เข้มข้นและยั่งยืน จนนำไปสู่อุดมการณ์ที่มั่นคงของแต่ละคน

3. การแสดงออกถึงการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะมีหลายลักษณะ อาทิเช่น การที่นักศึกษาอาสาสมัครโครงการนี้อีกหลายๆ ครั้ง แม้จะไม่มีผลตอบแทนหรือผลต่อการเรียนเชิง คะแนน หรือพ้นจากตำแหน่งในสโมสรนักศึกษา กระทั่งจบการศึกษาไปแล้ว ที่สำคัญคือ การมีความสนใจไปเรียนรู้ร่วมกิจกรรมที่ประชาชนเดือดร้อนต่างๆ อีกจำนวนมาก ซึ่งอาจมีทั้งไป ร่วมกับกิจกรรมสโมสรนักศึกษา หรือไปร่วมกับศูนย์ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม หรือไปกันเอง แสดงถึงความสำนึกพื้นฐานของจิตสำนึกสาธารณะที่สำคัญประการหนึ่ง คือความเชื่อมั่นในพลังของตนเองว่าจะสามารถมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงแก้ไขสังคมได้และสะท้อนถึงความ เข้มแข็งของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้การตัดสินใจเลือกการทำงานหลังจบการศึกษา ของหลายๆ คน สะท้อนผลของการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ที่ยังมุ่งหวังจะทำงานช่วยเหลือสังคมอย่างจริงจังต่อไป เช่น การไปทำงานด้านธุรกิจเพื่อสังคม การไปทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนการทำงานที่ต้องประสานงานกับชุมชนต่างๆ รวมทั้งเส้นทางของการมุ่งหวังจะเป็นนักการเมืองรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยและสังคมที่ดีงามในความคิดของตน จำนวนหนึ่งทำงานอิสระ กลับไปทำงานที่ภูมิลำเนา ทำงานราชการและเป็นนักธุรกิจ แต่ก็น่าจะอนุมานได้ว่า จิตสำนึก สาธารณะที่พัฒนาขึ้นในวัยเรียนผ่านโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่นนี้ จะยังคงเป็นส่วนหนึ่ง ของภาพประทับใจและแนวคิดในการดำรงวิถีชีวิต

ของแต่ละคนต่อไป

4. บทบาทของวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม ในการทำ MOU “โครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น” กับกรมการปกครองและภาคีเครือข่าย ในภารกิจที่ช่วยเหลือชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง แม้ไม่มีงบประมาณใดๆ สนับสนุนจากราชการ เป็นฐานตั้งต้นให้เกิดภารกิจเชิงชุมชนที่ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เข้มข้น รวมถึงโครงการอื่นๆ ต่อเนื่อง เมื่อประกอบกับโครงสร้างการดำเนินงานของวิทยาลัยฯ ที่จัดตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม” ขึ้น เพื่อดำเนินภารกิจร่วมกับภาคประชาสังคม และภาคประชาชนนอกมหาวิทยาลัย ในกิจกรรม นอกห้องเรียนเชิงชุมชน ซึ่งมีทั้งกิจกรรมร่วม และการได้รับเงินทุนสนับสนุนกิจกรรม อีกทั้งการมี “สโมสรนักศึกษา นวัตกรรมสังคม” ที่เป็นทางการและได้รับการยอมรับจากวิทยาลัยฯ คณะอาจารย์ และนักศึกษาเป็นกำลังหลักในการรับผิดชอบการดำเนินงานโครงการฯ นี้ และโครงการอื่นๆ ร่วมกับศูนย์ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม วิทยาลัยฯ และหลายๆ กิจกรรมร่วมกับฝ่ายพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต จนเป็นที่ยอมรับของเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งในมหาวิทยาลัย ที่สำคัญคือการสนับสนุนงบประมาณสมทบจากกองทุนนวัตกรรมสังคม และมหาวิทยาลัยรังสิตในโครงการต่างๆ ดังแผนภาพนี้

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม ควรอย่างยิ่งที่จะพัฒนางาน “โครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น” ตาม MOU กับกรมการปกครอง ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่อไป โดยสนับสนุนบทบาทของศูนย์ ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม และสโมสรนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนางานเชิงนโยบาย ให้มีความคืบหน้าและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในโครงการนี้ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เครือข่ายแก้ปัญหาการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่น มูลนิธิชุมชนไทย รวมทั้งพัฒนาโครงการที่มีกระบวนการทำงานกับชุมชนอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ เพิ่มเติม เพื่อให้มีความหลากหลายและขยายให้นักศึกษามีโอกาสเข้าร่วมมากยิ่งขึ้น

2. การค้นพบจากงานวิจัยว่า จุดเริ่มต้นของแต่ละคนส่วนใหญ่เริ่มจากการมีโอกาสดำเนินงาน เชิงอาสาแบบมนุษยธรรม รวมทั้งกิจกรรมรายวิชา และกิจกรรมต่างๆ นอกห้องเรียนของวิทยาลัยฯ เมื่อได้มาร่วมโครงการคืนสัญชาติคนไทยพลัดถิ่นก็จะยิ่ง

พัฒนาต่อเนืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นควรมีการพัฒนากิจกรรมหลากหลายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ นักศึกษารุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้ ความรู้สึกที่ตึงตังต่อผู้คนที่เกิดความเข้าใจต่อสังคม และจะช่วยเป็นพื้นฐานให้กับนักศึกษาต่อยอดเสริมสร้างและพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะดียิ่งขึ้น

3. การพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรปริญญาตรีที่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมเชิงชุมชน ให้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การเปิดวิชาเลือก 6 หน่วยกิตในภาคฤดูร้อน เพื่อเป็นทางเลือกให้นักศึกษาที่สนใจจะไปเรียนรู้ประสบการณ์เชิงชุมชนสามารถไปได้ 1-2 เดือน

4. การให้โอกาสและทางเลือกในการฝึกงานแก่นักศึกษาตั้งแต่ปีที่ 2 และสามารถเลือกฝึก แยกได้สองครั้งๆ ละสองเดือน เพื่อให้ นักศึกษาค้นพบความสนใจที่ชัดเจนของตนเอง และเตรียมการพัฒนาศักยภาพได้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง

ข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัย

1. การสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมทางสังคมอย่างมีแผนงานชัดเจน และต่อเนื่อง

2. การจัดให้มี “ทุนนักกิจกรรมทางสังคม” สำหรับนักเรียนที่มาศึกษาต่อมหาวิทยาลัยรังสิต เพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนที่มีจิตอาสาดำเนินงานกิจกรรมทางสังคมมาก่อน และเป็นกำลังเสริมให้ คณะต่างๆรวมทั้งมหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะต่อไป

3. สนับสนุนให้มีการจัดทำเว็บไซต์จิตอาสาโดยตรงของมหาวิทยาลัย หรือดำเนินการโดย สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต เนื่องจากกิจกรรมรายวิชาของหลายคณะมีการส่งเสริมให้ นักศึกษามีจิตอาสาไปเรียนรู้และช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนต่างๆอยู่เป็นประจำ ถ้างานของมหาวิทยาลัย หรือสโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัย ได้มีการรวบรวมและริเริ่มกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ เพื่อให้ นักศึกษาได้ร่วมงานจิตอาสา และอาจพัฒนาเป็นโครงการที่มีแผนงานชัดเจนและต่อเนื่อง โดยนักศึกษาทุกคนสามารถมาเรียนรู้และร่วมงานด้วย จากงานวิจัยพบว่าการได้ทำงานจิตอาสา รูปแบบต่างๆ เป็นฐานของการก้าวต่อไปในงานที่ยากและซับซ้อนขึ้น อันจะส่งเสริมการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาตามที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวัง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ น่าจะเป็นฐานในการวิจัยเพื่อปฏิรูปการศึกษาที่ไม่ใช่เพียงแต่การปรับปรุงระบบกิจกรรมนอกห้องเรียน การทำงานจิตอาสา การสอน การสอบ การให้คะแนนหรือระบบการฝึกงาน แต่ควรต้องมีการปรับปรุงปรัชญาการศึกษาพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่ออกนอกกรอบเดิม และมีทางเลือกใหม่ๆ ในการพัฒนานักศึกษา เพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้ของสังคมและมีจิตสำนึกสาธารณะต่อสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2561). ประวัติศาสตร์ขบวนการกรรมกร ขบวนการชาวนาและ
นักศึกษา . *วารสารวิจัยสังคมปีที่ 41*.
- ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2543). *ประสบการณ์ชีวิตและข้อคิดสำหรับหนุ่มสาว* (พิมพ์ครั้งที่ 7) .
กรุงเทพฯ :มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ป๋วย อึ๊งภากรณ์ .(2558). *คมความคิด ลิขิตอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์*, งานรำลึก
อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ 9 มีนาคม 2558. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- เปาโลแพร์. (2559). การศึกษาของผู้ถูกกดขี่ Pedagogy of the Oppressed ใน
อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง. *วารสารสงขลานครินทร์ (สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์)*,
22(2).
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2544). *ลุกขึ้นสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย . คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- พฤตศิลาณ ชุมพล. (2546). *ความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจวร. (2543) . *สำนักไทยที่พึ่งปรารถนา* . กรุงเทพฯ:
มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย .
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2543). *จุดประกายการปฏิรูปการเรียนรู้สู่สหสวรรค์ใหม่*.
กรุงเทพฯ :คุรุสภา ลาดพร้าว
- วัลลยา ธรรมอภิบาล. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิต
ระดับปริญญาตรี*. มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.
- วิทยากร เชียงกุล. (2511). *เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน*. วารสารชุมทอง วันสถาปนา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2543). *อันจึงมาหาความหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 15) กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์สามัญชน.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. (2546). *ปุมประวัติศาสตร์มหิดลเพื่อประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ.
- สิริพร สมบูรณ์บูรณะ. (2550). *ความอยู่รอดของชุมชนข้ามชาติบนเส้นพรมแดนไทย-
พม่า กรณีศึกษาชุมชนไทยพลัดถิ่นระนอง-เกาะสอง (ไทย-พม่า)*, *วารสาร
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 1(1).

- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2547). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ.
- เสนีย์ เสาวพงศ์. (2543). *ปีศาจ* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรคบุ๊คส์.
- เสนีย์ เสาวพงศ์. (2496). *ความรักของวัลยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รวมสาส์น.
- แสดน กীরตินวนันท์. (2552). *การพัฒนาสังคมและชุมชนภายใต้จิตสาธารณะ*. วารสาร *การเมืองการปกครอง*, 9(2).
- สุนี ไชยรส. (2561). *บทบาทภาคประชาสังคม: เราคือการเมืองภาคประชาชน*. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรังสิต .
- สุนี ไชยรส. (2561). *เอกสารประกอบการสอน "วิชาการเมืองกับสิทธิชุมชน" วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต*.
- สุริยะใส กตะศิลา. (2561). *บทบาทของม.รังสิตกับการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลไทย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต .
- สุวิจิต จรุงเกียรติกุล. (2561). *เว็บทรูปลูกปัญญา* โพสต์โดย plook teacher, 13 มีค 61 สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน, ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- หฤทัย อาจปร. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิต*. สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์ .
- อนุชาติ พวงลำสี และวีรบูรณ์ วิสารทกุล. (2543). *ประชาสังคม : คำ ความคิดและความหมาย*[จุลสาร]. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อำพรณ โอดระกุล. (2515). *เจ้าชายน้อย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อนุช อาภาภิรม. (2519). *โลกทรรศน์เยาวชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2) . กรุงเทพฯ : ศูนย์สังคมนิทรรศน์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2559). *ขบวนการสิทธิมนุษยชน : กรณีขบวนการสิ่งแวดล้อม และขบวนการสตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- เสนห์ จามริก. (2516). *หลักการ สิทธิ เสรีภาพ หลังปฏิวัติ ตุลาคม 2516*. ปาฐกถา มูลนิธิโกลด คีมทอง ครั้งที่ 2 วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2518 ณ ห้องประชุมคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the source of learning and Development*. New Jersey: Prentice-Hall.

ความเป็นไปได้ในการควบคุมผู้กระทำความผิด โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) The Possibility of Using Electronic Monitoring Devices to Supervise Offenders in the Eastern Economic Corridor (EEC)

จอมเดช ตริเมฆ¹

วันรับ: 30 เมษายน 2565 วันแก้ไข: 9 พฤษภาคม 2565 ยอมรับ: 24 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด แนวปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และ3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อนำเสนอต่อกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงแรงงาน เป็นการศึกษาวิจัยผสมผสาน (Mixed Method) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารวิชาการและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 ท่าน รวม 8 ท่าน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชญาวิทยา และกฎหมายกับกระบวนการยุติธรรม กลุ่มที่ 2 ผู้มีความรู้ความเข้าใจ

¹ ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม, มหาวิทยาลัยรังสิต

ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด กลุ่มที่ 3 ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในวัยแรงงานและเคยถูกควบคุมโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) และกลุ่มที่ 4 ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative research) ทั้งหมด 1,240 ตัวอย่าง จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา

ผลการวิจัยพบว่า ในกลุ่มประเทศที่มีแนวคิดแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และ สิงคโปร์ ทางเลือกของการลงโทษเรียกว่า “มาตรการลงโทษระดับกลาง” (Intermediate Punishment) ซึ่งเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดที่อยู่ กึ่งกลางระหว่างการจำคุกปกติและการคุมประพฤติ โดยผู้กระทำผิด จะถูกคุมประพฤติอย่างเข้มงวด กว่าปกติเพราะถือว่ามีโทษอยู่ แต่โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดจะเป็นโทษที่ไม่รุนแรงเหมือนการจำคุก โดยมีลักษณะการลงโทษเช่น การทำงานบริการเพื่อสังคม (Community Service) มาตรการควบคุมสอดส่องแบบเข้ม หรือการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation) การติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) การควบคุมตัวในที่พักอาศัย (Home Incarceration/ House Arrest) การคุมขังหรือจำกัดบริเวณผู้ต้องโทษใน ความผิดไม่ร้ายแรงไว้ในสถานที่ซึ่งไม่ใช่เรือนจำ (House Arrest with Electronic Monitoring) และศูนย์ควบคุมในชุมชน (Residential community correction) เป็นต้น ผลการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อนโยบายกรณีรัฐจะใช้การควบคุมผู้ติดยาเสพติด หรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย (ยาบ้าเฮโรอีนและยาเสพติดอื่นน้อยกว่า 20 กรัม) โดยใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และให้มีการจ้างงานตามอัตราค่าแรงขั้นต่ำตามปกติ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 44.11 หรือ 547 คน เห็นด้วยต่อนโยบายดังกล่าว แบ่งออกเป็นเห็นด้วยอย่างยิ่ง 130 คน และ เห็นด้วย 417 คน โดยมีประชาชนจำนวน 448 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 36.13 ของผู้ให้ข้อมูลไม่เห็นด้วยต่อนโยบายดังกล่าว และมีประชาชนจำนวนร้อยละ 19.76 เท่านั้น (245 คน) ที่ไม่เห็นด้วยต่อนโยบาย แบ่งออกเป็นไม่เห็นด้วย 172 คน และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 73 คน สำหรับแนวทางในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ต่อกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงแรงงาน มีข้อเสนอทั้งสิ้น 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่

1 ผู้กระทำผิดไม่ต้องเข้าเรือนจำ โดยให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดจำคุกในสถานที่อื่น คือให้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งแนวทางนี้จะต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา และกฎกระทรวง แนวทางที่ 2 ให้ผู้กระทำผิดที่รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของโทษที่ได้รับ ออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทนการจำคุกโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) แนวทางนี้สามารถกระทำได้ง่ายกว่าแนวทางที่ 1 เนื่องจากไม่ต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา โดยกระทำได้เพียงเสนอให้กระทรวงยุติธรรมแก้ไข “กฎกระทรวง กำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขังจำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหาจำเลย หรือผู้ซึ่งต้องจำคุก ตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552” สำหรับข้อจำกัดที่เป็นภาระต่อเจ้าของกิจการโรงงานเท่านั้น แนวทางที่ 3 สนับสนุนโครงการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ตามที่ได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ (นาร์อง) ที่เรือนจำชั่วคราวบ้านบึงถ่อ จังหวัดชลบุรี ไปแล้วเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2563 และแนวทางที่ 4 การนำผู้ต้องขังออกไปทำงานแบบไปเข้าเย็นกลับ โดยมีข้อเสนอให้สามารถเพิ่มจำนวนผู้คุมต่อผู้ต้องขังออกไปทำงานแบบไปเข้าเย็นกลับจากเดิมที่ใช้ผู้คุม 1 คนต่อผู้ต้องขัง 20 คน เป็นผู้คุม 1 ต่อผู้ต้องขัง 50 คนโดยให้ผู้ต้องขังติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ระหว่างทำงานเพื่อป้องกันการหลบหนี

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, กระบวนการยุติธรรมทางเลือก, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว, ยาเสพติด

Abstract

This research aimed: 1) to investigate best practices, problems, and hindrance related to the redirecting of offenders from the justice system applied by other countries, 2) to explore public attitudes towards the use of electronic monitoring devices to propose approaches and, 3) to propose suggestive approaches for the supervision of offenders using electronic monitoring devices in the EEC to the Ministry of Justice and the Ministry of Labor. This qualitative research applied mixed methods including document research and in-depth interviews with eight key informants divided into four groups (two informants each) including those well knowledgeable about criminology (Group 1), those knowledgeable about rehabilitation (Group 2), drug offenders of working age supervised using electronic monitoring devices (Group 3), and business/ industrial entrepreneurs in the Eastern Economic Corridor or EEC (Group 4). The research collected data from 1,240 samples available from three provinces: Chonburi, Rayong, and Chachoengsao.

The result revealed that the United States, England, Australia, and Singapore had best practices. The countries were found to apply an alternative punishment known as “intermediate punishment.” This form of punishment which is a mixture of imprisonment and probation is more strictly but less harsh than imprisonment. Through intermediate punishment, offenders were found to be supervised through their community services under the supervisory measures including intensive supervision probation, the use of electronic monitoring devices, home incarnation or house arrest, house arrest with electronic monitoring, residential community correction, etc. The analysis of the quantitative data revealed that the 574 samples in the EEC or 44.11% agreed with the application of electronic monitoring devices to the supervision of drug offenders who were drug addicts and dealers (possessing heroine or other drugs of less than 20 grams) and the employment of drug offenders with minimum wage.

The 574 samples' results were divided into 'Mostly agree (130 samples) and "Agree" (417 samples). In addition, 448 samples or 36.13% expressed no opinions towards the policy. 245 samples or 19.76% disagreed with the policy: "Disagree" (172 samples) and "Mostly disagree" (73 samples). The research recommended four approaches of the supervision of defenders using the electronic monitoring system: 1) having offenders to work in industrial factories instead of being imprisoned (the amendment of the Thai Criminal Code and ministerial regulations should be carried out if this approach is implemented), 2) having offenders completing at least one-third imprisonment period wear electronic monitoring devices; this approach required no amendments of the Thai Criminal Code but the proposition to the Ministry of Justice to amend the Ministerial Regulations on Designation of Other Places as Prisons for the Supervision of Offenders or the Imprisonment of Persons Pursuant to Final Judgment B.E. 2552 (2009) specially for limitations burdening factory owners , 3) carrying on the Correction Industrial Estate Project as piloted in Ban Bueng Temporary Prison, Chonburi, in November 2020, and 4) organizing a one-day working program where imprisoned persons would be allowed to leave for work in the morning and come back in the late afternoon; in this approach more offenders wearing electronic monitoring devices for escape prevention could be allowed to work out of the prison, and one prison custody official normally supervising 20 offenders could supervise up 50 offenders.

Key words: Criminal Justice, Diversion Programmes, Eastern Economic Corridor, Electronic Monitoring, Narcotics

1. บทนำ

จากรายงานสถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2563 พบว่ามีจำนวนนักโทษเด็ดขาดทั้งสิ้น 314,080 คน และจากจำนวนดังกล่าวพบว่ามีนักโทษเด็ดขาดในความผิดตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดมากถึง 251,824 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 80.17 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด (กรมราชทัณฑ์, 2563) ผู้กระทำผิดตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นผู้กระทำความผิดรายย่อยตาม พ.ร.บ.ยาเสพติด พ.ศ.2560 มาตรา 66 (จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้หรือมีน้ำหนักสุทธิ เกินปริมาณที่กำหนด ตามมาตรา 15 วรรค3 แต่ไม่ถึง 20 กรัม มีโทษจำคุกตั้งแต่ 4 ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 400,000 –5,000,000 บาท) และมาตรา 64 (ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้หรือมีน้ำหนักสุทธิ ไม่เกินปริมาณที่กำหนด ตามมาตรา 15 วรรค 3 แต่ไม่ถึง 20 กรัม มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000 –200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) (กองควบคุมวัตถุเสพติด, 2564) ซึ่งพลเอก ไพบูลย์ คุ้มฉายา อธิบดีรัฐมนตรีนับว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ให้คำนิยามบุคคลกลุ่มนี้ว่าแรงงานอาชญากรรมยาเสพติด โดยกล่าวว่า “ปัจจุบันทั่วโลกเห็นตรงกันว่าโทษจำคุกไม่ใช่ทางออก เพราะไม่สามารถกล่อมเกลานักโทษคดียาเสพติดได้ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดกว่า 2 แสนคน ไม่ใช่หนักคำร้ายใหญ่แต่เป็นแรงงานอาชญากรรมยาเสพติด” (กรุงเทพธุรกิจ, 2557)

เนื่องด้วยเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีความต้องการแรงงานกว่า 2 ล้านคนในปี พ.ศ. 2564 (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดเห็นควรให้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการจำแนกผู้กระทำผิดคดียาเสพติดที่อยู่ในวัยแรงงานและศาลสั่งให้จำคุกฐานจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองตามมาตรา 66 และ 67 ให้สามารถเลือกรับโทษได้ คือ รับโทษตามปกติ หรือ สมัครใจทำงานเป็นแรงงานอุตสาหกรรม ณ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยกรมราชทัณฑ์สนับสนุนค่าอาหาร 49 บาทต่อคนต่อวันตามปกติ ให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในการควบคุม ได้รับค่าจ้างในอัตราครึ่งหนึ่งของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ในงานวิจัยฉบับนี้คือ

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิด แนวปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการดำเนินการหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ
- 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อนำเสนอต่อกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงแรงงาน

2. ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาถึงทฤษฎีทางอาชญาวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีตราที่กล่าวถึงปัญหาของการนำผู้กระทำผิดเล็กน้อยเข้าสู่เรือนจำ และจะทำการศึกษาแนวคิด แนวปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการดำเนินการหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อแรกดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีตรา Labeling Theories

หลักคิดของทฤษฎีตรามีมุมมองต่อพฤติกรรมอาชญากรรมแตกต่างจากทฤษฎีอาชญาวิทยาทั่วไป เนื่องจากไม่ได้มองหรือศึกษาที่ตัวอาชญากรหรือพฤติกรรมอาชญากรรมโดยตรง แต่มุ่งประเด็นไปศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับปฏิกิริยาหรือการโต้ตอบของสังคม ซึ่งหมายความรวมถึงประชาชนและเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมในสังคม ที่มีต่อตัวบุคคลที่กระทำผิดหรือพฤติกรรมผิดกฎหมายนั้น แล้วนำมาวิเคราะห์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคล กล่าวคือมีอิทธิพลทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และวิเคราะห์ปฏิกิริยาของสังคมว่ามีผลต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิดอย่างไร จะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีตราได้รับอิทธิพลมาจากหลักการพื้นฐานของทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของภาษาหรือสัญลักษณ์ที่ได้ถูกใช้ในกระบวนการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้โดยมีหลักการพื้นฐานว่าบุคคลจะสร้างหรือมีความสำนึกหรือให้ความหมาย

แก่ตนเอง (Individual's Identify and Self-concept) ต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ใด เฉพาะในกระบวนการติดต่อสื่อสารในสังคมเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากบทความของนักสังคมศาสตร์แนวนี้ต่างก็ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนของความหมายที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวของบุคคล โดยผ่านทางภาษาพูด กริยาท่าทาง และสัญญาณต่างๆ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์

หนังสือของนักอาชญาวิทยาที่ชื่อว่า ฮาเวิร์ด เบคเกอร์ เรื่อง “คนนอกสังคม: Outsiders” (Becker, 1963) ได้นำเสนอวิธีการและกระบวนการโต้ตอบของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้อย่างละเอียด และเบคเกอร์ได้เรียกบุคคลที่ถูกตีตราทางสังคมว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอาชีพหรือถาวร (Career Deviance) เบคเกอร์ได้กล่าวถึงวิธีการที่สังคมให้คำนิยามและวิธีการโต้ตอบต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ว่า

“ขั้นตอนสำคัญที่สุดในการบวนการสร้างรูปแบบที่มั่นคงของพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรืออาชญากรรมคือประสบการณ์จากการที่ถูกจับกุมและถูกสังคมกล่าวหาว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน การที่บุคคลจะเข้ามาอยู่ในขั้นตอนนี้ขึ้นอยู่กับการที่บุคคลอื่นในสังคมกระทำต่อเขา... การถูกจับกุมและถูกประณามว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน จะมีผลสำคัญภายหลังต่อการที่บุคคลจะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมและการสร้างความรู้สึกหรือความสำนึกว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน”

(Becker, 1963)

เบคเกอร์ได้นำหลักการปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์มาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า เกิดจากปฏิกริยาโต้ตอบของคนในสังคม กล่าวคือกลุ่มคนในสังคมได้สร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อทำให้พฤติกรรมที่แตกต่างไปจากค่านิยมหรือบรรทัดฐานสังคม เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน และได้นำหลักเกณฑ์นี้ไปใช้ตีตรากับบุคคลบางประเภท ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็นคนนอกสังคม (Outsiders) เช่นเดียวกันกับการจับกุมผู้กระทำความผิดรายย่อยเข้าสู่เรือนจำ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้ไม่สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติได้เมื่อพ้นโทษ

แนวปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการดำเนินการหันเหผู้กระทำผิด ออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด แนวปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการดำเนินการหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากการดำเนินงานในต่างประเทศ โดยได้ทำการคัดเลือกมาทั้งสิ้น 4 ประเทศได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และ สิงคโปร์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีทางเลือกของการลงโทษเรียกว่า “มาตรการลงโทษระดับกลาง” (Intermediate Punishment) ซึ่งเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการจำคุกปกติและการคุมประพฤติ โดยผู้กระทำผิดจะถูกคุมประพฤติอย่างเข้มงวดกว่าปกติเพราะถือว่ายังมีโทษอยู่แต่โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดจะเป็นโทษที่ไม่รุนแรงเหมือนการจำคุก (ซัสวาลย์ สงวนพันธุ์, 2560) โดยมีลักษณะการลงโทษเช่น การทำงานบริการเพื่อสังคม (Community Service), มาตรการควบคุมสอดส่องแบบเข้มหรือการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation) ได้แก่ การต้องเข้าพบเจ้าหน้าที่บ่อยมากขึ้น การรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่สามสิบครั้งต่อเดือน (Morris & Tonry, 1990) การควบคุมตัวในที่พักอาศัย (Home Incarceration/House Arrest) (Johnson, 1989), การคุมขังหรือจำกัดบริเวณผู้ต้องโทษใน ความผิดไม่ร้ายแรงไว้ในสถานที่ซึ่งไม่ใช้เรือนจำ (House Arrest with Electronic Monitoring) และศูนย์ควบคุมในชุมชน (Residential community correction) การติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) เป็นต้น (American Probation and Parole Association, 1989)

ประเทศอังกฤษ มีรูปแบบการลงโทษทางเลือกที่เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศได้แก่ การควบคุมและสั่งให้ฝึกอบรม (Detention and training order) ซึ่งเป็นมาตรการในการกักขังผู้กระทำผิดที่มีความผิดที่มีอายุระหว่าง 12- 17 ปีซึ่งได้กระทำ ความผิดที่อาจลงโทษจำคุกได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ, การคุมขังในสถานที่ที่กระทรวงมหาดไทย (Home Office) กำหนดเช่น ในสถานที่ราชการส่วนท้องถิ่นหรือคุมขังในบ้านของผู้ถูกคุมขังเอง, คำสั่งให้ฟื้นฟูในชุมชน (Community Rehabilitation Order) เป็นต้น (มนสิชา บุณนาค และ อุทัย อาทิวช, 2556) นอกจากนี้ยังมีการประกาศกฎหมาย The Crime and Disorder

Act 1998 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีอำนาจเตือนผู้กระทำความผิด แทนการส่งฟ้องคดีต่อศาล โดยนำแนวคิดในเรื่องการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ และได้รับผลสำเร็จจากการใช้วิธีการดังกล่าวเพราะผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดมีความพึงพอใจกับวิธีการที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำ ความผิดแทนที่จะเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิด และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมีส่วนร่วมมากขึ้น (Goold & Young, 1999)

ประเทศออสเตรเลีย ได้มีการนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาบัญญัติไว้เป็น กฎหมายเพื่อนำมาใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการ สูงสุด หรือศาลยุติธรรม โดยมีการออกพระราชบัญญัติอาชญากรรม (ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์) ค.ศ. 2004 กฎหมายฉบับนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ใช้วิธียุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้กับคดีเกือบทุก ประเภท ตั้งแต่คดีไม่ร้ายแรงจนถึงคดีร้ายแรงที่สามารถรับโทษจำคุกได้ถึง 14 ปี รวมทั้งคดีทางเพศ (ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา, 2553) ดังนั้น ผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติอาชญากรรม (ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์) ค.ศ. 2004 จึงมีทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ โดยเป็นผู้กระทำผิดที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และสามารถใช่วิธีการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ขั้นตอนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นวิธีการเบี่ยงเบนคดีก่อนถึงศาลสำหรับหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคดีมายังวิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ ผู้กระทำผิด และเหยื่อต้องมีอายุ 10 ปีขึ้นไป และทั้งสองฝ่ายต้องยินยอมเข้าร่วม และผู้กระทำผิดต้องยอมรับผิดขอต่อการกระทำผิด (Accepting Responsibility for Offences) ผู้ประสานการไกล่เกลี่ยนั้นจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ บุคคลธรรมดา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ต้องได้รับการแต่งตั้งจาก “Chief Executive” ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดตามพระราชบัญญัตินี้ (Australian Institute of Health and Welfare, 2013)

ประเทศสิงคโปร์ มีจุดเด่นอย่างมากในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยมีพระราชบัญญัติ The Children and Young Persons Act 2001 ส่งเสริมให้มีมาตรการเบี่ยงเบน (Diversion) คดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธี

การประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้แก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยการดำเนินการประชุม จะมีการอภิปรายถึงการกระทำของเด็กและเยาวชน ความน่าละอายที่จะนำมาสู่ครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวรวมทั้งการให้เด็กและ เยาวชนที่กระทำผิดได้ตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย และพร้อมที่จะสำนึกผิด และยอมชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย (ปพนธีร์ ธีระพันธ์, 2562) โดยในขณะเดียวกันผู้เสียหายก็ยินยอมที่จะให้อภัย โดยการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนนั้นได้แก้ไขข้อผิดพลาดและกลับตนเป็นคนดีเพื่อกลับคืนสู่สังคมโดยเร็ว การดำเนินการดังกล่าวสามารถช่วยลดขั้นตอนของการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนไปได้อย่างมาก ในประเทศสิงคโปร์จะมี หน่วยงานที่เรียกว่า Inter Ministry on Young Crime (IMYC) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กระตุ้นและ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ในการแก้ไขปัญหาของเด็ก และส่งเสริมให้มีการ แก้ไขฟื้นฟูเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการศึกษาวิจัยโปรแกรมต่าง ๆ ที่สมควรจะนำมาใช้ กับเด็กที่กระทำผิด เมื่อคดีได้ถูกเบี่ยงเบนออกไปจากศาลเด็กและเยาวชนทำให้ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลเด็กและเยาวชนลดลง (Saibaba, 2012) การใช้อุปรกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) กับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการคุมความประพฤติที่ศาลเป็นผู้มีอำนาจกำหนดโดยมุ่งใช้กับเยาวชนที่กระทำผิดร้ายแรงหรือเยาวชนที่ละเมิดเงื่อนไขการคุมความประพฤติที่ห้ามออกนอกสถานที่ (Curfew) หลายครั้ง โดยทั่วไปแล้วศาลจะกำหนดระยะเวลาการติดอุปรกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) อยู่ที่ประมาณ 4-6 เดือน การใช้อุปรกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ประกอบกับเงื่อนไขห้ามออกนอกสถานที่ ได้รับการปฏิบัติควบคู่ไปกับโปรแกรมการพัฒนาพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ (Alexander, 2014)

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผ่านการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษา ได้แก่ การค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสารวิชาการ การสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษา วิเคราะห์ รวมถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด แนวทาง ปัจจัยสู่ความสำเร็จหรือแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการดำเนินการหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเชิงเอกสารปรากฏไว้ในส่วนผ่านมา

2) การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยทำการคัดเลือกประชากรโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากจากสูตรหาขนาดตัวอย่าง (Cochran, 1977) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

3) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้กระทำผิดคดียาเสพติดในวัยแรงงาน ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานกระทรวงยุติธรรม รวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) ศึกษาความเป็นไปได้ในการควบคุมผู้กระทำผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ผู้วิจัยจะทำการสำรวจทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ EEC โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร ประกอบด้วยประชากรจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรในพื้นที่ EEC ได้แก่ 1) จังหวัดชลบุรี 2) จังหวัดระยอง และ 3) จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่เข้ามาติดต่อเข้ารับบริการสถานีตำรวจในพื้นที่ โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและประสบปัญหาที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมโดยตรง

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการคัดเลือกประชากรโดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากจากสูตรหาขนาดตัวอย่างเมื่อไม่ทราบค่าของประชากรและมีประชากรจำนวนมาก (Cochran, 1977) โดยมีสูตรการคำนวณดังต่อไปนี้

เมื่อ	n	คือ จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ
	P	คือ สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่มกำหนดให้เป็น 50% จากประชากรทั้งหมด
	Z	คือ ระดับความมั่นใจที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96

d คือ สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้มีค่าเท่ากับ .05

$$\text{แทนค่า } 384 = (.50)(1-.50)(1.96)^2 (.05)^2$$

ดังนั้นประชากรแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนตัวอย่างที่ต้องการจำนวน 384 ตัวอย่าง ต่อหนึ่งกลุ่มประชากร เพื่อลดความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยจึงปรับขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 420 ตัวอย่างต่อหนึ่งกลุ่มประชากร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะต้องทำการเก็บแบบสอบถามจากทั้งสองกลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 1,260 ตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดตามกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากผู้ให้คำตอบโดยตรง (Face to Face Interview) โดยได้มีการขอเอกสารหนังสือรับรองโครงการวิจัย (Certificate of Approval) โดยสำนักงานจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต มีการลงพื้นที่วิจัยภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลจาก สถานีตำรวจภูธร ทั้งหมด 6 แห่ง แบ่งเป็นระดับอำเภอ 3 แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรเมืองชลบุรี สถานีตำรวจภูธรเมืองฉะเชิงเทรา และสถานีตำรวจภูธรเมืองระยอง ระดับตำบล 3 แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรบางละมุง สถานีตำรวจภูธรบางปะกง และสถานีตำรวจภูธรปลวกแดง และมีการลงพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ กรมคุมประพฤติ และโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อเก็บข้อมูลจาก ผู้บริหารและพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ EEC

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ใช้สถิติพรรณนา โดยแปลผลจาก เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ EEC ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดระยอง ใช้สถิติอนุมาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ T-Test , F-Test เพื่อทดสอบความแตกต่างของทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ EEC ต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยมีสมมติฐาน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระดับความรู้เกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ที่แตกต่างกัน จะมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 การเก็บข้อมูลเชิงเชิงคุณภาพ

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) นำเสนอรูปแบบในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ต่อกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงแรงงาน ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ภายหลังจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเสร็จสิ้น โดยผู้วิจัยจะนำผลการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญด้วย

3.4 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยอาศัยความเชี่ยวชาญของตัวนักวิจัยเอง และแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ผ่านการแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลในลำดับก่อนหน้า โดยคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 ท่าน รวม 8 ท่าน คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชญาวิทยา, กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในวัยแรงงานและเคยถูกควบคุมโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM)

กลุ่มที่ 4 เป็นผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาการทำวิจัย รวมถึงผู้วิจัยได้อาศัยความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรมของผู้วิจัยเองในการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยมีขั้นตอนใน

การวิเคราะห์ คือ ถอดเทปบันทึกเสียง บันทึกข้อมูล อ่านบทวนข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาทั้งหมด ซึ่งผู้วิจัยจะทำการถอดเทปและบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้องของผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละรายในภาพรวมจนกระทั่งสามารถจับประเด็นหลัก พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ นำประเด็นหลักที่ได้มาจัดกลุ่มของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมโยงกับการศึกษา ขยายความเชื่อมโยงโดยตีความและหาความหมายเพื่อหาคำอธิบายกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นสาระหลักของผลการวิเคราะห์ และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

4. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ทัศนคติของประชาชนต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณทั้งหมด 1,260 ตัวอย่าง ภายหลังจากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 จังหวัดในเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 20 ฉบับที่มีได้พักอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี ระยอง และ ฉะเชิงเทรา ซึ่งผู้วิจัยจะไม่นำแบบสอบถามชุดดังกล่าวมาประมวลผล ส่งผลให้คงเหลือการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมด 1,240 ตัวอย่าง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงโดยแบ่งเป็นเพศชายจำนวน 770 คน คิดเป็นร้อยละ 62.10 และเพศหญิงจำนวน 470 คนคิดเป็นร้อยละ 37.90 มีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 20 – 29 จำนวนมากที่สุดโดยมีจำนวน 438 คน คิดเป็นร้อยละ 35.32 รองลงมา มีช่วงอายุระหว่าง 30 – 39 ปีจำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 23.95 และมีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 60 ปีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 3.39 ผู้ตอบแบบสอบถามจบการ

ศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุดโดยมีจำนวน 395 คน คิดเป็นร้อยละ 31.85 ตามมาด้วยผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือ เทียบเท่าที่มีจำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 25.56 ตามมาด้วยผู้จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส./หรือ เทียบเท่าจำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 14.27 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 439 คน คิดเป็นร้อยละ 35.40 ตามมาด้วยพนักงานเอกชนจำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 19.92 ตามมาด้วยเจ้าของธุรกิจหรืออาชีพอิสระ จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 13.39 ตามมาด้วย ผู้ใช้แรงงานจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 12.90 ตามลำดับ มีช่วงรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท มากที่สุดจำนวน 390 คน คิดเป็นร้อยละ 31.45 รองลงมามีช่วงรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 375 คน คิดเป็นร้อยละ 30.24 ตามมาด้วยผู้มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 30,001-40,000 บาท จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 13.87 ตามลำดับ โดยมีผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้ 50,001 บาทขึ้นไป จำนวน 31 คน และไม่มีรายได้จำนวน 97 คน

ผู้ให้ข้อมูลมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) อยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับทัศนคติต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ในส่วนความคิดเห็นต่อนโยบายของประชาชน กรณีรัฐจะใช้การควบคุมผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย (ยาบ้าเฮโรอีนและยาเสพติดอื่นที่มีปริมาณน้อยกว่า 20 กรัม) โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และให้มีการจ้างงานตามอัตราค่าแรงขั้นต่ำตามปกติพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 44.11 หรือ 547 คน เห็นด้วยต่อนโยบายดังกล่าว แบ่งออกเป็นเห็นด้วยอย่างยิ่ง 130 คน และ เห็นด้วย 417 คน โดยมีประชาชนจำนวน 448 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 36.13 ของผู้ให้ข้อมูลไม่เห็นด้วยต่อนโยบายดังกล่าว และมีประชาชนจำนวนร้อยละ 19.76 เท่านั้น (245 คน) ที่ไม่เห็นด้วยต่อนโยบาย แบ่งออกเป็นผู้ไม่เห็นด้วย 172 คน และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 73 คน

ส่วนผลการทดสอบความแตกต่างของทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ EEC ต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จำแนกตามเพศพบว่า เพศชายและเพศหญิงมี

ระดับทัศนคติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายเห็นด้วยกับควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) สำหรับผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยแทนโทษจำคุกมากกว่าเพศหญิง มีความเป็นไปได้ว่าผู้หญิงจะรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวมากกว่าเพศชาย และผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) กับทัศนคติต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant level มีค่าเท่ากับ 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ($0.000 < 0.05$) นั่นคือระดับความรู้กับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กัน โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่า 0.497 ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก กล่าวคือ หากผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำความผิดมาก จะเห็นด้วยต่อการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานงานวิจัย

4.2 แนวทางในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อเสนอต่อกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงแรงงาน

จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเห็นด้วยกับหลักการให้งานทำกับผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมเสียมากกว่าการควบคุมตัวในเรือนจำ อย่างไรก็ตามรูปแบบและแนวทางที่เป็นข้อเสนอแนะมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 ผู้กระทำผิดไม่ต้องเข้าเรือนจำ ศาลสามารถพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดติดตามพ.ร.บ.ยาเสพติด พ.ศ.2560 มาตรา 66 วรรค 1 “ผู้ใดจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดในประเภท 1 มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ไม่ถึง 20 กรัม” และมาตรา 67 “ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยไม่ได้รับอนุญาตและมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมี

จำนวนหน่วยการใช้หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่ถึง 20 กรัม” ซึ่งเดิมมีโทษจำคุก หากมีข้อเสนอมใหศาลสามารถพิพากษาให้มีการควบคุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังกล่าวในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ในระหว่างถูกลงโทษโดยไม่ต้องเข้าสู่เรือนจำ จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายนั้นคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 โดยแก้ไขเพิ่มเติมว่า (ตัวหนังสือเอียง)

“มาตรา 89/2 ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือผู้ซึ่งจำหน่วยหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดในประเภท 1 มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ไม่ถึง 20 กรัม โดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ก็ได้...ให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่น”

โดยในการควบคุมวิธีการจำคุกวิธีนี้ ให้ใช้ร่วมกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ.2556 (จำคุกโดยกำหนดอาณาเขต) นอกจากนี้จะต้องมีการแก้ไข “กฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขังจำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหากำเลย หรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552” ซึ่งมีข้อจำกัดอันเป็นภาระกับผู้ประกอบการโรงงาน เช่น จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของตัวผู้ต้องขัง (ข้อ 7) ต้องมีการแยกผู้ต้องขังตามความเหมาะสม (ข้อ 8) ต้องจัดทำทะเบียนและสมุดประจำตัวผู้ถูกขัง (ข้อ 9) ต้องจัดเวรยามรักษาการณ์เพื่อควบคุมผู้ดูแลผู้ถูกขังตลอดเวลาที่อยู่ในสถานที่ขัง (ข้อ 13) รวมถึงจะต้องห้ามมิให้ผู้ถูกขังครอบครองสิ่งของเช่น เงิน เครื่องมือสื่อสาร วัสดุ อุปกรณ์ หรือสิ่งที่ใช้ในการก่อเหตุร้าย รวมถึงยารักษาโรค (ข้อ 17) ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้จะต้องมีการแก้ไข ก่อนที่จะนำนโยบายดังกล่าวไปใช้ เพื่อให้ไม่ให้เป็นภาระต่อเจ้าของกิจการโรงงาน รวมถึงรัฐจะต้องมีข้อเสนอบางประการ เช่น มาตรการการลดหย่อนภาษีสำหรับนายจ้างในการจ้างงานเชิงสังคม เป็นต้น

แนวทางที่ 2 ผู้กระทำผิดรับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม แนวทางนี้สามารถกระทำได้ง่ายกว่าแนวทางที่ 1 เนื่องจากไม่ต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกระทำได้เพียงเสนอให้กระทรวงยุติธรรมแก้ไข “กฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขังจำคุก หรือความคุมผู้ต้องหาจำเลย หรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552” สำหรับข้อจำกัดที่เป็นภาระต่อเจ้าของกิจการโรงงานเท่านั้น ก็สามารถกำหนดนโยบายเพื่อเชิญชวนผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการได้แต่อย่างไรก็ตามจะต้องประกาศให้โรงงานเป็นที่คุมขังอื่นในกฎหมายเสียก่อน ต้องมีขั้นตอนที่ครบถ้วนพร้อมทั้งกฎหมายรับรองการทำงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความมั่นใจ และควรจะต้องเสนอโครงการต่อคณะอนุกรรมการพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ เป็นโครงการพิเศษ โดยให้กรมราชทัณฑ์เป็นผู้เสนอและต้องให้รัฐมนตรีเป็นผู้อนุมัติ โดยภายหลังจากการอนุมัติโครงการเรียบร้อยแล้ว กระทรวงยุติธรรม ควรที่จะพินหาผู้ประกอบการโรงงานเพื่อเชิญชวนเข้าสู่โครงการนำร่อง เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นและพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีในอนาคตต่อไป

แนวทางที่ 3 สारต่อโครงการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ตามที่ได้มีการการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ (นำร่อง) ที่เรือนจำชั่วคราวบ้านบึงถือ จังหวัดชลบุรี ไปแล้วเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2563 โดยเสนอให้มีการสารต่อโครงการดังกล่าว เนื่องจากเป็นโครงการที่ดี รวมถึงเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณในการลงทุนสูง จึงอยากให้เป็นโครงการระยะยาวที่สร้างรายได้ทั้งต่อกระทรวงยุติธรรมและต่อตัวผู้ต้องขังได้จริง และเสนอให้มีการขยายการลงทุนไปยังเขตพื้นที่เรือนจำอื่นที่มีความพร้อม ครอบคลุมทุกภาคของประเทศ สิ่งที่น่ากังวลที่สุดในระบบการเมืองที่ไม่มั่นคง คือหากมีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรี โครงการที่ผ่านมาแล้วจะเป็นโครงการที่ดีเพียงใด กลับไม่ได้รับการสารต่อหลายครั้งเกิดจากปัญหาของที่มาของตัวรัฐมนตรีที่มาจากฝ่ายการเมืองที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามกัน ซึ่งเป็นข้อกังวลที่ไม่อยากให้เกิดขึ้นกับโครงการดังกล่าวนี้

แนวทางที่ 4 การนำผู้ต้องขังออกไปทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ แนวทางดังกล่าวนี้มีการดำเนินการอยู่เดิมเป็นปกติ แต่มีข้อติดขัดบางประการในระเบียบกฎกระทรวง ซึ่งตามกฎระเบียบเดิมผู้ต้องขังจะต้องเป็นผู้ได้รับโทษมาแล้ว 1 ใน 3 ถึงจะสามารถเข้าหลักเกณฑ์การขอพักโทษ ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

- 1) เสนอให้ควรรลดเกณฑ์การพักโทษกรณีผู้ต้องขังออกไปทำงานในโรงงาน
- 2) เสนอให้การพักโทษเป็นกรณีพิเศษ ต้องไปทำงานที่โรงงาน โดยการใส่กำไล EM จนครบกำหนดโทษ เพื่อลดเวลาการจำคุกในเรือนจำ
- 3) เสนอให้ผู้ประกอบการโรงงานเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
- 4) เสนอให้การนำผู้ต้องขังออกไปทำงานสามารถเพิ่มจำนวนผู้ต้องขัง เป็น 1 ต่อ 50 ได้ แต่ต้องใส่กำไล EM ในรูปแบบคลื่นสั้น โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถตรวจสอบความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังที่นำออกไปทำงานได้

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อนโยบายกรณีรัฐจะใช้การควบคุมผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย (ยาบ้าเฮโรอีนและยาเสพติดอื่นน้อยกว่า 20 กรัม) โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และให้มีการจ้างงานตามอัตราค่าแรงขั้นต่ำตามปกติ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 44.11 เห็นด้วยต่อนโยบายดังกล่าว ส่วนในด้านแนวทางการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่เห็นควรเสนอต่อกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงแรงงาน มีข้อเสนอทั้งสิ้น 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 ผู้กระทำความผิดไม่ต้องเข้าเรือนจำ โดยให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดจำคุกในสถานที่อื่นคือให้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แนวทางที่ 2 ให้ผู้กระทำความผิดที่รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของโทษที่ได้รับ ออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทนการจำคุกโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) แนวทางที่ 3 สานต่อโครงการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ตามที่ได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ (นำร่อง) ที่เรือนจำชั่วคราวบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ไปแล้วเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2563 และแนวทางที่ 4 การนำผู้ต้องขังออกไปทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ โดยมีข้อเสนอให้สามารถเพิ่มจำนวนผู้คุมต่อผู้ต้องขังออกไปทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับจากเดิมที่ใช้ผู้คุม 1 คนต่อผู้ต้องขัง 20 คน เป็นผู้คุม 1 ต่อผู้ต้องขัง 50 คนโดยให้ผู้ต้องขังติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ระหว่างทำงานเพื่อป้องกันการหลบหนี

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์ (2563). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ กรุงเทพมหานคร (2557). ไพปบูลย์เผยแพร่ไทยเป็นศูนย์กลางยาเสพติดอาเซียน. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/623885>
- กองควบคุมวัตถุเสพติด. (2564) บทลงโทษยาเสพติดให้โทษในประเภท 1. สืบค้นจาก <https://mnfda.fda.moph.go.th/narcotic/?p=4840>
- ัชชวาลย์ สวงนพันธ์. (2560). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา : ศึกษาเงื่อนไขการห้ามเหตุดีในชั้นก่อนฟ้อง. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ปพนธีร์ วีรพันธ์. (2562). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ในสิงคโปร์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย (ตอนที่ 1). วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น. 3(1),176-191.
- มนสิชา บุนนาค และอุทัย อาทิวะช. (2556) การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา. (2553). ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด. กรมคุมประพฤติ: กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). แผนปฏิบัติการพัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี รองรับการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. สืบค้นจาก <https://www.eeco.or.th/web-upload/filecenter/untitled%20folder/EEC013.pdf>
- สำรวจ ณ วันที่ 1 เมษายน 2563. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2020-04-01&report=drug
- Alexander, B. (2014). *Community-based Rehabilitation of Offenders in Singapore*. Retrieved from https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No96/No96_VE_Alexander_3.pdf

- American Probation and Parole Association. (1989). *Electronic Monitoring in Intensive Probation and Parole Programs*. Washington, DC: US Department of Justice.
- Australian Institute of Health and Welfare. (2013). *Young people aged 10–14 in the youth justice system 2011–2012, AIHW, Canberra*. Retrieved from <http://www.aihw.gov.au/publicationdetail/?id=60129543944>
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. Third Edition. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Goold, B.J. & Young, R.P. (1999). Restorative police cautioning in Aylesbury—from degrading to reintegrative shaming ceremonies? *Criminal Law Review*, 126-138
- Johnson, P. (1989). Home as a Prison: Can it Work? *Journal of Offender Monitoring*, 2(2), 10-18
- Morris, N. & Tonry, M. (1990). *Between Prison and Probation: Intermediate Punishments in a Rational Sentencing System*. Washington, DC: National Institute of Corrections.
- Saibaba, A. (2012). *Juvenile Justice: Critically Juxtaposing the Models in India and Singapore*. Singapore: Asian Law Institute.